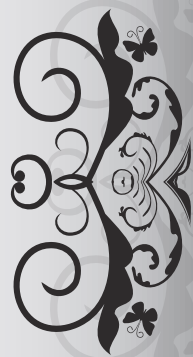

קובץ גליונות

פרשת תצוה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי היים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ היים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

מודיעין עילית *כוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק ברכפלד ישיבת מיר 050-4128779 (דרדק) נאות הפסגה 052-7608620	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גבעת שאול 052-7159755 (גינזבורג) הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) מאה שערים בבית הכנסת תפארת בחורים (הישן) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י סנהדריה המורחבת 052-7612078 (כהן) עזרת תורה 054-8474651 (אלקיכין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמת שלמה 02-5710175 (לופר) בבתי הכנסת: חזון איש לומדי תורה רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) כרמיאל 052-7166636 (ברוורמן) מבוא חורון 054-8413562 (פייר)	*משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל כוללים: *בית הלל *נחלת משה אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביץ' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) בבתי הכנסת: *חניכי הישיבות (ברוט 20) *מנין אברכים (אבוהצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזיער) טבריה 053-3115735 אלמלם טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פייר) *ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיויתי שיויתי אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב ישיבת גרודנא באר יעקב באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון) רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פייר) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) *דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *ביהכנ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרטר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *לדרמן *נאות יוסף
---	--	---	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

בשבוע שעובר הוצאנו לרגל תחילת השנה הרביעית להופעת הגליון, גליון מוגדל בכמות ובאיכות, והבאנו בו חידושי תורה שלא נדפסו עד כה, וכן כמה עובדות חדשות ומעשה - רב מרבנו (במדור 'עלי שיח') שלא היו ידועים כלל. צירפנו גם תיאור נפלא של סיום הש"ס של רבינו שליט"א בערב פסח, שנכתב על ידי אמן הכתיבה ידדנו שיח' החפץ בעילום שמו, זכות הרבים תעמוד לו.

את התגובות החמות שקיבלנו - קשה לתאר, אלפי איש התעוררו מהדברים, רבים מהם הוסיפו בשקידת התורה ועמלה, כאשר הכל מרגישים כי 'רבי חיים מחייב את כולם'. אברך בן עליה מהעיר מאנסי שבארץ ניו יורק התקשר אלינו מיד אחרי שבת, וסיפר את סיפורו האישי כמה שהתחזק מהגליון ו'שלא היה מסוגל לגמור את הסדר דקה לפני הזמן' כלשונו. בעז"ה נוסף להביא מידי פעם גם עובדות על שקידת התורה הנפלאה של רבינו, ומעשים יקרים המעידים על ערך הזמן היקר כדי לעורר את בני התורה להוסיף עמל ולהגות בה.

ויהי רצון שנהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, אמן.

בברכת שבת שלום

יצחק שולדס (מ"ב)

פשט על הפרשה

"וצפית אותו זהב טהור את גגו" (ל, ג)

נשאלתי כיון שלא הי' עלי' ציפוי אלא כעובי דינר זהב כמ"ש בחגיגה כ"ז א' והאש תמיד עלי' הזהב רותח מחמת האש ואיך הכהנים הלכו יחפים במקום הילוך רגלי הכהנים ולא נכוו. ונראה דכמו שכתבו התוס' בחגיגה שם (ד"ה שאין) דהאש של מעלה אינו אוכל ה"נ יש בו מעלה שאינו מרתיח את המתכת ושפיר יכלו לעבוד (שוב הראוני בס' מושב זקנים מבעה"ת ריש ויקרא כתב כן בשם ר"י החסיד).

יל"ע למה פרשת מזבח הקטרת נאמר בס"פ תצוה ולא בתרומה וכן פרשת הכיור נאמר בכי תשא. ויל"ע משום דאמר' בזבחים נ"ט א' מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו וגבי כיור אמרו שם כ"א ב' בכל הכלים מקדשין א"כ דברים אלו אין מעבדין במעשה ההקדבה רק למצוה בעלמא ולכן אין מקומו בפרשת תרומה [מיהו בירו' שקלים פ"ד ה"ב אמרו הכיור והכן מעבדין אבל הגר"א הגי' שם ע"ש ועי' ירו' יומא פ"ד ה"ה וצ"ע]. (טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"החובות"

בשבוע הבא יופיע בעז"ה יצירת פאר, פנינים ונקודות משוליי סדרי לימודו של רבינו שר התורה שליט"א, מתוך חדרו בקודש פנימה.

קיבלנו רשות מיוחדת להעתיק כמה קטעים שיופיעו בעז"ה, ושיחזקו את המוני בני התורה בכל אתר ואתר. כידוע, עוד טרם הפך רבינו לשר התורה ולאיש שהכל פונים אליו, ועוד בטרם חיבר את סדרת ספריו הידועים דרך אמונה, שונה הלכות אורחות יושר וטעמא דקרא, עוד בטרם כל זה. היה לו סוד חייו, הדבר אותו הקפיד לעשות מידי יום, קין וחורף, ימי מחלה וימי קושי, בכל מצב בלי שום ויתור בכלל: "החובות".

ומיד נרחיב למי שלא מצוי בציצו של רבינו: מידי בוקר (ונכון יותר לומר: לילה) פותח רבינו את סדר יומו בלימוד שולחן ערוך, רמב"ם, גמרא בבלי ולאחריו ירושלמי, משנה ברורה, זוהר ועוד כמה ספרים, ואת אלו מכנה 'החובות'. אם לא הספיק לגמור את חוק לימודיו, לא יישן ולא יאכל, עד שיגמור 'לפרוע' את כל 'חובותיו'. בקרב בני הבית כבר יודעים הכל, כי כל עוד לא החזיר כל חובותיו, כל שאר הדברים ימתינו בצד.

לא מזמן, כך מובא בספר החדש, פנה אל רבינו יהודי שזכה להשיא כמה מילדיו, ואמר שיש לו חובות רבים, וכי הוא לחוץ מכך מאוד ואינו יודע אנא ירך, ויש לו עוד כמה ילדים שעלי' להשיא ולרש אין כל. הביט בו רבינו והשיב 'גם לי יש חובות רבים, וב"ה אני מתאמץ כל יום לפרוע'. היהודי עמד משתומם ולא הבין. הנכד ששהה סמוך לרבינו נחלץ לעזרתו וביאר לו שרבינו שליט"א מכנה את חוק לימודיו בשם 'חובות'. היהודי, לא ויתר ומיד שאל, אכן חוב רוחני ניתן לשבת וללמוד ובכך ייפרעו החובות? אבל חובות כספיים אין לי כיצד לפרוע?

ורבינו משיב לו בשלווה, הלא נאמר במפורש: כל המקבל עליו עול תורה מעבדין עליו עול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ה). תקבל על עצמך עול תורה והכל כבר יסתדר. מיותר לציין שכך הוה. וכעבור כמה ימים הסתדר הענין בדרך פלאית.

פעם אמר רבינו כי הוא חש השגחה פרטית בסדרי הלימוד. כך למשל, בחג הסוכות הוא לומד מסכת בבא מציעא, לפי סדרי הלימוד ובדרך כלל נודמן לו הגמרא בדף כ"ד א' "עלה אחד בבד אחד" שזה שייך לסוכה... וביום כיפור בדף כ"ב יוצא לו הגמרא ב"ק פ"ז א' וחובל בחבירו ביום הכיפורים, וכן ביום פטירת רבו המובהק מרן החזון איש יוצא לו להתחיל בבבא בתרא את פרק 'מי שמת'. כן בסדרי הלימוד של תנ"ך היומי, בשמחת תורה מזדמן לו בקביעות שאומר הפרק למנצח על השמינית, הנאמר בשיר של יום...

הספר החדש, נכתב על ידי גברא דאיתמחי ביצירותיו המופלאות, ספרו המקיף 'מנחת תודה' שהופיע לפני כשנתיים, על מרן שליט"א (ומאז חזר ונדפס כבר במהדורות רבות בס"ד) וספרו המיוחד 'באר שבע' על אשת חבר הרבנית הבלתי נשכחת, אשת מרן שליט"א, ועוד ספרים חשובים שזכה הגאון רג"ה שליט"א להוציא לאור עולם. גם בספר הזה, מרחיב המחבר על סדרי החובות, על הקביעות הנוראה בהם מפליא רבינו כבר עשרות עשרות שנים, ועל מעשים מופלאים שנזכרו סביב לזה.

מעניי הפרשה

שיעורו של רבינו בענין: "לא ילבש בבגדי כהונה"

(השיעור נמסר ביום ה"א צ למחן החזו"א זצ"ל בשנת תשס"ז)

במשנה קידושין (ל"א ע"א) תנן "הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות והקטרות והמליקות והקבלות והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות" ובגמ' יליף לה מקרא דנשים פסולות בכל הנך והתוס' (בע"ב) בד"ה "חוץ" כתבו וז"ל "וא"ת תיפוק לזה דכל הני אינם כשרות בנשים לפי שהן מחוסרי בגדים דהא אמר בפ"ב דזבחים דאפילו כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וז"ל דמיירי שלבשו את הבגדים" וכו' ויל"ע בזה היאך לבשו את הבגדים והרי יש לאו של לא יהיה כלי גבר על אשה.

ואפש"ל דאתו עשה דעבודה ודחי לל"ת דלא ילבש, ואע"פ דבגמ' זבחים (צ"ז ע"ב) איתא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. כבר כתב בטורי אבן דכ"ז דוקא כשהל"ת הוא רק במקדש אבל היכא שהל"ת הוא כללי וכגון אצלינו דלא ילבש וכו' ה"ז נדחה מפני העשה. אך קשה דבגמ' ביצה (ח' ע"ב) איתא דכל מה דאמר' עשה דוחה ל"ת זהו דוקא היכא דבעידנא דקא מעקר לאו קא מוקים לעשה וכגון מילה בצרעת וכדו'. והכא כשלושבין הבגדים עוברים בלאו ורק אח"כ כשעובדים מקיימים העשה וא"כ א"ז דוחה.

ויל"ל דהנה בזבחים (שם) איתא אמאי לא אמרי' דיבא עשה דאכילת קדשים וידחה ל"ת דועצם לא תשברו בו, ובתוס' בד"ה "ובעוד" הק' "דהכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה הא בעידנא דמתעקר לאו בשבירת עצם לא מיקיים עשה דאכילה" ובפסקי תוס' שם (אות ס"ט) כתב ליישב דאם א"א לקיים עשה בענין אחר לא בעינן בעידנא דמעיקר לאו לקיים העשה. וא"כ ה"ה בנ"ד כיון שא"א בע"א לא בעי' שיתעקר בעידניה.

ועוד י"ל באופ"א דבגמ' נדרים (מ"ט ע"ב) איתא דביתו דרבי יהודה נפקת קטת עמרא עבדה גלימא דהטבי כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק ר' יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצל" וכו' וחזי' מהכא שבגד המיוחד בין להאנשים ובין לנשים ליכא ביה איסור דלא ילבש, וא"כ ה"ה הכא אם נשים היו כשרות לעבודה א"כ אין בגדים אלו בגדים המיוחדים לאנשים אלא בגדי עבודה ואין לאשה איסור ללובשם.

ועוד י"ל דמצינו שבכל ד' בגדי כהונה כתונת מכנסים, אבנט ומצנפת שגם נשים הולכות בהם. בכתונת כתיב בבראשית (פ"ג פכ"א) "ויעש וכו' כתונת עור וילבישם". וגבי מכנסים בגמ' בב"ק (פ"ב ע"א) איתא "ושתהא אשה חוגרת בסינר" ופרש"י דהוא דוגמת מכנסים קטנים. וגבי אבנט תנן בנדה (נ"ז ע"ב) "ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה מן החגור ולמעלה טהורה", וגבי מצנפת איתא בסוטה (ח' ע"ב) דהכהן נוטל כפה מעל ראשה, ממילא אם נשים היו כשרות לעבודה היו עושים הבגדים בצורה שיהיו מיוחדים לנשים וזה כוונת תוס'.

והנה כ"ז הוא דוקא אם נשים מצוות בעבודה אבל לפי האמת שאין מצוות אפי' אם עבדו אין חייבים משום מחוסרי בגדים אלא רק משום איסור זרות, וכדאי' בתוספתא, ונפסק ברמב"ם בהל' ביאת המקדש (פ"ט ה"א) שזר שעבד אין חייב אלא משום זרות ולא משום מחוסר בגדים דאין ציווי על בגדים אלא במי שראוי לעבודה.

הערות הקוראים

לכבוד עורך הגליון "דברי ש"ח" שיחי'.

שמחנו לראות שהגענו לשנה הרביעית ועברו שנות הערלה שהתרגלתם להביא דברים טובים לזכות את הצבור. בין הדברים הבאתם סיפור מופלא המראה את בקיאותו של רבינו בספרי חז"ל והשיב להעורך ספר "גור אריה" שיש משמעות בתיקוני זוהר שלעתיד לבוא יעברו הנשמות דרך מערת המכפלה, ולכאורה כוונתו היתה לזוהר חדש פרשת נח ל"ה ע"ב שהוא פתח הגן עדן ושם מתחילים נשמות הצדיקים לעבור אחרי פטירתן מן העולם, ועיין עוד בילקוט ראובני ריש פרשת חיי שרה. ותזכו להרבות תורה בקרב בני ישראל ויתקרב הגאולה במהרה.

דוד אריה שלינגר

מח"ס "ארץ דשא" על מ"ב

אמע"כ עורך הגליון החשוב 'דברי ש"ח'.

קודם כל רציתי להודות על שאני בתוך אלפי הנהנים מהגליון מדי שבוע בשבוע. שה' יעזור לכם הלאה להצליח במעשי ידיכם. בגל' פר' תרומה מס' 159 הבאתם 'פשט על הפרשה' ממרן שליט"א על עשיית הכרובים. שלכן מסיים הכתוב בלשון רבים 'תעשו' את הכרובים, שצריכים ב' בני אדם למשוך את הכרובים מב' קצות.

יצויין שבספר העמק דבר ביאר הנצי"ב שהצווי היה אכן ש'תעשו' שנים יעשוהו כיון שאי אפשר לאחד לעשותו. אבל בפרשת 'ויקהל' כתיב 'כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה עשה את הכרובים' היינו שבדרך נס נעשה על ידי בצלאל שניהם ביחד.

ועוד הבאתם מספר 'דרך שיחה' באריכות בענין 'חודש אדר ראשון', ושם כתבתם בשם מרן שליט"א שמרבים בשמחה רק מיום ב' דראש חודש. יצויין שבשו"ת חת"ס חלק חו"מ סוף תשו' כ' כתב וז"ל: פ"ב כאור בוקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דר"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה לסדר וכו' עכ"ל. יש שרוצים להביא ראיה משם שמרבים בשמחה כבר מיום א' דר"ח, אך כנראה דעת מרן שליט"א שכונת החת"ס שכתב 'שמרין בו' מוסב על החודש ולא על היום. וד"ל.

בברכה מרובה

י. וו. לונדון

בענין טילטול במקום שיש עירוב

בענין להרים אבידה בשבת במקום שיש עירוב אצל מי שמחמיר ע"ע לא לטלטל אף במקום עירוב (הובא בגליונות הקודמים) הננו להעמיד דברים על דיוקם הנה דעת רבינו שלא ירים והוכיח מדברי הביה"ל ס"ס רס"ו שדן אם להתיר איסור מוקצה בשביל השבת אבידה ואף כאן איסור דרבנן הוא שהרי כידוע מרן החזו"א לא סמך כלל על העירוב מכמה טעמים וכשנשאל עבור חולה האם לשהות על האש או להוציא רבים העידו שאמר ששניהן שוין כלו' מחמת שכיחות המכשולות בעירוב הוי ודאי איסור דרבנן ולא רק חומרא בעלמא ושווה לאיסור שהייה. ועדיין יש מקום לעיין בעירובים השכונתיים כיום שמצבם טוב בהרבה מהעירוב העירוני שהיה בשעתו אצל מרן החזו"א.

(יש"כ להר"מ זיידמן שליט"א שעוררנו לזה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 136
שנה ג'
פרשת תצוה
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

לעילוי נשמת
הר"ר אברהם ב"ר שמואל
יעקב וירז' בינסקי ז"ל
אוד מוצל מאש,
אוהב רבנן ותלמידהון
נלב"ע ח' אדר א' תשס"ח

פניני הפרשה

מעילת אהרן בשמן המשחה

ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו ומשחת אתו (שמות כ"ט ז)
תנו רבנן: כשמן הטוב הורד על הראש וגו', כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו וכו', ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמא חס ושלוש מעלתי בשמן המשחה, יצאה בת קול ואמרה כטל חרמון וכו', ועדיין אהרן היה דואג שמא משה לא מעל ואני מעלתי, יצתה בת קול ואמרה לו הנה מה טוב ומה נעים וכו' (כריתות דף ה' ע"ב).
פירש רש"י, שמשח חשש שמא מעלתי, ששמתי שם יותר מדאי, ואהרן חשש שמא מעלתי, שבגדי נהנים מריח השמן שבזקני.
ויש להעיר לדעת הר"ן פרק גיד הנשה (חולין דף ל"ב בדפי הרי"ף), דאיסור הנאה אינו אלא במתכוין ליהנות, ואפילו פסיק רישיה אינו אסור, אם כן מה נתיירא אהרן, הרי לא נתכוין ליהנות, ולמה חשש שמא מעל. (אילת השחר יבמות דף ד' ע"ב ד"ה ויש להעיר על הר"ן)

עבודה בלא בגדי כהונה

והגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם ומלאת יד אהרן ויד בניו (שמות כ"ט ט)
מחוסר בגדים [עבודתו פסולה] מנלן, א"ר אבוא אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי אלעזר ברבי שמעון, דאמר קרא והגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. (זבחים דף י"ז ע"ב).

הנה קיימא לן חלל שעבד עבודתו כשרה, ויש שרוצים לומר (עי' הפלאה כתובות כג, א, ודברי יחזקאל סכ"ב ועוד), דמכל מקום כהן גדול חלל שעבד עבודתו פסולה, כיון שאליבא דאמת אינו כהן, ואין לו דין כהן גדול, וכיון שעבד בשמונה בגדים, הוי יתור בגדים ופוסל את העבודה.
ויש לעיין, אם חלל שעבד בלי בגדי כהונה פוסל, דהא כל הפסול דמחוסר בגדים, הוא משום דדרשינן אין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם, וחלל שאינו כהן, אלא שיש גזירת הכתוב שאינו מחלל עבודה, מה איכפת לן מה שעבד בלי בגדי כהונה, דהא בין כך הבגדי כהונה לא נותנים לו דין כהן בכיהונו, דבגדי כהונה לא יכולים להוסיף כלום על החלל, לעשות לו דין כהן בכיהונו.

ומכל מקום קשה לומר, דחלל יהא עדיף בזה מכהן, דחלל תהיה עבודתו כשרה גם בלי בגדי כהונה.

וצריך לומר, דהגזירת הכתוב הוא כשעבד בבגדי כהונה, דאז אם לא היה חלל היתה עבודתו כשרה, לכך גם חלל עבודתו כשרה, אף על גב דלחלל הבגדים לא מוסיפים כלום. ועיין בכסף משנה פרק ט' מביאת המקדש הלכה י"א, ובתוס' קידושין דף ל"ו ע"ב. (אילת השחר מכות דף י"ב ע"א ד"ה ע"כ לא קאמר ר' יהושע)

אכילת קדשים

ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את ידם לקדש אתם (שמות כ"ט ל"ג)

תניא, ואכלו אותם אשר כפר בהם, מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. (פסחים דף נ"ט ע"ב).

בנדרים דף ט' ע"ב, תניא אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא וכו'.

1 ועיין לרבינו באיה"ש כאן שכתב להוכיח בדעת רש"י גם כן כשיטת הר"ן בזה, שכתב גבי מוכרי כסות שאין מתכווין להנאת חימום שמותרים בבגדי כלאים, והקשו הראשונים דהא קיימין לר' יהודה דאית ליה דבר שאין מתכוין

צריך עיון קצת, הא יש מצות אכילת קדשים, וכיון דעל פי דין הקרבן כשר, איך ימנע עצמו מלאכלו.

ובקדושין דף נ"ג [ע"א] מבואר, דבכל קרבן מקבל כל כהן חלק, ובדאי גם שמעון הצדיק קיבל לכל הפחות ככל כהן, ואיך מנע עצמו מלקיים המצוה, ונתן מחלקו לאכול לאחר? (אילת השחר נדרים דף ט' ע"ב ד"ה וצע"ק דהא יש מצות).

נשים באכילת קדשים

בנדרים דף ד' ע"ב איתא, דחטאת יולדת עובר בבל תאחר, משום דקשריא לה למיכל בקדשים. וכתב הר"ן, ואכילת קדשים מצוה היא כגון אכילת פסחים, דאשה נמי מחייבא. משמע דסתם אכילת קדשים לא סגי שזה יקרא מצוה.

אבל בתוס' וכן הרא"ש כתבו, דהוי מצוה דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם, וזה צריך עיון, דהא זה קאי על אכילת כהנים, דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ומה דצריך להיות נאכל על ידי כהנים, הא אשה אסורה לאכול, ואילו אכילת שלמים, הא על זה לא קאי קרא דואכלו אותם אשר כופר בהם. (אילת השחר נדרים דף ד' ע"ב ד"ה קשריא לה)

שמן זית זך

שמן זית זך כתית למאור.

פרש"י בלי שמרים וכו' הזיתים ה"י כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים כדי שלא יהא בו שמרים ואחר שהוציא טפה ראשונה וכו' והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות. הנה במציאות קשה להוציא שמן ללא שמרים כלל, ויתכן שאפי' אם יש קצת שמרים מ"מ באופן יחסי זה נקרא שמן בלי שמרים וצ"ע.

ומש"כ רש"י ואחר שהוציא טיפה ראשונה, קצת קשה לפרש כפשוטו שהכונה לטיפה אחת דאך אפשר לצמצם ולקחת טיפה ראשונה בלבד שהרי יוצאים כמה טיפות ביחד, ועוד דאם לוקחים רק טיפה ראשונה א"כ יצטרכו הרבה מאוד זיתים לאין שיעור לכל הדלקה, ובאמת במתני' במנחות פ"ו א' לא כתוב טיפה ראשונה.

ונראה דבע"כ צ"ל שגם כונת רש"י אינה לטיפה אחת בלבד אלא לכל השמן שיוצא בהכאה ראשונה. ועי' רש"י בפרשת ויקרא ב' ד'.

ויל"ע אם שמן זית זך זה לעיכובא, ועי' רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ז ה"י ובמושב זקנים מבעה"ת הנה בודאי זהו גזה"כ שצריך שמן זית זך, אבל אפשר לנו ללמוד כי לכאורה הא מנחות נאכלות וגם אכילת מזבח הא שמה אכילה, ובכל זאת אין קפידא אם יש קצת שמרים ולמה למאור צריך תכלית הזוך טפה מכל זית והזיתים הכי מבושלים שבראש האילן כמפורש בפ"ט דמנחות?

ויש לומר דההשפעות מכנים בשם אורות והיינו רוב דברים כשנמצא במקומו אינו חודר חוץ למקומו ויש חלק חודר אבל לא רחוק והאור חודר וקורן תמיד אף מרחוק מאד רואים אפי' נר קטן כי זה טבע האור, ולכן כל כולו הוא השפעה ששופע, והנה אם כל דבר מזיק אם אינו טוב או מעורב בפסולת מ"מ אינו מזיק כ"כ, כמו דבר ששופע תמיד אף למקום רחוק, לכן כדי שיצא השפעה טובה צריך להיות בתכלית הזוך.

אסור, ולכך פירשו דמירי שאין להם הנאה כלל, אכן לד' הר"ן א"ש דאין איסור רק במתכוין ליהנות, ע"ש.

ענין בפרשה – צניעות

כבר הבאנו בהרחבה בגליון פר' תצוה תשע"ד הרבה ענינים בעניני צניעות, ונביא כאן עוד דברים יקרים במעלה יקרה זו בצניעות בלבושים ובהתנהגות.

ונזכה להרבות קדושת ישראל ונזכה לגאולה האמיתית בבא"ס.
כ"ז אייר תשע"א לפ"ק
אהרן י. לייב שטיינמן

לראות להחדיר הדברים

בס"ד
לכבוד ראשי הכוללים די בכל אתר ואתר ה' עליכם יהי.
הנה ידוע שיש ירידת הדורות לא רק בחלק הרוחניות שכ"כ ירד בדורות האחרונים, אלא גם הבושה ירד עד כדי כך שמה שפעם זה הי' בושה היום זה להיפך, ההצנע לכת נהפך לבושה. והרי הכתוב אומר ולא יראה בך וגו' ושב מאחריך רח"ל.

וכל א' מצווה ועומד שבני ביתו יתנהגו בצניעות זה כולל גם במלבושים ובכל הענינים והבא לטהר מסייעין אותו.

ואליכם אישים נקרא לראות להחדיר הדברים על חומרתם, בלב האברכים החוסים בצליכם, כמה האחריות מוטלת על כל איש מביתו, בין על צניעות נוות ביתו ובין על צניעות בנותיו, וכל מי שיש למחות ואינו מוחה נתפס ג"כ רח"ל.

ודבר זה יהי זכות גדול ע"י שנשפער בענין זה, ונזכה שתשרה השכינה הק' בקרבנו, ועי"ז נזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

יזכו ליתברך בבני חיי ומזוני

בס"ד. לאנשי... ה' עליהם יחי.
היות שצניעות היא מהדברים הכי חשובים ויש חלק מהציבור מזלזלים בזה וזה וגורם לחטאים, אנו מבקשים מאד שישומו לבם לדבר גדול זה, וזכותם של בנות ישראל המתנהגים בצניעות גדול וזוכים שמתברכים עי"ז לכל טוב.

ולהשומעים לדברי הרבנים העומדים על משמרת הקודש לבל יכשלו חלילה, **יזכו ליתברך בבני חיי ומזוני** ויכסלו תשע"ב לפ"ק.

סייעתא דשמיא

בס"ד
כל אדם צריך סייעתא דשמיא תמיד, ובלי סייעתא דשמיא אין אפשרות קיום כלל, וכשלא מתנהגים עפ"י כללי הצניעות, אין סייעתא דשמיא, כי יש הסתר פנים רח"ל, **ממילא זה מאוד מסוכן....**

לבוש בני הישיבות

בן ישיבה צריך לדעת שיש דברים שמחייבים אותו היות ואנשי הרחוב מתבוננים אחר הליכות בני הישיבות ע"כ צריך זהירות מרבית לא להגרר אחר הרחוב, **וא' הדברים שנעשו כדי לא להגרר אחרי הרחוב הוא מה שלובשים כובע ומלבוש עליון שזה מבדיל את האדם מהרחוב הכללי,** ומה עוד שהלבוש מכביד על האדם ממילא הוא זוכר באיזה מקום הוא נמצא ואינו נמשך אחר הרחוב הקלוקל, שמרגיש שהעולם אינו הפקר, והלבוש הזה הוא כמו אצל החייל בחיל המלך שאינו יוצא בלי מדים, כך גם בן הישיבה שהוא שייך ללגיונו של מלך אין לו לצאת בלי מלבוש עליון של בני התורה, ובגמ' בב"ב דף נ"ז ע"ב כתוב חלוק של ת"ח כיצד, כל שאין בשרו נראה מתחתיו, (פרש"י) שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף) טלית של ת"ח (פרש"י) מקטורן שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש) כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפה, והיינו שהבגד יגיע עד טפח מהקרע עי"ז איכא צניעות טפי. ומרן החזו"א נקט שצריך לנהוג כך כדברי הגמ' אלו, אמנם לא כ"כ ארוך עד טפח מהקרע, אבל בכ"ז כמה שיותר ארוך יותר טוב, ובאמת הרבנים בליטא לפני המלחמה היו לובשים ארוך כמעט עד הריצפה, וטעמו של מרן החזו"א הי' בגלל צניעות וככל שלובשים יותר ארוך יש בזה יותר צניעות, אמנם גם בחליפה קצרה יש צניעות ובחליפה ארוכה יש יותר.

ובזה שלובשים כובע וחליפה זה מגן קצת מפני הרחוב. אמנם שמעתי שגם במקומות הגרועים ביותר אפשר לראות כאלו עם כובעים וחליפות, אבל עפ"ר זה מונע עד כמה שאפשר.

להתחזק בצניעות

מורה בסמינר שלחה לשאול במה לחזק הבנות שכ"כ מפוחדות מהאסון הנורא שקרה בירושלים בהר נוף, השיב רבינו לומר להם: **שיתחזקו בצניעות.**

והוסיף רבינו שכבר דרשתי ואמרתי שכתוב וְלֹא-יֵרָאָה בֶּן עֲרֹת דָּבָר וְשֶׁבַּ מֵאַחֲרָיו: כמה שיותר מתחזקים בצניעות יש יותר שכינה, וכשיש יותר שכינה יש יותר שמירה מאסונות, ואם חלילה חסר בצניעות יש ושב מאחריך יש פחות שמירה חלילה, לכך העצה להתחזק בצניעות ובזכות זה בע"ה לא יהיו אסונות. (צדיק כתמר יפרח)

ואשרי המזהירים והנזהרים

לקהל הנאספים למען כבוד שמים ה' עליהם יחי.
על דבר ההתעוררות להתחזק בענין צניעות, אשר לדאבונינו יש ירידה גדולה בחלק ממחנה הנמנים לחרדים, ונכשלים ומכשילים בזה את הרבים.

וענין גדול הוא להרבות בקביעת שיעורים בהלכות אלו. גם ללמוד שיש בזה עוון של מחטיאי הרבים. ואשרי המזהירים והנזהרים בזה.

ובודאי זה גם ימנע הרבה מחלות אשר מתרבים מיום מקטנים ועד גדולים צעירים ומבוגרים. וזכות המצווה תגן עליהם ועל הכלל. וכל מי שיקבע שיעור בזה יהיה לו זכות של מזכה הרבים אשר זכותם אין להעריך.

אור ליום ה' טבת תשנ"ז
בני-ברק יצ"ו

נגררו אחרי זה

בס"ד
לכ' הנאספים להסיר מכשול פרצות גדרי הצניעות
ה' עליהם יחי
הנה כידוע בשנים האחרונות דרכי הצניעות ירדו מאד, וגם הרבה מבנות ישראל נגררו אחרי זה. וזה גם גובל במחטיא את הרבים, ומאד צריך חיזוק ענין הזה בין בגילוי בשר בין בבגדים אשר רחוק מלבוש הראוי לבנות ישראל.
ויבורכו העוסקים לטהר בין הנוהגות, ובזכות זה תזכו לרוות רוב נחת מאד מבנים ומבנות.

להראות דוגמא אישית

בס"ד
לכ' הני נשים צדקניות המופקדות על חינוך בנות ישראל בעיר מודיעין עילית המתכנסות לחיזוק גדרי הצניעות
ד' עליהם יהי

ידוע שעיקר מלחמת היצה"ר בנשים הוא להפריע ולהחטיא בעניני צניעות, ולכן אמרו חז"ל (מובא באגרת הגר"א נוסח אר"ץ) בראתי יצה"ר בראתי לה תורה תבלין, ותבלין שלו לזכרים עסק התורה, ולנקבות הצניעות.

וגם ידוע שיש ירידת הדורות לא רק בחלק הרוחניות שכ"כ ירד בדורות האחרונים, אלא גם הבושה ירדה עד כדי כך שמה שפעם הי' בושה היום זה להיפך, ההצנע בעו"ה נהפך לבושה.

והיות שזה מהדברים העיקרים מאד וח"ו אם אין צניעות כתוב ושב מאחריך היינו סילוק שכינה ח"ו, לכן בודאי תזדרזו מאד לחזק ענין הצניעות ובודאי יהי מזה תועלת גדולה.

וכל א' מצווה ועומד שבני ביתו יתנהגו בצניעות, וזה כולל גם במלבושים ובכל הענינים, ובפרט מורות ומחנכות אשר בנות ישראל מתבוננות ולומדות מהם דרכי הנהגה הרי עליהם מוטלת החובה הגדולה להראות דוגמא אישית הן בימות החול והן בשב"ק ויו"ט, והבא לטהר מסייעין אותו.

והיות ואתן מתכנסות לטכס עצות ודרכי המלחמה ביצה"ר, הרי"ז כינוס לצדיקים שהנאה להם והנאה לעולם, וכל מי שיתחזק בזה יזכה להארת פנים מאת השי"ת הכוללת הכל.

ולמעשה כתוב בגמ' בשבת ק"ד א' שת"ח שיש לו רב על בגדו נקרא משנאי, א"כ ראוי ה' שבחור ילבש כאיש בין האנשים ולא להתפאר יותר מדאי, מרן החזו"א סיפר לי על אחד [שאינו רוצה להזכיר את שמו] שאמר לו [להחזו"א] שזה חילול ד' שלהרב אין את הבית הכי יפה בעיר, ומרן החזו"א אומר בדיוק להיפך שזה חילול ד' אם יש לרב את הבית הכי יפה. אותו הדבר גם לגבי הלבושים שלא צריך את הכי יפה, שיש וכמו שכתוב בגמ' אוי לו למי שבניו נקבות וכתוב בראשונים (עי' מאירי שם) שהכונה שמתנהגים כנקבות, אבל הבעיה היא שהרבה פעמים הם יותר גרועים מנקבות.

לצאת מהבית

כתב הגר"א באגרת 'ועיקר הכל שלא יצא חס ושלום מפתח ביתו ולחוץ'.

הנה בדורינו קשה מאד לעמוד באופן כזה, שהרי אם נמנע מהילדים לצאת, הרי זה יכול לגרום להם להגיע לידי מרמור וח"ו עד כדי ירידה מדרך הישר, ומטעם זה התירו להם כמה דברים כגון ללמוד תורה לבנות ועוד דברים משום עת לעשות לד', לפי שמצב הדור שונה, שהרי אם לא יניחו להם לצאת לחוץ כלל, עלולות הבנות לעשות דברים יותר גרועים, דהלא פשטות כוונת הגר"א הוא שממש לא תצא מפתח הבית כלל, אפילו לא לקנות בחנות כל שהיא, והיום לא שייך למנוע דבר זה לגמרי, אבל בכ"ז צריך לראות להמנע עד כמה שאפשר שהרחוב עצמו הוא מקום סכנה, ועוד שבזה שהם יוצאים הם מקבלים מושגים וחומדות להרבה דברים, וכמו שכתב הגר"א בהמשך האגרת "וגם בתוך יותר טוב שלא תלך לבית הכנסת כי שם רואה בגדים טובים ומתקנאים ומספרים בביתם וכו'", ע"כ גם כאשר יוצאים בהכרח לרחוב צריך לראות שהרחוב ישמש רק כמקום מעבר בין רשות לרשות, ולא כרשות בפני עצמה.

שכר הצניעות

וישב פרק ל"ח פסוק ט"ו ויאמר צדקה ממני פרש"י ורז"ל דרשו שיצאה בת קול ואמרה ממני ועי' מכות כ"ג ב' למה הוצרכו לבת קול לפי שהיתה צנועה בבית חמי' גזרתי שיצאו ממנה מלכים. אפשר לפרש שהשכר הוא מדה כנגד מדה דלפי שהיתה צנועה ולא רצתה פירסום, יצאו ממנה מלכים שהם אנשים מפורסמים. (אילה"ש)

תהא אשה צנועה

בראשית פרק א' פסוק נ"ב ויבן ה' וגו' דמד"ר י"ד ב' איתא ר"י דסכנין בשם ר' לוי אמר ויבן כתיב התבונן מאין לבראתה וכו' ועל כל אבר ואבר שהי' בורא בה ה' אומר לה תהא אשה צנועה עכ"ד. ויל"ע דהא לפני החטא כתוב להלן פסוק כ"ב והיו שניהם ערומים ולפי"ז אמרו לה בעת בריאתה דבר שהי' שייך רק לאחר שיחטאו בבחירתם בעץ הדעת שתצטרך להיות צנועה. (אילה"ש שם)

עלית האשה ע"י צניעות

נשאל רבנו: אברך שנמצא בכולל, ממשיך לטפס בסולם הרוחני. לאשתו, אין לה מסגרת של עליה רוחנית באופן מסודר. אומנם כאשר מדובר במורה בבית יעקב, לפעמים העיסוק החינוכי מרומם גם את המחנכת. אבל במקרים רבים הולך ונוצר פער בין הבעל האברך לאשה. התוצאה היא שכאשר הבעל מבקש להוסיף ולעלות במעלות הסולם, לעיתים הדברים נראים לאשה קשים ונדמים לה כגזירה. כיצד יכול האברך להוסיף ולעלות ולהעלות את כל הבית אתו?

בראש ובראשונה צריכה כל אשת אברך לדאוג שלא תהא משועממת. מסופר על הגדול ממניסק שהיה אומר לבנותיו שיעסקו בכל מלאכה ובלבד שלא יתבטלו. ראוי היה שתעשה דבר חסד שיתן לה סיפוק רוחני. אבל עלינו גם לדעת דבר אחד, והוא הדבר העיקרי: באגרת הגר"א – במהדורה שנדפסה בארם צובא הוא כותב: "כי זה כל האדם לפתח חטאת רובץ ושליט עליו יצרו ותבלין שלו לזכרים עסק התורה ולנקבות הצניעות..." כלי הנשק של האדם כנגד יצר הרע הם תורה לזכרים וצניעות לנקבות. משום כך היצה"ר משקיע את כל כוחותיו כדי לפגוע באדם בעניינים אלו. הוא תמיד ינסה למנוע את הזכרים מתלמוד תורה בידועו שזהו התבלין לפיתוייו, ותמיד ינסה להכשיל את הנקבות בצניעות. אשר על כן אנו רואים **שבן תורה יכול להתפלל בכל כוחותיו, להתנהג כראוי – אבל הכי קשה לו זה למוד התורה והתמדתה**, כי שם היצה"ר משקיע את כל כוחותיו ואת זה הוא רוצה לבטל. ובנשים – אתה יכול למצוא אותן מתעלות בתפילות, בקבלות טובות, בחסדים, וכן בכל שאר הדברים החשובים מאוד – ודוקא

כאשר זה מגיע לעניני הצניעות, קשה הדבר יותר. הסיבה היא משום שהצניעות היא התבלין שלהן כנגד יצה"ר ומשום כך היצה"ר הרע משקיע שם את כל כלי מלחמתו. הוא לא כל כך יפריע לכל התחזקות בנושאים אחרים, אבל בעניני הצניעות, שם זה הקשה ביותר. משום כך, זהו התפקיד העיקרי של האשה: להתחזק בצניעות, שהרי זהו התבלין שלה. אם האשה תהיי חזקה בענין זה, כל מהותה תתרומם, היא תחוש ספוק עילאי וגם אם אין לה תלמוד תורה, זה לא ימנע את עלייתה.

תרומם

ונשאל רבנו: אומנם זה ירומם את האשה, אבל מה יביא שהיא תעריך את תורת בעלה, אם היא אינה מתעלה עמו? אם האשה תשבור את יצה"ר ע"י התחזקות בצניעות, הרי בהכרח תשיג דרגה גבוהה יותר ובהכרח גם תעריך יותר את תורת בעלה ותרצה להיות שותפה בה, וכך תעשה ככל שביכולתה כדי לסייע לו. עם זאת, הדבר תלוי רבות גם בבעל. חשוב מאוד כיצד ינהג "בזמן הפנוי" שיש לו בבית. אם בזמן שהבעל נמצא בבית הוא יושב עם גמרא ומנצל את הזמן, הכל רואים עליו שהתורה היא בראש מעייניו, זה ישפיע על כל הבית. כאשר האשה תראה שהתורה היא "חיינו ואורך ימיו" של בעלה וזה לא ענין לשעות של כולל – אלא מהות חיים, גם היא תדבק בכך ותגביה את עצמה ביחד עם בעלה.

שכר הצניעות

כל אחד יודע שיש בתורה תרי"ג מצוות, שס"ה מצוות לא תעשה ורמ"ח מצוות עשה, אבל במה יש לאדם כח ללחוץ נגד היצה"ר, זה רק ע"י התורה, כמו שכתוב בחז"ל, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ובאגרת הגר"א (נוסח שנדפס בארם צובא) כתב ותבלין שלו לזכרים עסק התורה ולנקבות הצניעות, ואין שום דרך אחרת ללחוץ נגד היצר, ולכן עיקר מלחמת היצר הוא להפריע לגברים בלימוד התורה ולנשים בצניעות, שזה העיקר, ומי שנחלש בדברים אלו נמצא שהיצה"ר ניצח.

ובאמת צניעות הוא מהדברים העיקריים, כמש"כ בפסוק והי' כי יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ובשום דבר לא מצינו שכתוב מפורש בתורה סילוק שכינה אלא בצניעות. אמנם בכל מקום שעושים מעשה עבירה יש ג"כ מדה מסוימת של סילוק שכינה, אבל המקום היחיד שהתורה מדגישה ע"ז 'ושב מאחריך' זה רק על הצניעות, ולכן בשני הדברים האלה עושה היצה"ר את כל מה שביכולתו כדי להפריע, וזהו תורה לזכרים, להפריע להם בלימוד התורה, ולנשים בצניעות, שמנסה לגרום להם שילכו שלא בצניעות. ומי שזוכה לעמוד נגדו בדברים הללו, אשרי חלקו. וכמו שא"ל לדמות שאר המצוות נגד ערך לימוד התורה כמש"כ במשנה ותר"ת כנגד כולם, כך גם צניעות אצל הנשים, כיון שזה הדבר החשוב ביותר, ולכן אפשר גם לזכות ע"ז לשכר גדול שא"ל לתאר.

וכמו שמביאה הגמ' על קמחית שהיתה זהירה מאד בצניעות וזכתה שבניה יהיו כהנים גדולים, ואין לתאר הזכות שיש בן כהן גדול. ולדאבונו כיום אין לנו כהן גדול, **אבל אפשר לזכות לבנים ת"ח**, שמעלתם גדולה אפילו משל כ"ג, דהא ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, ואף שהממזר אסור לבוא בקהל ד' ואילו הכהן גדול מותר, אבל מצד כבוד התורה ממזר תלמיד חכם יותר מכובד מכהן גדול עם הארץ. ומצינו בחז"ל בכמה מקומות שמי שרגיל בהם זוכה לבנין תלמידי חכמים וחתנין תלמידי חכמים, וצריך לזה הרבה זכויות, וכאן ע"י הצניעות יש לנו את האפשרות לזכות לדברים הגדולים ביותר. ואם כל אחד ואחד יקבל על עצמו יחד עם כל בני ביתו, שיתנהגו כמה שיותר בצניעות, הכל על טהרת הקודש, יזכו לבנים תלמידי חכמים. אמנם כהנים גדולים אין לנו בזמננו, וגם הת"ח אינם מגיעים לדרגת רבי עקיבא ושאר התנאים והאמוראים, וגם לא כהגורעק"א, אבל יפתח בזה כשמואל בדורו, וכל אחד יכול לזכות לתלמידי חכמים לפי הדור שלנו. והרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות, כמבואר בדברי חז"ל, א"כ כשאין צניעות העונש גדול מאד, בוודאי ע"י הנהגת צניעות יזכו פי חמש מאה דהיינו לבנין וחתנין רבנן. וממילא כל הבנות והנשים שיתנהגו בצניעות וילחמו נגד היצה"ר בצניעות, וכמו שאמרנו שזה הנשק הגדול ביותר שיש לנשים להילחם נגד היצה"ר, כתורה אצל הזכרים, תזכה לכל הטוב שיש גם בעוה"ב וגם בעולם הזה. אינני יודע אם תזכה בעשירות, אבל תזכה למה שטוב באמת, שזהו בנין ת"ח, בנין טובים וצנועים כרצון הקב"ה.

ליום השלושים של הגאון הגדול רבי רפאל שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר נלב"ע ט' שבט תשע"ו

בבית רבנו

פ"א השתתף באסיפת רבנים ציבורית במעונו של רבנו, ובתוך כדי הדיון באסיפה, הוצרכו לברר איזה פרטים, ויצאו שאר האנשים ונשארו הגר"ר ורבנו לבד ושוחחו שעה ארוכה, ויצא בהתפעלות גדולה מחכמתו הנשגבה היודעת לחשב כל פרט ולרדת לסוף דרכי בני אדם ותחבולתם, ומיני אז דבקה נפשו של הגר"ר ברבנו שליט"א. וכל פעם שהתעורר לו שאלה מורכבת היה שואל לרבנו, והעידו שעשרות פעמים ששלח לרבנו שליט"א. וגם כשהיה לפעמים יורד לבני ברק ונכנס לרבנו, או שולח ע"י שליח. וכשהיו בחורים מתייעצים עם מרן הגר"ר שליט"א, היה הגר"ר זצ"ל שואל אותם מה ענה להם רה"י, והיה אומר שמכל תשובה של מרן הוא מחכים **יותר! והיה מדקדק שיאמרו לו בדיוק את המילים שאמר רבנו.** [ופ"א שאל את רבנו שאלה באיזה ענין שהצנעא היתה יפה לו, ורבנו נו"נ עמו ולא אמר לו הכרעה ברורה למעשה, והגר"ר אמר לרבנו האם נוכל לומר שהבנתי מהרה"י לעשות כך וכך, וחיך רבנו].

התבטלות מוחלטת

בשנת תשמ"ט אמר הגאון ר' רפאל זצ"ל שהרבה שואלים אותי מה היה אומר אבי הגר"ח זצ"ל על הענין שהיה אז, ואני יכול לשער כך או כך, אבל ברור לי דבר אחד שודאי היה אומר שאם אני [הגר"ח] לא נמצא כאן, תעשו כל מה שגדול הדור אומר לכם, ולכן מוטל עלינו לעשות ככל אשר יורה מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל. ואחרי שנחלש מרן זצ"ל, קיבל ע"ע הנהגת רבנו שליט"א ובכל ענין ביטל דעתו לגמרי, וגם בדברים שבתחילה חשב אחרת, אחר ששמע דברי רבנו שליט"א מיד ביטל דעתו. והיינו שזה ניסיון לבנים של גדולי הדור שאחרי פטירת אביהם, צריכים לקבל עליהם הנהגה של גדולי הדור הבאים, אף שלפעמים לפי ראות עיניהם זה אחרת ממה שהיה אולי אומר אביהם הגדול, וזהו אמונת חכמים אמיתית! ואמר פעם [בדרך המליצה] הגר"ר בשם אביו מרן הגר"ח זצ"ל: כשם שמצוה בעניני הנהגה לשמוע בקול החיים עמנו היום, כך מצוה שלא לשמוע רק בקול גדו"י שאינם חיים עמנו, וכל דור ודור יש את השאלות והבעיות וההכרעות שלה שמסורה ביד גדולי הדור. [ופ"א ניסה ח"א לדבר עמו בענין ציבור נרחב שהיה בזה חילוקי דעות בין רבנו לעוד מגדולי ישראל, ואותו חכם בא לשמוע דעת הגר"ר בענין זה לגופו של ענין, ואחר שהרחיב הלה בכל הצדדים, ענה לו הגר"ר בחכמתו: 'שאלה זו באמת גדולה כפי שאתה מציג, אבל רק אדם אי יכול לענות עליה בדורנו הלא הוא הנושא את משא הדור מרן הגר"ר שליט"א].

ככל שירה לנו

כשהתבקש לחוות דעתו נוכח חוק הגיוס שהחל לעלות, אמר הגר"ר בנוגע לדרכי הפעולה כנגד השלטונות ברור שרק הגר"ר יכול להכריע בזה, והוסיפו לשאול מה דרכי החיזוק של בני הישיבות בתקופה הזו, ואמר שוב אין ספק שזו עת צרה ליעקב ועלינו להתחזק בבדק הבית, אך זכינו ובדורינו קיים עמוד התורה הנושא על שכמו את עול הישיבות כולם במסירות עצומה, וככל שירה לנו מרן הגר"ר שליט"א שטיינמן להתחזק לבני הישיבות עלינו לקיים בהידור, כי הוא קיום התורה ממש ואין לי מה להוסיף על כך.

גוזלים את זמנו

לפני כעשר שנים הי' הגר"ר עם כמה גדולי תורה אצל רבינו בנוגע לענין מסויים, והיו צריכים לנסח מכתב, ורבינו העיר כמה הערות, והדבר לקח קצת זמן, והגר"ר העיר כמה פעמים על זה שגוזלים את זמנו של רבינו, עד שהציע הגר"ר שרבינו יכנס לחדרו, ואח"כ יכניסו לרבינו את הנוסח שיציעו ביניהם, ורבינו יחליט, וכך עשו. (פרי חיים)

תחבולות בני אדם

פעם סיפר הגאון ר' רפאל לנכד רבנו שליט"א: תלמידי מהישיבה, בחור מבוגר בן 36 שעמד להפגש עם צעירה ממנו ב 9-שנים, בא ושאלני האם יכול הוא להנמיך ולעגל את גילו במקרה שהמשודכת תשאל אותו ע"כ במהלך פגישתם, אמרתי לו שלדעתי יכול הוא לעשות כן ולעגל במעט את גילו שכך היה מקובל תמיד, שאי"צ לדייק בכה"ג.

לאחר מכאן החליט הבחור לשאול זאת למרן ראש הישיבה שליט"א. ורבנו שליט"א אמר לו חסרון אחד היא כבר יודעת עליך שאתה מבוגר, האם כדאי שהיא תגיד עליך שאתה גם שקרן? והוסיף הרי אם באמת היא תשאל אותך לגילך, זה לא בגלל שהיא אינה יודעת אותו, הרי וודאי היא בדקה את הגיל במחשב, אלא כיון שהיא יודעת שבני הגיל הזה פעמים רבות לא אומרים אמת ומשנים מגילם האמיתי, כל שאלתה היא בכדי לבחון האם אתה דובר אמת, ואכן כשנפגשו שאלה אותו המשוזכרת לגילו ואמר לה את גילו האמיתי והמדויק. בסופו של דבר נסגר השידוך בשטט"מ, ובמהלך תקופת האירוסין סיפרה לו הכלה שבאמת ידעה את גילו אף לפני פגישתם, וכל מטרת שאלתה היתה כדי לבחון האם הוא דובר אמת. וחזר הבחור וסיפר זאת להגר"ר, ומאוד נתפעל מכך וסיפר זאת לנכד רבנו והוסיף הגר"ר: אתה ודאי מתפעל מראיית העתיד של סבך, אך אני מתפעל שאני שנים רבות כבר כותב על מחשב, ובכ"ז לא העלתי על דעתי שהיא תבדוק את הגיל במחשב, ודוקא סבך מרן שליט"א שבקושי יודע כיצד נראה מחשב, חשב ע"ז שהיא תבדוק את גילו במחשב! [א"ה המעשה הזה היה כשהתחילו להפיץ במחשבים תוכנות שיודעים לפי"ז את הגילים]

במו"מ של תורה

פ"א הגיע הגר"ר לרבנו שליט"א ושוחחו בדברי תורה ושאל אותו רבנו בדברי רש"י בתחילת ב"מ ד"ה במחק וממכר דכ' אבל זה אומר אני ארגתיה וכו' דודאי חד מינייהו רמאי הוא, ולכאורה אריגה לא עושה בעלות, אלא דטוען כל א' שהוא שלו ע"י שקנה הטלית או שהרים מציאה, ובהו אמרינן אולי שניהם הגביהו תיכף בזא"ז או שניהם הגביהו יחד וכ"א חושב שזה רק שלו אלא שמוסיף שהוא ארג, וכן השני מוסיף שהוא ארג דבזה מוסיף דבר שקר ולמה איכא ודאי רמאי, ולומר שטוען כ"א על שכן האריגה ואומן קונה בשבח כלי והיינו דכל א' מצא חוטינן ולא התכוין לזכות אלא התכוין רק בדין אומן קונה בשבח כלי, זה מאד תמוה לומר כן. ודן עמו הגר"ר הרבה בשאלה זו.

לימוד בעיון

רגיל היה הגר"ר זצ"ל להביא בשם רבנו 'שיכול האדם לדעת את כל הש"ס ולהישאר עם הארץ', שאם לא לומד בעיון ובהבנה אז הוא יודע את הש"ס בעם ארציות, וכפי שאמר מרן הגר"ח מבריסק שיש כאלה שלא יודעים שס', ויש כאלה ש"יודעים ש"ס לא', שהלימוד בשטחיות גורם רק לטעויות ושיבושים.

לבקש ברכתו

ולפני כמה שנים בחול המועד סוכות בא עם ועדת הרבנים של "מתן" לרבינו בנוגע לשאלה מסוימת, והי' אז כבר חולה, והתבטא אז הגר"ר זצ"ל באזני יבלחט"א רבינו, שהסיבה שטרח כ"כ לבוא, היא רק כדי לקבל ברכה מרבינו...

הזכרת שם חולה

כשהגיע רבנו לישיבת מיר למסור שיחה בעת חליו של הגר"ר, ובסיום השיחה אמר הגר"ר את שמו שיתפלל עליו בעת חליו, אמר לו רבנו שבחת"ס (נדרים מ, א) כתוב שא' המעלות בביקור חולים הוא שיכול להתפלל לפני החולה ולא צריך להזכיר את שמו, כי להזכיר את שם החולה זה יכול לגרום לקיטרוג, ולכן עדיף שלא להזכיר את השם במפורש. [א"ה וז"ל החת"ס שם, ואיתא בגמרא כי אתא רב דמי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחה ושאינו מבקר גורם לו שימות מאי גרמא אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה וכל שאין מבקר מבקש עליו שימות, שימות ס"ד, אלא כל שאינו מבקר אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות וכו', יראה לפרש ע"פ מה שאחז"ל המבקש רחמים בפני החולה אין צריך להזכיר שמו כדכתיב אל נא רפא נא לה, וכתבו המקובלים כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות הדין עליו, אף על פי שמ"מ קרוב לשכר ע"י התפלה מ"מ לפעמים איכא קצת הפסד (ע"י הזכרת שמו, משא"כ כשמתפלל בפני החולה שא"צ להזכיר שמו אז טוב לו, והיינו הנכנס לבקר מתפלל עליו שיחיה כי לא צריך להזכיר שמו, משא"כ מי שאינו מבקר מבקש ואינו בפניו זה צריך להזכיר שמו בתפלתו, ולפעמים יאירע לו הפסד בדבר אף על פי שמתפלל עליו שיחיה]

עילוי גדול

וכששמע רבנו על פטירתו הצטער טובא, וציין כמה פעמים במהלך הימים שהיה עילוי גדול, ודיבר על גדלותו בתורה, ביחד עם גדלות המדות שהיו בו. ועל זקנו הגדול הסבא מנובהרדוק מרן רבי יוזל זצוק"ל. תנצב"ה.

לקראת ימי הפורים הבעל"ט אנו מבקשים מכל מי שיש בידו ד"ת בהלכה ובאגדה או הנהגה על עניני פורים מרבנו שליט"א שיואיל להעבירם בהקדם למערכת לזיכוי הרבים

מרבינו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבהור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא חרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליטיא

מוסיפין חכמה...

אנחנו"ל במס' שבת דף קצ"ב ע"א תצייר רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינן חכמה נעספת בהן, שנאמר ביששים חכמה ואנך ימים תבונה. וכע"ז איתא בסוף מסכת קינן, רבי שמעון בן עקשיא אמר זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינן דעות מיטרפות עליהן וכו', אבל זקני תורה אצן כן, אלא כל זמן שמזקינן דעות מתישבות עליהן ופי' הרע"ב חז"ל זקני תורה כל זמן שמזקינן ובאצן לידי תשועה כח, הן מוסיפין חכמה ע"כ. ובחסדו ית"ש זכים לראות דבר מופלא זה אצל זקני תורה שבכל דור ודור, עד היום הזה. וכנראה שדבר זה אצן נוגע לצידין הפוסקים אם יש תלמיד חכם בזמן הזה. ולא מכבר נזכחת כשה' רבינו שרדי בחולשה, אך מיד כשהזכירו את הסוגיא בכוזבז דף י"ג א' לדברי המכשיר בה מכשיר בבזת, מזדעק רבינו ואמר על סוגיא זו הרי יש את השמעתא... היינו בשמעתא ד'.

ונביא מה שהעיר רבינו השבוע בשיעור של תלמידי ארחות תורה היקרים, על דברי השמעתא הנ"ל, הנה ידוע שאלת גאוני בתראי על אחד ששחט שבע בהמות ואח"כ נמצא באחת שניקב בית הכוסות, ונתערבו הטריפות בכשירות, וקודם שנולד הספק נמכר חצי של בהמה אחת בחזקת כשרות, מי נימא דגם חצי השני מותר מאחר דחציו הנמכר מותר מטעם כל דפריש מרובא פריש וכו', כמובא בש"ש שמעתא ד' והוכיח השמעתא שם בפרק ד' מהא דאמרי' בסוגיין דמהני חזקת האם לבת, ה"נ רובא דעדיף מחזקה כ"ש דמהני רובא של החצי שפירש כדי להכריע על חציה השני דמותר ע"ש. והעיר רבינו דהתינה אם כדי להתיר ע"י כל דפריש מרובא פריש צריך "הוראה", מובן דאחרי שנפסק הדין על חצי בהמה שהיא כשרה, מהני נמי להכריע לחציה השני, וכמו חזקת האם שזה פסק על האם שהיא כשרה, וממילא גם הבת, אבל הרי להתיר ע"י כל דפריש א"צ פסק הלכה והוראה, אלא דינא הוא דכל שיש רוב הרי זה מותר, וא"כ ק"ק לומר שיהא נקבע מכח זה הכרעה לחציה השני של הבהמה. ובאילת השחר העיר רבינו מטעם אחר דדינא דכל דפריש אינו אלא לגבי הגברא ע"ש.

אין צורך אין אלא לצדורזין

כתב בספר אור תורה להגרי"א חבר וז"ל ובכלל מעלת תלמוד תורה הוא ליתן כבוד לתלמידי חכמים העוסקים בתורה לשמה, אשר מהם תצא תורה לישראל וכו'. אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה לתלמיד חכם אין רפואה למכתו. ובאור דבריהם הוא שזהו כלל כל התורה שיהיו נותנים כבוד למחזיקים בה, ובלעדי זה חס ושלום יפול התורה בכללה, מאחר שמבזים אותם יבואו אחר כך להכחיש דבריהם וקבלתם, ואם כן אין לך בטול כל התורה יותר מזה, והוא מה שאמר הכתוב, ויהיו מלעיבים בו' ובזים דבריו, רצה לומר תורה שבעל פה שמסר הוא יתברך למשה רבנו עליו השלום בדבור ולא בכתיבה וכו', עכ"ל. וכתב מרן פוסק הדור מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל במכתב וז"ל ומה הפלא שכידוע בזמן האחרון מתפשטת המחלה שאין לה תרופה שהרי זה מדה כנגד מדה, שהרי הגמרא בשבת קי"ט אמרו כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובזים דבריו ומתעצתים בנביאיו עד עלות חמת ד' בעמו עד לאין מרפא. (קובץ תשובות ח"ג). וכן הובא בקונטרס כבוד חכמים מה שאמר רבינו וז"ל: רואים לדאבונינו שיש רח"ל הרבה מאד חולים שאינם מתרפאים, ומגיעים עד כדי רח"ל... ומתפללים על מה עשה ה' ככה. אך בדברי חז"ל מצינו כי המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו... ואם חז"ל אומרים "אין רפואה למכתו" הרי זה כפשוטו – אין רפואה למכתו! וזה דבר שכיח מאד, ובפרט בישיבות, שמבזים את הראש ישיבה ואת הרמ"ם והמשגיחים, וזה הכל בכלל "אין רפואה למכתו" רח"ל... .

עמלים ומקבלים שכר...

א' מהיקרים במערכת הארצית של טהרת המשפחה, שעובד במסירות נפלאה כדי להכשיר את המקואות, והרבה פעמים הדבר עולה לו בעמל ויזע רב שאין לתאר, [כפי שזכיתי לראות בעיני], ביקשני לשאול את רבינו, אם יקבל שכר משמים על עבודתו וטירתו הגדולה לדבר גדול זה, או כיון שמקבל משכורת, אין לו ע"ז שכר, והשיב רבינו "שבודאי יקבל שכר".

מתבייש ממעשה שבת

תוס' בב"ק דף פ"א ע"א בד"ה אומר לנכרי [הנמשך מדף פ' ע"ב] ביארו למה אין קוברין מת בשבת ע"י נכרי כמו ביו"ט, לפי שהוא מכוער ומגונה ומתבייש שנקבר בשבת, שנעשה באיסור שבת, אפילו ע"י נכרי ע"ש. והעיר רבינו למה דוקא לענין קבורה אנו אומרים שמתבייש בזה, ולא לענין שאר

דברים שהתירו לעשות ע"י נכרי, דלא מצינו שימנעו מלעשות מטעם זה. ועוד ק' דכל מה שזה אסור מפני שחז"ל אסרו אמירה לעכו"ם, וא"כ אם יתירו לומר לנכרי לקברו, כמו שבאמת זה צריך להיות מותר, מפני שזה לצורך מצוה, ממילא לא יהא בזה שום איסור, ובמה יש לו להתבייש, וצ"ע. ואמנם זה פשיטא להו לתוס', דאף שהתירו ביו"ט לקבור ע"י נכרי, אי"ז דומה לשבת, דיו"ט שהוא בלאו התיירו, ולא שבת דחמיר דאיסורו בסקילה. ומסיים רבינו חידושים אלו אנו מוצאים רק בתוס', שמדברים על הרבה שאלות שלא הוזכרו בגמ', וברמב"ם אין דינים אלו. ובדומה לזה הזכיר את התוס' בב"מ דף ע"א שדנו לענין רביית בבני נח, ודחו את הראי' ממתים שהחיה יחזקאל ע"ש. וכשנכנס בשבוע שעבר הנגיד הרב אברהם נ. וולפסון שליט"א, שחביב עליו להשתעשע בלימוד עם רבינו, אמר לו רבינו את התוס', וסיפר לו שבכפר סבא הי' יהודי, שהי' עמל כל השבוע לפרנסתו, ובשבת הי' לו זמן פנוי והי' בונה כל שבת רח"ל את ביתו, וכך לאט לאט מידי שבת בשבת הוסיף בבנינו, עד שהושלם, [וכל זה הי' לרוב בורותו ביהדות, כמו שהיו הרבה עמי הארץ שעלו מן הגולה ולא ידעו דינים המפורשים בתורה], לימים זכה לחזור בתשובה, והתעוררה שאלה גדולה אם מותר לו להשתמש בבית, היות ונבנה "כולו" בשבת, "מעשה שבת" ממש.

זוהר ורואה בשמחתה...

כפית ומומ' פג' 101 קין כימים אלו כסוגיות פחורכן כפרק פנצקין. ראוי לפסוק אתו את פרכים פתעורות נפלאה לאמר רכין לפני כעלרים שני, לאמר בכרי פתוס' כפ' 102 נ"ב. ונא ונתעורר על שולחן פטפור כימים אלו.

אמרו חז"ל בגיטין (דף נ"ה ע"ב) אמר רבי יוחנן מאי דכתיב אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לכו יפול ברעה, אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, ובתוס' שם הק' דבברכות אמרי' דרבי ישמעאל ברבי יוסי חזייה לההוא גברא דקא מפחד אמר ליה חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים וכו', ופי' תוס' דמעשה דקמצא ובר קמצא בא להם ע"י שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא, וכן לעמוד על בת קיסר, והיה להם לפחד ולדאוג מן הפורענות, ולא דמי לאדם המתפחד בחנם.

ויש להתבונן דלכאור' חידש כאן ר' יוחנן טעם חדש על חורבן הבית, דבכל המקומות מבואר שנחרב משום שנאת חנם, ובא ר' יוחנן ואומר טענה חדשה עליהם שהיה להם לפחד ולא פחדו.

ומשמע מכאן דאח"כ בודאי החורבן בא על החטא הגדול של שנאת חנם, אלא שבא ר' יוחנן לומר מה הם הסיבות שגורמים לבוא לידי חטא כזה, והוא שהאדם מרגיש את עצמו בשלוח ובבטחון, ומרגיש עצמו לתושב קבוע בעוה"ז, וכל זמן שאין מגעת אליו הרעה ח"ו הוא בוטח בעצמו, והוא בשלוח ובמנוחה, ומתוך כך הוא בועט ויכול לבייש אנשים ולשנוא אותם. אבל אם היה האדם יודע שבעוד כמה רגעים ח"ו יכולה לפגוע בו הרעה אם שיחלה או שיעזוב ח"ו את העולם היה חושב אחרת לגמרי ולא היה בוטח ושלי וכו"כ ולא היה עושה לאנשים כרצונו לביישם ולבעוט בהם, ורק מחמת גודל הבטחון ברוב שלותו, ובוטח כי הוא תושב קבוע בעוה"ז רק מחמת זה יש בו כח לעשות לחבירו כל מיני רעות רח"ל.

והרי אנו רואים לדאבונינו כמעט כל יום האיך שבני אדם נספים רח"ל בכל מיני גזירות משונות, ובני אדם מתאוננים בצער "אוי מה היה לנו כ"כ הרבה צרות" ומספרים זה לזה ברוב צער, אך לא ראינו מישהו שנשתנה משהו ברוחניות מחמת זה, האם התפלל אחד יותר בכונה אחרי ששומע כ"כ הרבה צרות, או קרא קריאת שמע יותר טוב או הניח תפילין יותר בכוונה, וכי הוסיף עוד מצוות מחמת זה? הרי לא רואים את זה, אלא מדברים ומתאנחים וממשיכים בדרכינו כמו שהיה, והכל משום שכל זמן שלא פגעה בו מדת הדין רח"ל, אז הוא יושב בשלוח ובטוב, ומוכן להמשיך לפגוע באחרים ולביישם וכו', ואינו מתפעל כלל.

וזהו מה שאמר ר' יוחנן כי חורבן ירושלים בא מחמת שהיו בוטחים ברוב טובתם ושלותם, ואי"ז סתירה למה שאחז"ל דנחרב עבור שנאת חנם, כי שנאת חנם זה ג"כ תוצאה שהאדם בוטח על שלותו וטובתו, ואינו שם על לבו כי גם בו יכולה לפגוע ח"ו מידת הדין, ועל סמך זה שונא לחבירו.

ולכן אומר רבי יוחנן שעלינו ללמוד שיש לכל אחד לדאוג מן הפורענות, ולפחד תמיד ממנה, וממילא לא יבוא לכל הדברים הגרועים האלו שבין אדם לחבירו.

ומעתה כדי לזכות להיות בבחינת מתאבל על ירושלים, לא מספיק במה שאוכלין פת במלח וקיתון של מים בערב תשעה באב, אלא "כל ימי חייו" ובכל ימות השנה צריך להתרומם, ולא להיות בוטח בעצמו בשלותו, וזה על ידי שכל ימי חייו ירבה ברוחניות בתורה ותפילה ובמעשה המצוות, ולהשגיח על כל מעשיו ועל כל דיבוריו, וכל פעולותיו יהיו כראוי, ובכך יתרום וירגיש באמת התקרבות להשי"ת, וממילא ירגיש את הצער של חורבן ביהמ"ק, וירגיש את צערו של חבירו, כי היינו הך - מה שיש לאדם יותר קרבה לרבש"ע הוא מרגיש ממילא צער החורבן, ואם אין לו את זה ממילא אין לו גם את זה.

וכשנתחזק בזה מאוד בפרט בימים אלו שמדת הדין ח"ו מתוחה, בין בדברים שבין אדם למקום בתורה ובתפילה, ובין בדברים שבין אדם לחבירו, לראות שלא לדבר שום דיבור שיכול לפגוע במישהו, וכן להיזהר מכל פעולה שיכולה לפגוע בחבירו, להשתדל לעמוד בזה כמה שאפשר, יעזרנו הקב"ה שנקיים כל המתאבל על ירושלים, להרגיש את החסרון הגדול ברוחניות שחסר לנו, ויקויים בנו שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, ונזכה לראות בשמחתה.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 106 • תצוה תשע"ו

ואלה הבגדים אשר יעשו... ומעיל (כח, ד)

אמרו חז"ל: "למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה? לומר לך: מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין: מעיל מכפר על לשון הרע – יבוא דבר שבקול ויכפר על קול הרע. (זבחים פ"ח ע"ב)

לקט הלכות לשון הרע ממרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

לשון הרע דרך שחוק

ברמב"ם (פ"ז מהל' דעות הל' ד') כתב, ויש שם דברים שהן אבק לשון הרע וכו', וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה וכו', וכן המספר בלשון הרע דרך רמיות, והוא שיספר לתומו כאילו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא וכו'.

ומה שצריך לחדש שאיסור לשון הרע הוא גם בגוונא שהוא דרך שחוק וקלות ראש מה שלא מצינו כן בשאר איסורים, חוץ מאיסור גניבה דאיתא במס' ב"מ (ס"א ע"ב) לא תגנוב על מנת למיקט (לצער, רש"י), וברמב"ם (הל' גניבה פ"א הל' ב') כתב, אסור לגנוב דרך שחוק וכו' הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך. היינו משום דבדרך שחוק הוה אמינא שאז מוחלים קמ"ל דבכל זאת אסור.

ברמ"א או"ח הל' פורים (סי' תרצ"ו סעי' ח') כתב, מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, היינו דהאיסור של לא ילבש גבר שמלת אשה הוא שלא להיראות כאשה, אבל אם לא מתכוין לזה אלא על השחוק שבזה, על הפורים'דיק, אין בזה איסור. וכן בלבישת כלאים דרבנן, ויש אומרים דאסור, אבל המנהג כסברא ראשונה. ובביאור הגר"א כתב, דבשלמא ממון איתיהיב למחילה משא"כ איסורא. ועוד הוסיף הרמ"א, וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה, אין בזה משום לא תגזול, ונהגו כך, ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר, ע"כ.

והיינו דוקא בזה כמ"ש הגר"א דדמ"א למעביר את המכס, ולי"א דוקא ממון דאיתיהיב למחילה, ולכן כשעושה דרך שמחה וידוע שעושה כך, התירו, ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי טובי העיר.

אבל לעשות דברי גנאי על חבריהם בשחוק כגון בפורים, הרי זה איסור גמור, ואין בזה שום היתר שמוחלים, וכל שכן אלו שפוערים פיהם בפורים נגד רבותיהם.

סיפור לה"ר להפיג דאגתו מלבו

במס' יומא איתא, דאגה בלב איש ישיחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו, וחד אמר ישיחנה לאחרים (שמא ישיאוהו עצה, רש"י). דאגה, פרש"י פחד שדואג על הפסד שום דבר פן יבואהו, ע"כ.

וההיתר בזה הוא שאדם שקשה עליו מצבו ומחפש להקל מעליו את צערו ודאגתו, אולי ימצא איזה עצה ופתרון איך להקל את הצער, או שעצם מה שמספר זה עצמו מיקל את צערו ממנו, ואפשר שע"ז שניהם לא יקפידו אחד על השני. וכל שנזהר בכל הפרטים הנ"ל, חשיב לתועלת ומותר, כיון דאינו מכוין כלל לגנות את השני, ובכל זאת השומע הרי אסור לו לקבל את הדברים.

ועיין בספר חסידים (אות ס"ד) שכתב בתוך הדברים, ... אפס אם יבוא איש אצלך צועק על חבירו מפני שהוא הוכיחו בפניך, ולבו חרה לו ואומר כי זה שהוכיחו עושה כך וכך ואומר עליו דברים שלא כהוגן ואתה יודע בזה כי אחר שיגיד לך לא ילך להגיד לאחרים כי אינו חושש להודיע לרבים, אך להוציא הדברים מלבו שהם כבדים עליו להגיד (=עד שיגיד), מצוה לשומעו, ומה שתוכל לתקן כנגד חבירו לחבבו תעשה ותתקן ותאמר לו פלוני אוהב אותך ולמה אתה מדבר כדברים האלה, אם יקבל מוטב, ואם לאו אע"פ ששמעת לדבריו אל תאמין ואל תגיד (=יגיד) לאחרים להסירם מלבו שאותם האחרים יהיו מקבלי שמע שוא ויאמינו לו וכו', עכ"ל.

ואשה שעובדת באיזה מקום עבודה, ומצערים אותה שם או שפגעו בכבודה וכיוצא בזה, ודאי מותר לה לספר לבעלה, שהרי הבעל צריך לעזור ולייעץ לה, ושפיר חשיב לתועלת.

מ"מ מותר גם לספר ולשמוע להפג לבו רק אם מסייע בזה שהמספר נרגע, אף שאינו יכול לסייע, מ"מ צריך ליזהר לספר אז רק מה שצריך להרגיע, ולא יותר.

אך פשוט שאסור לה לספר לבעלה את כל מה שמתנהל במקום עבודתה כשיש בהם דברי גנאי לאחרים אם לא כשצריך לסייע ולייעץ לה.

ולפעמים יש ענין של "להפיג לבו" בעניני שלום בית שמספרים אחד על השני, אם מתכוין לחפש להקל מעליו את הצער ואולי ימצא איזה עצה ופתרון ואין כאן כונה לגנות את השני הרי זה מותר וכו"ל.

אבל אם הכונה היא להקניט את השני, ודאי דאסור.

לשון הרע על קטן, ויתום קטן

בחפץ חיים (הל' לשה"ר כלל ח' סעיף ג') כתב, ולפעמים שייך איסור לשון הרע אפילו על קטן, כגון לספר גנותו של יתום קטן שמגדלן אותו אחרים בתוך ביתם, דעל ידי זה יוכל להסבב שיגרשו אותו מאיתם, וכן כל כהאי גוונא היכא שעל ידי סיפורו יסובב להזיק לקטן או להצר לו על ידי זה. ואם מכוון בסיפורו לסלק הנזקין שבאין על ידי זה הקטן ולהדריך אותו בדרך ישרה מותר, אך צריך שידע מתחלה בברור שהספור הוא אמת ולא למהר לסמוך על זה ששמע מפי אחרים, גם צריך לראות את הנולד על ידי ספורו, כי פעמים הרבה יוצא משפט מעוקל מענינים כאלו.

ובבאר מים חיים (סק"ה) כתב, מה שציירתי ביתום ולא בשאר קטן, משום דאין מצוי שיבוא היזק או שאר דבר המיצר לקטן על ידי מה שמספרין גנותו, ואין הכי נמי אם הוא רואה שעל ידי דיבורו יסובב לו ריעותא דיני כיתום, עכ"ל.

פירוש: דלשון הרע על קטן שיש לו צער מזה בודאי אסור, והיזק בעיניו רק בקטן שאין לו צער מזה.

ולמעשה אין קולא באיסור לשון הרע על קטן, אלא דבקטן מצוי יותר שהגנות לא תפגע בו, אם לא ירעו לו ולא יצערורו על ידי זה, מפני שאינו מרגיש בעלבון, אבל אין הכי נמי אם מרגיש עלבון אסור, וזה מה שכתב הח"ח בהל' רכילות (כלל ז' סעי' א'), וגדול בגוונא דקטן שלא מרגיש צער ועלבון נמי מותר. וקטן בגוונא דגדול אסור.

קטן שהזיק לציבור, ותבע הגבאי שיאמרו לו מי הוא הקטן שהזיק כדי לתבוע מאביו, אין לספר לו, אלא ילך לאביו ויספר לו הכל, וכשהגבאי תובע, כדי שאם ירצה האב לשלם ישלם לגבאי.

קטן שבא לספר לשון הרע לאביו על אחיו, באופן שאין בזה תועלת, ואפילו באופן דאין צריך להוכיחו על הלשון הרע שמספר, מ"מ זוהי הזדמנות ללמד את הילד איסור לשון הרע.

שאלה: היאך יש להתייחס לילדים שחוזרים לביתם ומספרים להוריהם ולאחיהם מה עבר עליהם במשך היום, ובתוך הסיפורים מספרים גם על המלמדים שלהם ועל חבריהם שיש בהם דברי גנות, האם יש למונעם [כשאין בהם תועלת] או שאין למונעם שלא ירגישו שלא רוצים לשמוע אותם?

תשובה: ודאי שלפעמים יש צורך לתת לילדים לספר מה שעבר עליהם והוא לתועלת גידולם וחינוכם ואז אין לחסום ולמונע אותם מלספר, וכמובן שאין להאמין לסיפורים אלא רק לחוש ולברר הענין או להרגיע את הילדים. אך ילדים שהגיעו לגיל שמבינים שיש איסור לשון הרע ורכילות, חובה מוטלת לחנכם ולבאר להם חומרת האיסור ואת האופנים המותרים כגון לתועלת, וצריך לדעת איך לשמוע את הילדים כגון דברים המעיקים על ליבם, שודאי צריך לדאוג שלא ישארו בליבם. וצריך למצוא את הדרך שיתקבלו הדברים אצלם, אך אם הם מבינים הם צריכים לדעת שהדיבור אינו הפקר ולא כל דיבור מותר. וצריך חכמה גדולה בזה.

סיפר רבינו שליט"א, שאימו ע"ה סיפרה כשהיתה קטנה והלכה ברחוב ושמעה שאחד אמר איזה דבר גנאי על אביה שהיה רב המקום [רבה של קוסובה], והלכה וסיפרה זאת לאביה, ואביה גער בה ואמר "רכילות!", וזה נחרט לה עמוק בליבה כל ימיה על חובת הזהירות מאיסור רכילות. (חוט שני הל' שמירת הלשון)

כיצד יש לנהוג כשההורה מדבר לשה"ר

כאשר אחד ההורים מדבר עם בנו לשון הרע זה לא פשוט ולא נעים. עצה מעניינת בנושא מביא הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א אשר מצטט תחילה את המובא בספר 'חפץ חיים' (כלל ח' דין י"ד) שאין חילוק באיסור קבלת לשה"ר, בין אם הוא שומע מאנשים אחרים, או מאביו ואמו ואנשי ביתו.

ויתירה מזו מצינו בתנא דבי אליהו (פרק כ"א) שאם רואה אדם לאביו ולאמו שמדברים דברים יתירים, כגון לשון הרע וכדו', לבד שמוזהר שלא לקבל דבריהם הוא צריך ג"כ למונעם מזה. ואם החריש להם, נענשים הוא והם עבור זה בעונש גדול (וז"ל: "אינם ממלאים ימיהם ונשותיהם").

לפיכך בן החושש שבתוך השיחה עם אביו או אמו ישתרבו דיבורים אסורים, יש עצה: לדבר איתם בטלפון ולא להאזין כשהם מתחילים לדבר דיבורים אסורים.

ומותר אחר כך להאזין בהמשך השיחה על מה מדברים כדי לידע אם כבר החליפו נושא. (חוט שני הל' כיבוד אב ואם, הובא במוסף ש"ק י"ג)

הנחיית הורים, ועדים

ישנם אמהות שחפצות ללמוד ולהוסיף לקח בחינוך ילדיהם, ושומעות שיעורים ושיחות ממורות ממחיות בנושא, וישנם שהוסיפו עוד שכל אמא מספרת לפני כל האמהות בנוכחות המורה הנ"ל, את קשייה עם בעלה או עם ילדיה לפני כל האמהות האחרות, וכולם דנים בנושא, ואח"כ מדווחת האמא הזו אם העצות ששמעה נשאו פרי.

והנה זה ודאי שמותר להתייעץ ולספר זאת למי שמבין בזה דזה תועלת גמורה, ואין בזה כל חשש, אמנם לספר זאת גם לפני האמהות האחרות שאין בזה שום תועלת, שהרי היא לא היתה הולכת להתייעץ עם אמהות הללו שאין לה מה לשמוע מהם, אלא היא מתייעצת עם המורה שמבינה בזה, ואין זה אלא סיפור לשון הרע והוצאת שם רע על בעלה או ילדיה אם הם מתביישים בזה.

ומה שישנם שעושים "ועדים" לקבוצות בחורים או אברכים, עם עבודה עצמית, כגון בשבוע זה הם עובדים על כעס או על כוונה בתפילה, ואח"כ הוא מספר לפני כולם שהוא נכשל בזה ובוזה, אם יש בזה תועלת, אין בזה איסור, וכן אם יש בזה תועלת אין בזה משום אשרי מכסה פשעיו. (חוט שני הל' שמירת הלשון)

גליון זה יוצא לרפואת הרב מיכאל בן רבקה לרפו"ש בתוך שאר חולי ישראל

מִיָּם הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אדר א' תשע"ו

שני אדרים

גליון 281

ההלכות נפוצו פ"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"ד "דברי שיר" ב"ב

ברכת החודש

◀ בשבת מברכים, יש הנוהגים שבחודש אדר א' מברכים "אדר" סתם, ובאדר ב' אומרים "אדר שני", אבל מסקנת האחרונים לפרש בשניהם (משנ"ב סי' תכ"ז ס"ק ג').

נוסח מוסף בראש חודש

◀ במוסף ראש חודש בשנה מעוברת יש מוסיפים "ולכפרת פשע" כנדפס בסידורים. יש שמוסיפים כל השנה המעוברת, ויש שמוסיפים עד סוף אדר ב' (משנ"ב סי' תכ"ג ס"ק ו') ויש אומרים אותו רק באדר ב' ("מקור חיים" סי' תכ"ג סעיף ג').

ועי' ספר "טעמי המנהגים" (עניני ראש חודש בקונטרס אחרון על סי' תמ"ח) דהטעם שאומרים "ולכפרת פשע" דאולי השנה אינה מעוברת, ואוכלים חמץ בפסח (וקצ"ב, דהרי מבואר בגמ' ראש השנה, אתם אפילו מוטעים שאפילו ב"ד עשו טעות, ג"כ חל החודש, ובראשונים שם אי' דה"ה כשעיברו השנה בטעות חל העיבור).

ובספר "כף החיים" (ס"ק י"ח) כתב הטעם משום שבתפילה זו יש י"ב לשונות לטובה ולברכה וכו' כנגד י"ב חודשים, ולכך מוסיפים עוד אחד "ולכפרת פשע" כנגד החודש הנוסף. וכתב שלסברא זו ראוי לאמרו כל שנת העיבור כמו שאומרים י"ב לשונות בכל החודשים.

(ויש מתרצין שאומרים אותו רק כל זמן שראוי לעבר השנה, דהיינו רק עד אדר ולא מחודש ניסן ואילך, ע"כ. והעיר על זה הגר"א"ל שטיינמן שליט"א אי"כ חודש אדר שני עצמו כבר אינו ראוי לעבר השנה ויש ליישב).

ז' אדר

◀ הנוהגים להתענות בז' אדר, שהוא יום פטירת משה רבינו (וכן נוהגים ה"חברא קדישא" בהרבה מקומות) כתב המשנ"ב (סי' תקי"ב ס"ק ט"ו) שמנהג העולם להתענות באדר א' (וכ"כ בשע"ת שם בשם מהרי"ל), וכן נוהגים ברוב מקומות בחו"ל, ויש סוברים לצום באדר ב' (לוח א"י) וכן נוהגין בארץ ישראל (והא דלא נוהגין באדר א' כמו שאר יארצייט, שמא סברי דק"ל כמ"ד ב"ליקוט יהושע" סי' ה' שמשה רבינו מת באדר ב', ועי' שו"ת "מעיל צדקה" תשי"א).

פורים קטן

◀ ביום י"ד וט"ו באדר א' אין אומרים תחנון, ואין אומרים "למנצח יענק", ואסור בהספד ובתענית (שו"ע סי' תרכ"ז ומשנ"ב שם), וכן אין אומרים תחנון או "צדקתך צדק" במנחה שלפניו שהוא י"ג אדר א' (משנ"ב סי' קל"א ס"ק ל"ג).

◀ אין אומרים "על הנסים" כיון שאין קוראין המגילה, ואם אמרו אין מחזירין אותו (משנ"ב שם).

◀ חתן ביום חופתו אינו מתענה, אבל יזהר שלא יהא רודף אחר מותרות מאכל ומשתה (שו"ע שם ושע"ת סי' תקע"ג ס"ק ב').

◀ מי שיושב שבעה על אחד מקרוביו ר"ל, נוהג בו כל דיני האבלות, ודלא כפורים שאין נוהגין בו (משנ"ב סי' תרצ"ז ס"ק ג'). ואם חל יום פטירת אביו או אמו בפורים קטן, אינו מתענה (שו"ע שם, ו"פני ברוך" סי' ל"ט סעיף כ"ח).

◀ ירבה קצת בסעודה, וטוב לב משתה תמיד (רמ"א שם, סעיף ב', הרמ"א חתם השו"ע מעין הפתיחה שכתב (בסימן א') שוית' ה' לנגדי "תמיד", וכאן כתב משתה "תמיד", שע"ת בשם "ברכי יוסף").

משתה ושמחה בשושן פורים קטן

◀ וכתב הפמ"ג (סי' תרצ"ז) בשם הב"י לדייק מדאמר תלמודא פ"ק דמגילה (ו') במשנה אין בין אדר ראשון לאדר שני, ומבואר בגמרא אין בין י"ד שבראשון ל"ד שבשני, אלא מקרא מגילה ומתנות, הא לענין משתה ושמחה שווין, ומדנקט י"ד משמע דבט"ו אין שמחה ומבואר בדבריו דאף לענין מוקף חומה. וכן פסק המשנ"ב (ס"ק ד').

◀ אולם בתוספות (שם) מבואר להדיא שלדעה שגם בט"ו באדר ראשון יש חיוב שמחה וכן בפיהמ"ש להרמב"ם (שם) כתב ג"כ ט"ו. ועי' בשו"ת "מנחת יצחק" שכתב שאפילו לדברי הב"י כל זה לענין בן י"ד אבל לענין בן כרך לכאורה בוודאי יש שמחה בט"ו אדר ראשון (דלא

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

שנת הלבנה ושנת החמה

◀ שנת הלבנה היא 354 ימים ו-8 שעות ותתע"ו חלקים (שהם) 48 דקות ו-40 שניות). ואילו שנת החמה היא 365 ימים ו-6 שעות (וזה לפי תקופת שמואל). נמצא ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה בעשרה ימים, 21 שעות, 11 דקות ו-20 שניות (ולפי תקופת רב אדא, שנת החמה היא 365 ימים, 5 שעות ותתקצ"ז חלקים, שהוא 55 דקות ו-45 שניות. ועי' רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ט ופ"י), ולפי' לאחר ג' שנים, יתוסף לשנת החמה חודש ימים על שנת הלבנה.

והיות שתקופות השנה תלויות בחמה, נמצא שחודש ניסן לא יחול בזמן להיות שתקופות השנה תלויות בחמה, נמצא שחודש ניסן לא יחול בזמן אביב, וכן פירות האילן לא יתבשלו עד לחג השבועות, ולא יכולים להביא ביכורים לחג השבועות, וכן סוכות לא יחול בתקופת האסיף, שיהיה רק לאחר סוכות.

ובגלל זה בזמן התנאים היו יושבים כל שנה בחודש אדר לבדוק את המצב, וכשראו שלא יותאמו היו הסנהדרין מעבירים את השנה, ומוסיפים עוד חודש, ועי' שנת חמה ושנת הלבנה מתאזנים ביחד, ותמיד מוסיפים חודש אדר, מכיון שעיקר הטעם הוא כדי שהחגים פסח, שבועות וסוכות, יחולו בזמן, הוסיפו את חודש אדר שהוא החודש הסמוך לתחילת החגים.

עד שבה הלל ותיקן סדר קבוע מתי לעבר את השנה, כדלהלן.

באיזו שנה מוסיפים חודש אדר

◀ בכל מחזור של י"ט שנה, מצטברים בין שנת החמה לשנת הלבנה, כמאתיים ושבעה ימים, משום כך הלל תיקן שבמשך תקופה זו יוסיפו שבעה חודשים, בכל שנה חודש, וכפי סדר זה: שנה שלישית, שישית, שמינית, אחד עשר, ארבעה עשר, שבעה עשר, תשעה עשר (8, 6, 3, 19, 17, 14), וסימנה גוי"ח אדז"ט, ועי' שנת החמה ושנת הלבנה יתאזנו ביחד.

למה אין מוסיפים כל שנה

◀ והטעם שהלל תיקן להוסיף שבעה חודשים, ולא תיקן להוסיף כל שנה כמה ימים לשנת הלבנה כדי להשוות שנת הלבנה עם שנת החמה, משום שמבואר בגמרא (מגילה ח'), אמר רבי אבא אמר שמואל מנין שאין מוסיף ימים לשנים, שנאמר "ולדשי השנה" (שמות י"ב, ב'), חודשים אתה מונה לשנים ואי אתה מונה ימים לשנים, ועי' הלל תיקן שיוסיפו חודשים שלמים כדי להשוות בין השנים.

באיזו שנה אנחנו עומדים

◀ אם רוצים לדעת באיזו שנה אנו עומדים יש לקחת את מספר השנה ולחלקה ל-19. אם השארית היא מספר הכלול בשנים המעוברות, זה סימן שהשנה הזו תהיה שנה מעוברת, ולפי' השנה הזו שנת ה' תשע"ו (5776), לחלק ל-19 יש לנו 304, וזוהי השנה האחרונה של גוי"ח אדז"ט).

משנכנס אדר מרבין משמחה

◀ מי שיש לו דין עם עכו"ם ישפוט באדר (תענית כ"ט, ומשנ"ב סי' תרפ"ו ס"ק ח') וכתב ב"ד"ב"א (שם) אע"פ שאין מזל לישראל, מ"מ כך נגזר בשמים, שאלו ב' חודשים (אדר ואב) יש מזל לישראל, ודין זה נאמר רק באדר ב' (שו"ת "שאלת יעב"ץ" ח"ב סי' פ"ח, עי' רש"י בתענית כ"ט). דאיתא שם בגמרא "משנכנס אדר מרבין בשמחה", יימי נסים היו לישראל פורים ופסח", משמע דוקא אדר ב' שבו חוגגין נס פורים וימי הנסים סמוכים הם, משא"כ אדר א' אין בו פורים ואינו סמוך לפסח, וכ"כ בשו"ת "תשובה מאהבה" (ח"ב סי' ש"א). וכן כתב לי בעל "שבט הלוי" זצ"ל, עפ"י דברי ה"שפת אמת" (תענית שם) כשם שמשנכנס אב ממעטין כך משנכנס אדר מרבין משום דמשמיעין על השקלים לצורך הקרבנות, עי' שם. וא"כ זה דוקא באדר שני. אולם עי' שו"ת חת"ס (ח"ו"מ סי' כ') בחתימת התשובה שכתב "יום ג' א' דרי"ח אדר ראשון שמרבין בו בשמחה". וכ"כ בספר "דרך שיחה" בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א.

כהפמ"ג והמשנ"ב הנ"ל, וכ"כ ב"לוח א"י" וכן הורו הגר"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי" זצ"ל, שלכן כרך בודאי יש חיוב משתה ושמחה בט"ו. ולפי"ז אלו שנוהגים בבני ברק לקרוא את המגילה גם בט"ו, כמו כן יש ענין להוסיף משתה באכילה בט"ו אדר ראשון.

נתן מתנות לאביונים בפורים קטן

שאלה: מעשה באחד שנתן הרבה כסף עבור מתנות לאביונים בפורים קטן, ושוב נדע לו שאין חיוב כלל, האם להחזיר הכסף משום מקח טעות או לא?

תשובה: ע"י שפ"א (מגילה ה'): שהסתפק בזה, והורה בזה הגר"ח קניבסקי שליט"א שהמקבל לא חייב להאמינו שלא היה נותן זה סתם לצדקה והמוציא מחברו עליו הראיה, ועוד גם מצד הנותן מבואר בגמרא (ע"ז י"ח). לגבי רבי חנינא בן תרדיון שיש מעלה לא לקחת כסף צדקה בחזרה, ע"י שם. וא"כ לא יקח כסף זה בחזרה.

בר מצוה

אם נולד בשנה מעוברת (תשע"ו) בלי באדר א' שהוא א' דרי"ח אדר ב', ושנת בר המצוה היא שנה פשוטה (תשפ"ט), ד"מא דנעשה בר מצוה ג"כ בא' דרי"ח אדר שהוא לי בשבט (שנ"ט) "בנין ציון" ח"א סי' קנ"א, ושנ"ט "מנחת יצחק" ח"ח תשי"ז, וע"ש שהוכיח משו"ת "הלכות קטנות" ח"ב סי' קע"ב). ויש חולקין דאינו נעשה בר מצוה עד א' בניסן שהוא יום שלושים לחודש אדר (מרן בעל "אבני עזרי" זצ"ל ומרן בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל). וי"א לחשוש לשתי השיטות לחומרא (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מי שנולד בשנה מעוברת (תשס"ג) באדר א' או באדר ב', והבר מצוה שלו ג"כ בשנה מעוברת (תשע"ו), נעשה בר מצוה בחודש שנולד, דהיינו מי שנולד באדר א' נעשה בר מצוה באדר א', ומי שנולד באדר ב' נעשה בר מצוה באדר ב' (משנ"ב שם סי' מ"ג, ודלא כ"מגן אברהם").

שנים שנולדו בשנה מעוברת (תשע"ו), אחד בכ"ט באדר א' והשני אחריו בא' באדר ב', והבר מצוה שלהם בשנה פשוטה (תשפ"ט), זה שנולד שני נעשה בר מצוה בא' באדר, וזה שנולד קודם בכ"ט באדר ראשון נעשה בר מצוה ארבעה שבועות לאחריו דהיינו בכ"ט באדר (שו"ע סי' נ"ה סעיף י').

ייבום וחליצה

מבואר ביבמות מצוה בגדול לייבם או לחלוץ. ובשו"ת "הלכות קטנות" (ח"ב סי' קע"ב) מספקא לי' אם הבכור הוא תאום, וא' נולד בכ"ט אדר א', והשני בא' דרי"ח אדר ב', על מי מוטלת מצוות ייבום וחליצה, על מי שנולד ראשון או על מי שנתחייב מקודם במצוות, והיינו שנולד אח"כ, הוא נחשב הגדול. וע"ע שו"ת "בנין ציון" (ח"א ותשי"ק) ותשי"קניא) שפשיטא ליה שמי שנולד ראשון, הוא הבכור לענין ייבום וחליצה.

ביכוד האח הגדול

וכן יש לדון בכה"ג לענין הא דמבואר בכתובות (ק"ג). "כבד את אביך ואת אמך" - לרבות אחיך הגדול. מי נחשב הגדול שהשני צריך לכבדו. ובספר "הלכות קטנות" (שם) כתב שהאח השני הנעשה גדול ראשון, ע"פ דין הוא נחשב הגדול, וזה שנולד לפניו חייב לכבדו. אולם בשו"ת "שבוע יעקב" (ח"א סי' ט') כתב שהאח הנולד ראשון הוא נחשב לגדול, ואחיו הנולד אחריו חייב לכבדו.

ארבע פרשיות

נוהגין לקרות כל הדי' פרשיות באדר ב', ואם טעו וקראו הפרשיות באדר א' ב"י שמע דאין צריך לחזור, אבל ב"דרכי משה" ו"אליה דבה" כתבו דצריך לחזור. (משנ"ב סי' תרפ"ה ס"ק ב', וכן מסיק ב"כף החיים" סי' ק"ג בשם כמה פוסקים שלא יצאו).

פרשת זכור

יש נוהגים בשנה מעוברת לכוון בקריאת התורה בפי "כי תצא" הקודם לצאת במצוות זכירת עמלק, מכיוון שיש י"ג חודשים מפעם אחרונה עד אדר ב', וזמן שכתה הוא י"ב חודשים (ע"י שו"ת חת"ס אה"ע סי' קי"ט, ומהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצווה תרי"ה). ויש סוברים שאין לחשוש לזה כלל, כי בשנה מעוברת שיעור השכחה הוא י"ג חודשים, כי חוקי הטבע כפופים לתורה (ע"י "מועדים וזמנים", ח"ב סי' קס"ו, בשם הגר"י וועלצ' זצ"ל, שמדברי שו"ת חת"ס שם מוכח שאין צריך להיזהר בשנה מעוברת, שחוקי הטבע מותנה לפי קביעות חז"ל) וכן מנהג העולם שמספיק קריאת פי "זכור" בשבת לפני פורים.

יארצייט באדר

מי שנפטר לו אב או אם בחודש אדר בשנה פשוטה, כשמגיע לשנה מעוברת, לפי מנהג הספרדים נוהגים לקבוע את יום השנה באדר ב' (שו"ע סי' תקס"ח סעיף ז'). אולם לפי מנהג האשכנזים לכתחילה יש להחמיר להתענות בשניהם, ואם קשה לו יתענה רק בחודש הראשון. ולענין שאר הדברים, כגון: להתפלל לפני העמוד, ללמוד משניות, ונר זכרון, לכתחילה יש לו לעשות בשניהם. ומ"מ אינו דוחה חיוב אחר רק

פעם אחת (רמ"א שם וביו"ד סי' ל"ב סעיף י"ב, ו"פני ברוך" סי' ל"ט סעיף ל"ו).

ולענין דיני אבילות באדר ב' ביום היארצייט, כגון ללכת לחתונה מותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אם מת בשנה מעוברת באדר ראשון, יתענה בכל שנה מעוברת באדר ראשון בלבד, ואם מת באדר שני בלבד יתענה באדר שני (רמ"א סי' תקס"ח סעיף ז'), ואם אינו יודע אם מת באדר ראשון או באדר שני יתענה באדר שני (שעה"צ שם סי' ק"ח, והטעם משום חזקת חיים, ועוד ד"מא דלעולם יתענה בשני).

ואם מת בלי אדר ראשון שהוא א' דרי"ח אדר שני, דיני היארצייט בשנה מעוברת בלי אדר ראשון, ובשנה פשוטה בלי שבט שהוא א' דרי"ח אדר (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק מ"ב).

אבילות וקדיש

מי שנפטר אביו או אמו בשנה מעוברת, מפסיק לומר קדיש לאחר י"א חודש, ודיני אבילות נוהגים י"ב חודש, וזמן היארצייט לענין חיוב קדיש, נר זכרון ומשניות ביום הפטירה הוא לאחר י"ג חודש, כגון אם נפטר בחודש תשרי מפסיק לומר קדיש לאחר י"א חודש, שהוא בחודש אב, דיני אבילות נוהגים עד חודש אלול והיארצייט בחודש תשרי.

וכן מי שנפטר אביו או אמו כגון בניסן שלפני שנה מעוברת, מפסיק לומר קדיש לאחר י"א חודשים (מיום הקבורה), דהיינו באדר א'. דיני אבילות נוהגים עד אדר ב', והיארצייט בחודש ניסן.

עליה לקבר והקמת מצבה

עליה לקבר והקמת מצבה יש לעשות בסוף י"ג חודש (הגר"ש אלישיב זצ"ל). סיום משניות וכד' יש לעשות בסוף הי"ב חודש (הגר"נ קרליץ שליט"א).

זכור

הנוהגים שלא לומר "זכור" בשנה ראשונה, היינו רק בתוך י"ב חודש אבל לאחר י"ב חודש אפילו שעדיין לא הגיע היארצייט יש לאמרו, כגון אם נפטר ברי"ח חשוון בשנה מעוברת, יכול לומר זכור ביוה"כ ובשמיני עצרת שלאחריו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קטל

נוהגים בשנה ראשונה מהנישואין שאין לובשים בגד לבן (קטל) בימים נוראים ובליל הסדר, ובשנה מעוברת אין לובשים כל הי"ג חודשים, (דהטעם משום "יושמה את אשתו שנה אחת" ושנה היינו שנה ממש (הגר"נ קרליץ שליט"א). וכ"כ בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' קי"ט) דמצוות "יושמה את אשתו" נוהג שנה ממש עם חודש העיבור.

התאריך בשטרות

כשכותבין שטרות וכתובות יש לכתוב חודש אדר הראשון, חודש אדר השני (ע"י שו"ע אה"ע סי' קכ"ו סעיף ו'), שכותבים אדר "ראשון" אדר "שני", וע"י ב"חלקת מחוקק" (שם) בשם מהר"י מינץ, וע"ע משנה במגילה ו': שכתוב שניהם בה"א הידיעה, ובמשנ"ב (סי' תכ"ז ס"ק ג') כתב שיכתבו "אדר ראשון" ו"אדר השני" וצ"ח מקור לדבריו (ב"שער הציון" (שם) לחמשה אחרונים שהם לא מחלקים כלל. וכתבו או שניהם בה"א הידיעה או שניהם בלי ה"א הידיעה, וצ"ע. ושםא כוונת המשנה ברורה לאו דווקא. וע"י פמ"ג (שם מ"ז ס"ק א'), שכתב, "אפשר שבחודש אדר ראשון אין קפידא אם לכתוב בה"א", ושםא כוונת המשנ"ב לדברי פמ"ג אלו, אבל לא משמע כן מכיוון שלא צ"ח זה כלל במקורו). אם כתב "אדר" סתםא בחודש אדר ראשון הוא כשר, דסתם אדר אצל בני אדם הוא אדר הסמוך לשבט, אבל אם כתב באדר שני "אדר" סתםא הוי פסול, שהוא שטר מוקדם (ע"י שו"ע חו"מ סי' מ"ג סעיף כ"ח ורמ"א אה"ע סי' קכ"ו סעיף ו'). ואע"י דלענין בר מצוה העיקר הוא אדר שני, י"ל שכאן תלוי בלשון בני אדם, וכוונתם דאדר הסמוך לשבט.

פרעון חובות

הנשבע לפרוע חובו בחודש אדר, ונדע לו שהוא שנה מעוברת, צריך לפרוע באדר א', אבל מי שלוח כסף ע"מ לפרוע בחודש אדר, מספק אין המלוה יכול לתבוע עד סוף אדר ב' (ע"י "ערוך השולחן" חו"מ סי' ע"ג סעיף י"ג, שכתב משום חומר שבועה צריך לשלם באדר א', ע"י שם, והיינו משום ספיקא דאורייתא לחומרא, וכמבואר בש"ך וסמ"ע שם בסעיף ט', ומשמע מדבריו שבסתם הלוואה המוציא מחברו עליו הראיה).

הפטרת פרשת פקודי

ברוב פעמים בשנה מעוברת קוראים ומפטירין פרשת שקלים בשב"ק פי ויקהל, והמנהג בחו"ל לקרוא בפי פקודי את הפטרת ויקהל שגם זה מענין הפרשה ובי' פסוקים מהפטרת פקודי, משום שהמשך הפטרת פקודי יקראו ביו"ט שני דסוכות ("אליהו רבא" סי' תרפ"ה ס"ק כ"ג).

ובארץ ישראל שאין יו"ט שני נוהגין לקרוא בפי פקודי את ב' ההפטרות של ויקהל ופקודי עד סופו (וכ"כ ב"לוח ארץ ישראל", ובספר "הקדש והמקדש" שכן הכריעו גאוני ירושלים).

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

הרחוב מושך ומפתה עד למאד. מכל צד ומכל פינה שומעת האוזן הילולות וחינגאות וכל מיני דברים זרים. אפילו בסביבה שלנו ישנם פיתויים שמקומם לא יכירם אצל בן תורה. כל אלו מושכים ומשפיעים באופן לא ישיר. יודעים אנו אודות רבינו הגר"א זי"ע שהיה לומד בחלונות ותריסים סגורים. על אחת כמה וכמה בזמנינו, כמה שמירה וסייגים שאנו צריכים לעשות.

באותו ענין מוצאים אנו בתורה הקדושה (במדבר כ"ג, ט) בדברי בלעם האומר על כלל ישראל "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו". ביארו הראשונים - "שהם באים בזכות האבות הק' שהם יסודו של עולם, ובזכות השבטים שהיו ברוכים". אכן, זכות אבות עומדת לעם ישראל בכל דור ודור, אך לא די בזה. בשביל להיות ראויים לזכות אבות עלינו לשים לב לכל נתנתק משלשלת הדורות עד לאבות האומה. לכך המשיך בלעם ואמר - "הן עם לבדד ישכון", מבדילים הם עצמם בכל מיני הבדלות משאר האומות, "ובגויים לא יתחשב" - כשהם שמחים אין אומה שמחה עמהם.

לדאבונינו הגדול במשך תקופת הגלות ישנם רח"ל כאלו מתוך כלל ישראל שניתקו עצמם מן הכלל, נטמאו בגויים עד כי למדו ממעשיהם והולכים הם בדרכיהם. גם כלפיהם צריכים אנו לנהוג "לבדד ישכון". כל שומר תורה ומצוות צריך להקפיד לבל יהא לו שייכות עם אותם אלו שהתנתקו מכלל ישראל. עלינו לנהוג כלפיהם בדרך של "לא יתחשב". אל לנו להתחשב בהם, ההיפך הוא הנכון - עלינו להסתכל עליהם ברחמנות על שאיבדו את כל הנצח, איבדו את החיים. ולהרגיש את ה"אשרינו מה טוב חלקינו" שזוכים אנו לאורה של תורה.

אשרינו מה טוב חלקינו

בחור ישיבה, בן תורה ואדם המקפיד על קלה כבחמורה צריך לחיות בהרגשה קבועה ומוחשית עד למאד של אשרינו שזכינו להיות נמנים על ציבור יראי ד' ההולכים בדרכה של תורה. אדם החי בהרגשה אשר כזו הרי ששומר על עצמו מהשפעות שליליות, שומר על עצמו מפגעי הרחוב ושומר על עצמו מכל פגע רע.

אדם שאינו מרומם את עצם היותו ירא לדבר ד' עלול להגיע חלילה לידי מצב שאף החלק הטוב שקנה לעצמו, אף הקניינים הרוחניים שרכש בנפשו, אף

בן תורה

בפרשת השבוע
 קוראים אנו אודות
 בגדי כהונה.
 מוצאים אנו פירוט

ארוך נרחב ומדויק כיצד יהיו מלבושי הכהנים, כיצד יש לעשותם. אמורים הדברים הן לגבי בגדי כהן הדיוט והן לגבי בגדי כהן גדול.

תדיר היה מדבר רבינו אודות ההקבלה שבין בגדי כהונה לבין החובה על כל בן תורה להתנהג ולהראות כבן תורה, בלבושו, הליכותיו והתנהגותו. נביא בזה רסיסים מספר מדבריו של רבינו בענין זה.

פת במלח תאכל

את הדברים הבאים אמר רבינו כתשובה לשאלה שנשאל באחת ההזדמנויות. שאל אז השואל כיצד ניתן לקיים בדורינו, דור בו יש שפע גשמי גדול כל כך, כיצד ניתן לקיים את מאמר התנא - "פת במלח תאכל".

על כך השיב רבינו כדלהלן - בכל דור ודור יש לבחון את הדרגות לפי המציאות והמצב שבאותו דור. בדורינו אנו, שכאמור הינו דור של שפע גשמי, אזי הקיום של דרגת "פת במלח תאכל" הינו על ידי מיעוט המאווים והרצונות והסתפקות במה שיש. אכן גם זה אשר חננו בורא עולם בשפע רב עליו לדעת שאל לו להנות מכל אשר באפשרותו להנות. עליו לדעת שריבוי ההנאות ומילוי התאוות גורם נזק לנפש. מאידך כל התרחקות מתענוגות העולם ומעיסוק בהבלי העולם הזה, כל פעולה ופעולה אשר כזו הינה שלב נוסף בסולם העלייה של "דרכה של תורה". העבודה, העמל והמאמץ שמשקיע האדם בלימוד התורה בעיון המחשבה ובריכוז, עולה לו כמי שחי חיי צער למען התורה.

עם לבדד ישכון

זאת עלינו לדעת - הזכות שעמדה לכלל ישראל בכל הדורות, והזכות שעל ידה נגאלנו ממצרים הינה כפי שמוצאים אנו בחז"ל - "שלא שינו שמם, לבושם ולשונם". זה גם אשר עומד לנו במשך כל הגלויות.

בן תורה צריך להיות בדרגה של "הן עם לבדד ישכון", להיות מובדל מן הרחוב ומכל החברה הרעה והשפה שיש מחוץ לכותלי בית המדרש. אמורים הדברים ביתר שאת וביתר תוקף בתקופה שלנו בה צריך כל אחד ואחד לחזק עצמו עד למאד. אין זה סוד שכיום

אלו יכולים רח"ל לטבוע בים של הררי הזבל והאשפה של עניני עוה"ז.

לכך צריכים שמירה תמידית, להרגיש את האושר בחיי תורה ומצוות, להרגיש את הנצחיות, להרגיש את גודל הזכות אשר הינה מנת חלקינו על כך מאלו היחידים אשר זוכים להיות יראי ד' ולקיים את מצוותיו. עלינו לשמוח על כך שהחיים שלנו הם חיים אחרים מלאי תוכן ומשמעות. לשמוח על שאנו יודעים

להתרחק ממותרות ומתענוגות העוה"ז. באם אכן נזכה להרגיש כך הרי שממילא נוכל לעמוד במצב הזה של "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". גם אם נהיה חלילה במצב שהאזונים יקלטו והעינים יראו דברים המשפיעים לרע (למרות שברור הוא שעלינו להישמר מכך בכל כח ובכל תחבולה), תיכף נשתדל להסיח דעת מזה, כיון שבגויים לא יתחשב.

למען דעת

מעניינו של גליון, מביאים אנו בזה

הדרכות להנהגה הראויה לבן תורה

כפי שנשמעו ונכתבו מפי רבינו

לקצר זמן הנסיעה לישיבה ע"י נסיעה באופניים

שאלה: אני בחור ישיבה שגר בקרית הרצוג בב"ב ולומד בישיבה בקצה העיר השני, במרחק כדי נסיעה של כ-40 דקות באוטובוס. ישנה לי אפשרות להגיע לישיבה בנסיעה ע"ג אופניים במשך כ-15 דקות בלבד, האם ראוי לי לקצר את זמן הנסיעה ברכיבה על האופניים, או שמא אין זה ראוי לבן תורה.

תשובה בכת"י: אם ברור לך על מדת הזהירות לשמור עצמך בנסיעה שלא יהיה ח"ו תאונה בדרך, וכן שיהיה בבוקר השכם ובערב באיחור הזמן, שלא יוכל לצאת חילול כבוד בן ישיבה, והיות שכוונתך לש"ש שלא יקח הנסיעה הרבה זמן, יש להקל, ותתפלל ותבקש מה' שלא יהיה שום מכשול ותקלה ע"י הנסיעה. ויותר טוב אם תוכל לקבל חדר בפנימיה של הישיבה, אף שבדרך כלל יותר צנוע שישנים בבית ההורים.

בענין זה סיפר ת"ח אחד על אברך בשכונתו שסובל כבר תקופה מכאבי רגליים וחשב לרכוש אופניים שע"ז ייקל עליו ההליכה, וחישב ומצא שגם ירוויח מכך שלושת רבעי שעה ביום מחסכון הזמן שלוקח ההליכה ברגל.

ושאל את רבינו, ולאחר שרבינו התעניין לפרטי פרטים, כגון היכן ישמור את אופניו מפני גניבה וכו', ענה: דעתו של מרן בעל קהלות יעקב זצ"ל לא היתה נוחה שאברכים יסעו באופניים, כי אין זה צורת בן תורה.

טען השואל הרי כאן יש לי סיבה מיוחדת, אמר לו רבינו אני מברך אותך שמהיום והלאה יפסקו הכאבים ברגלים ותוכל ללכת בקלות. מוסיף אותו ת"ח ומספר שאכן כבר למחרת התחילו הכאבים להפסיק וניכר עליו שהולך בצורה בריאה ללא סבל.

הצורה של בן תורה היא עבודת התפילה

שאלה: האם להתנהג בתקיפות עם הבחורים כשמאחרים קום לתפילה בישיבה, כי כאשר מריבים עמם - לא תמיד הם מבינים את חומרת הענין, כיצד הדרך להתנהג בזה.

תשובה: צריך לדעת שאין ללמוד תורה על חשבון יראת שמים, ולכן אין ראוי לשבת וללמוד עד השעות המאוחרות של הלילה כשהדבר מפריע לעבודת התפילה. הצורה של בן תורה היא עבודת התפילה, ומי שאינו מבין זאת - הדבר מראה על רקבון, וממילא צריך ללכת לחומרא.

להעריך את בעלי היראת שמים

בין תלמידי הישיבה, יש בעלי כשרונות, יש בינונים ויש פשוטים, צריכה להיות ההכרה להעריך את אלו שהם "דחיל חטאין" - בעלי יראת שמים, ואם יעריכו את אלו - תהיה בכך השפעה על כל האוירה של הישיבה. יידעו שהתואר של "בן תורה" ניתן רק לזה שהוא דחיל חטאין, כי יסוד התורה הוא ג"כ רק כשיש יראת שמים.

שיהיה ניכר שהוא בן ישיבה

מתוך מכתב מיום כ"ח ניסן תשס"ג לבני הישיבות בצרפת - בן תורה צריך להיבדל במלבושו ובהליכותיו. בכל עת ובכל מקום שנמצא צריך ללבוש כבן ישיבה ולהיות ניכר שהוא בן ישיבה, ובדבר זה יש עוד תועלת כי בכך מובדל הוא מהרחוב ומכל ההשפעה שיש מחוץ לכותלי בית המדרש, וזה סייג ושמירה גדולה להינצל מכל רע... בפרט בתקופתו צריך כל אחד לחזק עצמו הרבה מאד, כי הרחוב מושך, האוזן שומעת כל מיני דברים זרים, הכל משפיע על הנפש, לכך צריך שמירה וסייג להיבדל מכל המון העם.

קריאת עיתונים

בהזדמנות נשאל רבינו זללה"ה על ידי אחד מתלמידיו הקרובים אודות ענין זה של קריאת עיתונים לבני תורה, והשיב בכת"י: איך שייך לבן תורה קריאת עיתונים, הרי זה הפסק מלהיות בן תורה!

דרך ארץ

בא' השיחות שמסר רבינו זללה"ה בישי"ק דפונובו', אמר בין השאר: אמרו לי שיש תופעה של זריקת פסולת על הרצפה, והרי זה מראה על חוסר "דרך ארץ", ולא כך צריכה להיראות הנהגת בני תורה. בן תורה צריך שיהיה ניכר בכל הליכותיו, שהתורה השפיעה עליו, שיהיו נאים מעשיו, עד שיאמרו ראו זה שלמד תורה, אך אם ההנהגה היא הפוך, ה"ז חילול ש"ש, זה מראה שהתורה לא השפיעה על נפשו, על מדותיו.

והוסיף ואמר: הרי כולנו מייחלים ומחכים לביאת המשיח, ואם לא מתנהגים כדבעי - בשביל מה יהיה לו לבוא?!

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

גליון 83 תצוה תשע"ז

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויהם בלבד.
לתרומות ותנצחות, חוספת מעוים, חצנות וחצרות
יש לפנות בטלפון: 44-79-69-0527
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה אנו מגישים את המשך המאמר הנפלא אודות המשכן.
כמו ממשיכים עם סדרת מאמרי "היהודי המקורי" ובו עיקרי היסודות
שקיבלנו מרבינו זצ"ל להעמיד את יופי הסוגיא בכל הדורה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו
זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפש גחלים תלהט" על
עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק
בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

החומר. אבל הצורה א"א לה להשתנות, כי אם
תשתנה לצורה אחרת הרי זה כבר העדר הצורה
הקודמת ולא שייך שהצורה הראשונה תהיה
קיימת בעוד שתהיה הצורה השניה עליה. א"כ
הצורה היא יציבה בעצם.

וכן הוא ענין השכל והגוף. הגוף הוא סמל
החומר, ובו נמצאת האי יציבות, הגוף משתנה
מטוב לרע וכן להיפך תמיד. לעומת הגוף השכל
הוא יציב. אבל הבדלת השכל וגילוי היציבות
הגמורה שלו הוא רק בעוה"ב. עליו אמרו (סופ"ה
דברכות) העוה"ב אין בו אכילה ושתיה ולא פור',
אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם
ונהנין מזיו השכינה. מהו עטרותיהם? הם ציור
השכל שהוא נבדל מלהיות נתפס בחומר או אז
הוא משיג את האמת המחלטת. ואז חי בתוך
החזון של "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שזהו
הגילוי של עוה"ב. אבל בשית אלפי שנים שעדיין
נמצא החומר בהרכבת בנין האדם לא יכול
להמצא בו השכל בציור "נבדל", וממילא גם
במדרגה הרמה ביותר של שליטת השכל עדיין
נמצאת האפשרות של אי יציבות בדקי דקות.

תורה - הגישור בין העוה"ז לעוה"ב.

אבל בהיות עולמנו פרודור לעוה"ב א"כ מוכרח
שיהיה גשר בין ב' העולמות ולפיכך יכול להופיע
בתוך העולם החמרי קו דק מאותו חזון ד"ונשגב
ה' לבדו ביום ההוא". קו זה חדר לבריאה בשעת
מתן תורה שאז התגלה ה"אין עוד מלבדו". שם
התגלה איך נראה הכל בעת שהוא קמיה ית"ש.
ואז נתגלה השכל בציור של נבדל. ומ"ש חז"ל
שעל כל דיבור פרוח נשמתם, אין הכונה מתוך
מפחד אלא דמחמת התגלות החזון ד"קמיה"
שהיה בדיברות וזה לא יכול להיות נתפס ונקלט

המשכן כבריאת שמים וארץ [בסו"י תרומה תשנ"ז המשך]

[תמצית מאמר הקודם - המשכן הוא מהדורא
תנינא לבריאת שמים וארץ. בבנין שמים וארץ
יש ב' מהלכים. מהלך עצם מציאות הבריאה
ופנימיותה. פנימיות זו נקראת בבחינת "שכל"
הבריאה [כשם שבאדם השכל הוא פנימיותו]
ולכן נכתב לגבי בריאת העולם "ה' בחכמה יסד
ארץ כונן בשמים בתבונה בדעת תהומות נבקעו".
בצלאל קיבל כשרון זה של חכמה דעת ותבונה
לשלבם בבנין המשכן בהיותו כאמור העתק
מעשה שמים וארץ.

במהלך של "שכל הבריאה" יש חיצוניות
ופנימיות. בחיצוניות היינו "שכל מעשי" - ליצור
מעשים ו"שכל פנימי" הוא היכולת להכיר את
האמת לאמיתה שמסתתרת בתוך השכל
המעשי. כך גם בבריאה יש את חכמת הבריאה
החיצונית ממנה ניכרת חכמת המעשה ויש
חכמה פנימית יותר ממנה מכיר האדם מי הפועל
מאחרי חכמת הבריאה בבחינת "אין עוד
מלבדו". במשכן היתה מציאות של גלוי החכמה
הפנימית שהיא מעבר לכללי הבריאה המעשיים.
ובזה נתבארו כמה ענינים במשכן. הארון אינו
מהמנין כי למרות שהיה הארון בעל מידות אך
נשא בקרבו את הלוחות שהם גלוי ה"אין עוד
מלבדו" ולכן אין לגלוי זה תפיסת מקום. וכן
התפשטות הגשמיות שהיתה אצל הכהן גדול
בבואו אל הקודש נובעים מה"אוריה" שהיתה
שם שהנבוא לא תופס מקום כלל. כידוע שכל
שיש בעולם יש בנפש האדם. וא"כ שומה עלינו
לזהות מקום ה"משכן" שבאדם שם יכול לקלוט
ולחיות את מציאות ה"אין עוד מלבדו". על כך
במאמר שלפנינו]

עולם הזה — אי יציבות

כדי להבין עומק יחסי הגוף והשכל נבאר תחילה
את ענין חומר וצורה. מציאות החומר אינה
יציבה מצד מהותה. נבארו, החומר הפשוט מוכן
לקבל בו כל צורה, ויכול גם להשתנות מצורה
לצורה והוא עודנו קיים. זו הסיבה שקדמוני
החוקרים כינו את החומר "זונה" [א.ה. מצאתיו במו"ז
ח"ג פ"ח עיי"ש], כי טבעו כמשל ה"זונה" שיכולה
לסטות עם כל זכר לעשותו צורה אליה כך הוא

רק עם הבדלת השכל מהחומר ממש, ובזה פרחו נשמתם כדי להכיל השגה זו.

מאן דנפח מתוכיה נפח

ציור זה מיוחד הוא אל קומת הנשמה, במיוחד ברוח חיים של האדם עליה כתיב ויפח באפיו נשמת חיים. ואמרו על זה הקדמונים מי שנפח מתוכו נפח. פי' דבריהם שלשון נשמה היא מלשון נשימה ובאה מהנשימה שבתוך פיו ית"ש (נפה"ח שער א') נמצא שהנשמת חיים מושרשת בתוך מחיצתו ית"ש. וניתן לה לבוש הנקרא שכל הנבדל, להשיג האמת שבתוך המחיצה ההיא.

אני ישנה ולבי ער

קו דק יוצא מהנשמת חיים לתוך גוף האדם להיות נתפסת שם השגה זו. ובעולם מלא של בנין האדם אמרו חז"ל שהלב הוא הבית קה"ק שלו (עיין נפה"ח שער א' בשם הוזה"ק). ובסוד צמצם שכינתו בין ב' בדי הארון נתפס בלב החזון של תפיסת השכל הנבדל המשיג את היחוד דאת השמים ואת הארץ אני מלא. זהו שאמרו חז"ל [מד"ר שה"ש] עה"פ אני ישנה ולבי ער, לבי זה הקב"ה שנאמר צור לבבי וחלקי אלקים. פי' שכאן באובנתא דליבא (ולא בשטחיות הלב שנמצא בו בהרהור ורגש*) יש קשר בין השכל הנבדל והנעלם אל לבו של האדם. ובסוד צמצם שכינתו בין ב' בדי ארון מופיע בשיעור קו היחוד האמיתי.

[הוספה בסו"י תצוה תשנ"ה] כתיב הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, דגם על הזמן דכתיב עורה למה תישן ה' וכו' קיים ענין זה. ומצאנו בזה"ק ששאל ר"א לרשב"י איזה בריה בעולם מרמוז על זה, והשיבו דגים. פירוש הקושיא הוא שלא יכולה להיות שום הנהגה מצדו ית"ש שלא תהיה לה תולדה בעולם. ועל זה השיבו שדגים אינם שייכים לשינה כי אין להם עפעפים. נבין ענינו עפ"י מה שאמרו רז"ל [חולין קכז] כל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מהחולדה שנאמר יושבי חלד. בשרש ההנהגה העליונה, ישנם ב' מהלכים. מהלך השכר וענש שהוא בבחינת הנגלות לנו ולבנינו, ויש לנו הבנה גמורה במהלך זה, וכאן שייך הסתרת פנים כשאין זכאים ושייך שינה. אבל ישנה הנהגה נוספת הנקראת כבשי דרחמנא, הנהגה שאין מהלכיה גלויים לנו, הנהגת אתכסיא. הנהגת האתכסיא היא שאפילו במצב היותר גרוע בהסתרת פנים מכל מקום למתבונן בזה יראה שביסוד הכל הוא לא ינום ולא ישן שומר ישראל ושומר כדמעיקרא. כי

בהנהגה עם היחיד יכול להיות מהלך של הסתרה פנים בדמות שינה, אבל עם הציבור לעולם נראה הבטחת הקיום ושמירתו, על אף כל ההסתרה אשר נראה אז השמאל דוחה כאילו הופקר הכל. אמנם הרי אמרו ז"ל (אדר"נ פ"ל) דכל מה שבעולם יש באדם. והיינו כשם שהעולם מחולק לשתי הנהגות כנ"ל, כפי שמתנהגים בגלויות והוא הנראה בברואי היבשה שהכל נגלה שם, וכפי שהוא באתכסיא, בנעלמות. והמשל לזה בעולמנו הוא הים המהווה מחיצה בפני עצמה ששם שייך לנסתרות.

ובים חיים דגים אשר לא עוצמים עיניהם מעולם. אם כן אם יש בריה בעולם ששייך למשל העינא פקחא.

ובודאי נמצא ענין זה בקומת האדם. וביאור העניין הוא על פי מה שנתבאר במדרש רבה שיר השירים על הפסוק אני ישנה ולבי ער. אני ישנה מהמצות ובגלות, ולבי ער זה הקב"ה שנאמר צור לבבי וחלקי אלקים, ע"כ. היינו שהאדם כולל בו כל העולמות, בין האתגליין ובין הסתימין. במהלך הבחירה שלו שייך כשלון שזהו מצב של "ישנה מהמצות", אבל באותה שעה עוסקים מעמקי הלב בסוגיא אחרת לגמרי מלאה דברי תורה המדבקים אותו בהקב"ה, תוקף הלב, צור לבבי וחלקי, הוא אלקים. מחמת המחיצה בין האתגליא ואתכסיא יתכן שיהיו שתי סוגיות נפרדות אלו משמשות ברגע א'. כאן הוא הלעומת של ה"לא ינום ולא ישן" בפועל, בקומת האדם, אשר על פי נקודה נפלאה זו נוהגת בו ההבטחה כי לא ידח ממנו נדח.

אמנם ציור זה דתוקף עומק הלב הוא ממה דישאל ואורייתא חד. ובמהלך דמתן תורה היתה נתינת דברי תורה בדרך כפה עליהם הר כגיגית. וישראל ואורייתא חד אז דבקו ישראל לדברי תורה שהם מצדו ית"ש בלי להביט על מצב המקבל. דברי תורה אלו נחקקו בנקודת הקביעות שבעומק קומתנו. ובכל מצב שהם, שקועים ועסוקים אנו בדברי תורה אלו בנקודה ההיא. ומה שהפליגו חז"ל מעלתם של תלמידי חכמים שנמשלו לדגים שבים, הוא משום שבדביקות גמורה בתורה יכולים ליגע ולינק מהדברי תורה הללו שבתקיפות הלב.

המשכן, מקום היראה כהכנה למסירת התורה

נוסיף כלל גדול. כללות המשכן - בנין השמים בארץ במהדורא תנינא - היה גם מקום היראה, כמ"ש ומקדשי תיראו. ואמרו רז"ל [מד"ר קהלת] עה"פ סוף דבר וכו' את אלקים ירא וכו' כל

העולם לא נברא אלא בשביל היראה. זוהי צורת העולם. וכאן במשכן התמלאה והתגלתה צורה זו ותקפו של מקום היראה ושלימותו היה בעומק קדושת המשכן והוא בית קה"ק. כאן היה הגילוי של "לפני המלך" ממש, ובו חלה יראת הרוממות דוקא. ובהיות כי כאן בקה"ק היה המקום למסירת התורה למשה, כללות בסיני ופרטות

באוהל מועד (חז"ל וכמ"ש הרמב"ן), על כן הוכרח צירוף היראה למקום זה. כי כל שיראתו קודמת לחכמתו אז דוקא חכמתו מתקיימת. וכן היה מעמד הר סיני מלא יראה אמיתית, וכמ"ש למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

ערך העבודה תלויה בכל דור ודור [עיני ישראל ח"א]

יש מחלה נוספת בציבור, שהאדם לא יודע למדוד את הצלחת החיים שלו, ומודד עצמו לפי קטנות שכלו, לפי הרקע של הסביבה "שהם" מצליחים יותר, מבינים יותר את הסוגיא, היה לו יום קשה, הוא התהלך בביהמ"ד בלא להבין מה שקורה בסוגיא כלל ... והם פלפלו... וכו', וזה הכל לפי שנוטה מקו האמת, מן המבט האמיתי, של "לפיכך נברא האדם יחידי" וכו', אך לו יצוייר שהיה מודד עצמו בביהמ"ד לבד, מקום שאין רבים כלל, הרי בסוף היום היה צריך להיות מאושר, "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", וכי דבר קטן הוא להתייגע על סוגיא. בפ' שלח יש ע"ז מילה חריפה שהמרגלים רצו לשבור את רוח הציבור, מה אמרו, "שהם היו כענקים", "ונהי בעינינו כחגבים", וכי כך צריך להיות המדידה של חגב מול ענק גשמי, הרי לתורה יש מדידה אחרת משלה. פעם כבישת כעס שוה הרבה יותר, "טוב ארץ אפיים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי ט"ז ל"ב), המדידה הנכונה היא רק אם עשיתי רצון השי"ת ביום זה, ואם הגיע בקושי וצער אדרבה! אם בקלות אולי פחות, וידוע מה שהאריז"ל אמר לר' חיים ויטאל שבדורות הללו שהדור כ"כ שפל כל מעשה קטן והתגברות על היצר שקול לאין ערוך פי כמה מדורות קודמים [א.ה. הבאנו דבריו בגליון 1], שהגדלות נמדדת לפי ערך הדור וצריך לדעת שאם בדור של האריז"ל דור של גן עדן, קראו לעצמם דור שפל, אצלינו ברור כשמש שהוא דור שפל ממש, ויש הרבה דברים המוניים שנכנסים לנפשנו, ולכל מעשה ומעשה המבט בשמים אחרת, לא שהוצאת פירות משדה זיבורית, רק עידית שבעידית. א"כ כשהאדם משנה ההשקפה שלו, אם עובד על נקודה ומתייגע ע"ז ומתרגל בזה וקונה אותה, זה ממש יציאה מאפילה לאורה

היהודי המקורי [ג] מאמר "טוב יצר כבוד לשמו"

[שבוע שעבר עמדנו על סלוף דמות היהודי בדורות האחרונים. עיקר הסלוף הוא בעיוות תפיסת היהדות כדת כשאר הדתות והשכחת המשימה השגבת שנמסרה לכלל ישראל להביא את העולם לתיקונו. נעמוד על שורשי הדברים ויאירו לנו בעזר ה' התרי"ג מצוות באור חדש ממש].

התמורות שהאדם מחולל סביבו. תכונה זו יחודית היא לאדם, ננסה להבין מהו שורשה. שורש זה יהיה אלומת דעת להאיר באור חדש ענפים רבים ביסודות חיינו.

חידוש ה"חלל"

להבנת הענין מוכרחים אנו להיכנס לראשיתה של היצירה. בטרם בורא עולם ברא יצר ועשה את כל

האדם נולד עם תכונה נפלאה לרצות להשפיע על העולם. איש איש ותכונותיו וכשוריו אינו יכול לנוח על שמריו. שאיפתו אחת היא לחדש, להוסיף ולשכלל, בין בחלק הגשמי ובין בחלק הרוחני - ערכי. אין אדם שמוכן לקבל את העולם כמות שהוא. תכונה זו היא למעשה ה"מנוע" שדוחף את כל באי העולם לחולל שינויים תמידים בכל דבר. העולם המסור לאדם לובש צורה ופושטה. אין קץ ליכולת

המעשים היה הוא לבדו נמצא. והרי גם אחרי שנברא עולם "אתה הוא משנברא העולם ואתה משנברא עולם". כיצד א"כ נוצרה מציאות שמרגישה שהיא חוץ ממנו ומה מטרתה. על השאלה הזו משיבים חכמינו שאכן היה כאן חידוש נפלא שאין ביכולתנו להבין את עצם התהוותו אבל אחרי שכבר נעשה קראוהו בתואר "חלל". היינו מקום שהוא **כביכול** "חלול" "ריק" מהרגשת מציאותו ית'. מטרת יצירת "חלל" זה היתה כדי לתת לנבראים תפקיד נורא. הרגשת "חלל" זה שאינו מכריח את האדם לחוש במציאות ה' היא התשתית לעולם של בחירה חופשית. וכאשר האדם נמצא בעולם כזה הרי שנזקפת לזכותו המלאה מה שהוא בבחירתו מקבל על עצמו עול מלכות שמים, לעשות רצונו ולקיים מצוותיו. אבל אין זה עדיין סוף הענין.

הרגשת חסרון הנבראים

מאחר ושורש כל הנבראים הוא ב"אין" שהרי לפני שנוצרו לא היו. ואחרי שנעשו ל"יש" ומציאות קיימת הרי שמציאותם תלויה ועומדת לעולם על המהוה אותה בכל רגע שהרי הם בעצם "אין" חסר קיום וכלשון הרמב"ם [בתחילת יסודי התורה] שכל הנמצאים לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו. כל הנמצאים צריכים לו והוא אינו צריך להם עיי"ש, ולכן כלפי הבורא ית' כל הַיְי ארעא פְּלֵה חֲשִׁיבִין [דניאל ד' ל"ב] ממילא התחושה הבסיסית של הנבראים [ביודעים או שלא ביודעים, בעומק תודעתם] שהם חסרים וצריכים להשלמה. ומכיון שתפיסה זו חובקת את כל המציאות כולה ממילא מרגישים שכל הבריאה חסרה וצריכה השלמה. הרגשה זו הושרשה בעומק נשמת הנבראים כולם והיא הגורמת לתשוקתם התמידית לדבקות בבורא ית' [עיין אור החיים הק' על הפסוק ויכולו השמים ותמצא נחת]. אצל האדם אין תשוקה זו תמיד גלויה מהטעם שיתבאר להלן.

טוב כבוד יצר לשמו

האם ישנה תקוה לנבראים לצאת מחוסר הקיום שלהם, מ"אפסיותם" [רבינו ז"ל נתן משל ע"ז, מתגולל על רצפת ביהכ"נ פירור אבק, האם המצאו מחייב שימת לב אליו בהיות שהוא נמצא? בודאי שלא, כי אין לו ערך מול מושג מול ערכי וצרכי החיים של האדם, ובבן בנו של ק"ו הוא העמדת הבריאה מול רוממות וגדלות אמיתתו ית"ש, והגם שתתהוה ממנו מכל מקום ערך אין לה בעיניו].

דברי הגר"א ז"ל על מה שאומרים ביוצר דשבת "טוב יצר כבוד לשמו" יאירו עינינו בזה. מפרש הגר"א ז"ל שהטובה הגדולה ביותר שעשה הבורא ית' עם נבראיו הוא שמסר בידם את היכולת לתת לו כבוד כי בזה

נתן להם חשיבות, עכתו"ד עיי"ש. אחרי שהבורא ית' חידש את מציאות ה"חלל" שהוזכר לעיל חידש דבר נפלא אולי יותר.

על הנבראים הוטלה המשימה למלא חזרה את ה"חלל" הזה בכבוד שמים. כאן הוא **עומק ענין קיום המצוות**. לא סוף דבר טקסים דתיים גרדיא, וגם לא למען התועלת הפרטית של שכר וכו' אלא בכל קיום מצוה מתמלא ה"חלל" בכבוד שמים נפלא. כי בעשותם רצונו ית' הנמצאים מכריזים שאין בעצם חלל. ה"חלל" כולו מלא רק ברצונו ית'.

ובזה נבין עומק מש"כ [בגליון 27] בענין התפילה שאמר רבינו ז"ל שוורט על התפילה אינו "חידוש בתפילה" אלא "חידוש בסדור" כי "חידוש בתפילה" הוא חידוש בתפיסת העמידה לפני המלך כי זה כל ענינה של התפילה להיות המתפלל מכריז במעשה התפילה שלו שאין חלילה "חלל", ועד כמה שחש בכך יותר כך תפילתו יותר ממלאת את ה"חלל" ודוק.

עכ"פ כך עלה ברצונו, ואין לנו הבנה בזה והוא פלא עצום כיצד בורא עולם כפף עצמו כביכול לנבראים בצורה זו. אך מעתה אין דרך אחרת להשכין הכבוד שמים, רק על גבי מעשה המצות של הנבראים. ובה שהנברא חסר המציאות מחיל על הבריאה את אמיתת המצאו נעשה שותף במלא בגלוי כבודו ית' ובה יוצא מקטנותו ואפסיותו, ואין לך טובה גדולה מזה לנבראים. ובה גורם שיופיע חזרה הכבוד שמים בתחתונים בכל עוצמת גילוי.

עומק הכרח השכר וההשגחה הפרטית

ומכיון שכך היא הדרך שרק מעשיו הם שגורמים להופעה זו, הרי שעל גבי כל מעשה של גילוי כבוד שמים מתרכבת הופעת חסדו המלא. אך מעתה כיון שלולא מעשיו לא יתכן שיופיע נמצא שקנויה לו הופעה זו בעצם.

עוד נבין בזה שלכן מוכרחת היא ההשגחה על האדם המופקד על משימה זו להיות בדקדוק עצום. שכן אצל שאר הנבראים "כל האנפין שוים". הם רק ניוזנים מקבלת השפע שלו אך אינם פועלים להשכין כבודו. אך אצל אותם שמופקדים על תפקיד נשגב זה, הרי תוכיות כל "עבודה" אף בשיעור הכי זעיר היא השכנת הכבוד שמים ולהיפך חלילה. על כן כל פרט ממעשיהם מושגח עד כמה מגלה כבוד שמים ולהיפך ח"ו.

על מהלך זה כתיב "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "תנו עוז לאלקים". וזה פירוש מה שאמרו במדרש רבה בגמר מעשה בראשית שאמר הקב"ה לעולמו, עולמי עולמי הלואי שתהא מעלית חן לפני כל שעה כשעה הזו.

[מקורות: מאמרי פורים תשנ"א מאמר ראשון, בסוד ישרים חיי שרה תשנ"ה, בשלח תשנ"ה, חור"מ פסח תשנ"ט, בהעלותך תשנ"ט, עיני ישראל ח"ב מאמר הקב"ה קרוב מכל ורחוק מכל].

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת תצוה תשע"ז -

היאך קשרו החושן בשבת

וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד (כ"ח כ"ח)
הנה איתא בקרא דהחושן היה מחובר לאפוד מלמטה בפתיל תכלת. ויש לא תעשה שאסור להתירם. וכתב החינוך (מצוה ק') דהלא תעשה רק בשעת עבודה.

ויש לעיין, כשגמר הכהן גדול את העבודה, היאך פשט בגדיו, האם הרים את החושן והאפוד למעלה בלא להפריד הקשר של הפתיל תכלת, או דילמא פתח את החוטים.

ואם נימא שפתח את החוטים, אם כן למחרת היה צריך לקושרו שנית, ואז יש לשאול היאך קשרו בשבת.

ולכאורה לא קשה, שהרי עומד לפותחו בסוף היום, ואם כן אינו קשר של קיימא.

אך הנה דעת רבינו אליהו (מובא בתוספות בעירובין צ"ז א' ד"ה אביי, ובמנחות ל"ה ב' ד"ה משעת) דבכל יום צריך להתיר קשר התפילין ולחזור ולקושרו בשעה שמניחן, דיש מצות קשירה כל יום.

והתוספות במנחות (שם) הקשו על רבינו אליהו, דהרי חזינן בגמרא עירובין (צ"ז א') דקשר של תפילין הוה קשר של קיימא, ואסור לקושרן בשבת, ואם צריך להתירן כל יום, אמאי הוה קשר של קיימא.

ובהגהות מרדכי (חולין רמז תשל"ז חולין ט' א') מיישב שיטת רבינו אליהו, דאע"ג דאינו קשר של קיימא, מכל מקום אסור לקושרו בשבת, דרחמנא קרייה קשר דהא כתיב וקשרתם, והיינו דמיגו דהוה קשר לענין תפילין הוה קשר לענין שבת.

ומעתה למרדכי תיקשי, היאך קשרו החושן בשבת, הרי נימא נמי מיגו דהוה קשר לענין החושן הוה קשר לענין שבת.

ואולי יש ליישב, דבחושן סגי בעניבה, ובזה לא אמרינן מיגו, דזה מהני רק לענין שאינו של קיימא.

תו העירו, דרק היכא דכתיב קשירה כמו בתפילין אמרינן מיגו. [והנה בציצית בשבת, תיקשי דיקשור על מנת להתיר, ועיין בבאור הלכה (ס' ש"ז סע' א'), ולרבינו אליהו יש לדון משום מיגו. ויש לעיין לרבינו אליהו, להני תנאי דתפילין גם בשבת, היאך קשרו בשבת. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת ואתחנן תשע"ה].

ברכה על אכילת קדשים

וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם וְגו' (כ"ט ל"ג)

הנה איתא בגמרא פסחים (נ"ט ב') 'ואכלו אתם אשר כפר בהם' מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין, והיינו מצות עשה שיאכלו הכהנים בשר חטאות ואשמות.

והנה האוכל בשר הקדשים מברך שהכל נהיה בדברו. וכמו כן מברך ברכת המצות, כמבואר ברש"י בזבחים (ל"ז א' ד"ה בירך). ונוסח הברכה באכילת הכהנים הוא 'אשר קידשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול את הזבח'. (כמבואר ברמב"ם פ"א מהל' בכורים ה"ב).

[ובפשוטו שהכל קודם לברכת המצות, וכדאשכחן דבורא פרי הגפן קודם לקידוש, מפאת דשהכל הוה תדיר, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. וכן אשכחן באכילת מצה ובסוכה, דברכת הנהנין קודם לברכת המצות].

והנה אם היה שינוי מקום, כגון שהכהן יצא מהעזרה ללשכות, ואחר כך חזר לעזרה, ולא הניח חברים, חוזר ומברך שהכל.

אבל הברכה דאשר קידשנו בקדושתו של אהרן לא יחזור לברך, דלענין ברכת המצות נקטינן (עיין משנה ברורה ס"י ח' ס"ק ל"ד) דבשינוי מקום אינו חוזר ומברך, וכמו בהולך מסוכה לסוכה. [וכמו כן בפשוטו בהברכה על שחיטה וטלית אינו חוזר ומברך בשינוי מקום].

ונמצא דלענין ברכת המצות אינו חוזר, ולענין שהכל חוזר. וכן יהא בכהאי גוונא לענין מצה וסוכה, אם אחרי שבירך ב' הברכות שינה מקומו, דלענין ברכת הנהנין יחזור, ולענין ברכת המצות לא יחזור.

טעה וחזר ובירך ברכת המצות

מעתה יש לעיין, מהו אם שינה מקומו וחזר ובירך שהכל, ואחר כך טעה בדיו וחזר ובירך ברכת המצות, האם צריך לחזור ולברך שהכל פעם שלישית, מפאת דהברכת המצות הוה הפסק בין השהכל ובין האכילה. ויש לעיין בזה מכמה אנפי:

א. האם הוה כגביל לתורי

הנה יש לדון דאינו צריך לחזור ולברך, דמכיון דלפי דעתו צריך לברך ברכת המצות, נמצא דהברכה הוה צורך האכילה, והוה כהא דאמרינן בגמרא ברכות (מ' א') דמותר להפסיק בין הברכה לאכילה לומר גביל לתורי, [היינו לגביל את המורסן במים לצורך אכילת השוורים], מכיון דהדיבור הוה לצורך האכילה, דהרי אסור לאדם שיאכל בעצמו קודם שיתן לאכול לבהמתו.

אך הנה חזינן דפליגי בזה, דהנה יש לדון מהו בגוונא דקידוש על כוס וסבר שהוא יין, ונמצא שהוא חומץ או מים, והיה דעתו בשעת הברכה לשתות יין בתוך הסעודה. והנה ודאי דצריך לחזור ולקדש, אלא הנידון האם צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן.

וצדדי הספק, מי אמרינן דצריך לחזור ולברך שנית, דהא דאמר ברכת הקידוש לאחר ברכת הגפן, הוה הפסק בין ברכת הגפן לשתיית היין, דהרי האי קידוש לא חל, או דילמא אין צריך לברך שנית, דלפי דעתו דהוה כוס של יין, אם כן הקידוש היה צורך השתיה, והוה כגביל לתורי.

והנה במשנה ברורה (ס"י רע"א ס"ק ע"ח בשם מגן אברהם ושאר אחרונים) מבואר כהצד השני, דלא הוה הפסק, אמנם בדברי הגרע"א (שם על מג"א סקל"ב) מבואר כהצד הראשון, דהוה הפסק.

ולדברי הגרע"א חזינן דבכהאי גוונא חשיב הפסק, וצריך לחזור לברך בורא פרי הגפן, ולא סבירא ליה דאמרינן דלפי דעתו הוה ליה כגביל לתורא, והכי נמי בנידון דידן, אע"פ דלפי דעתו היה צריך לברך הברכת המצות, מכל מקום חשיב הפסק.

והנה שמעתי בשם הגאון חוט שני (וכן עיין בשלמי תודה לסוכות ס"י ט"ו) דמי שבירך לישב בסוכה בקידוש, ואחר כך שכח שכבר בירך, וחזר ובירך פעם שנית לפני אכילתו, לא הוה הפסק בין ברכת המוציא לאכילה, משום שלפי טעותו הרי צריך לברך, ודמי לגביל לתורא. ותליא בפלוגתת המגן אברהם והגרע"א.

ב. התכיון רק עד השינוי מקום

אך אכתי יש לדון דמכל מקום לא הוה הפסק, מכמה טעמי, חדא, דיש להקדים, דהנה פליגי התבואות שור והפרי חדש האם יכול לכוין בברכת המצות שלא לצאת בו אלא על חלק מהמצה,

כגון באופן שמברך ברכת המצות על שחיטת בהמה, ודעתו לשחוט כמה בהמות, האם יכול לכוון בדעתו שתחול הברכת המצות רק על השחיטה הראשונה,

דעת הפרי חדש (יו"ד סי' י"ט ס"ק ח') דיכול לכוון כך, [במקום שאין חסרון דברכה שאינה צריכה], אך דעת התבואות שור (שם ס"ק י"ז) דלא מצי למיעבד הכי, שהרי הברכה חלה ממילא על כל מה שבדעתו לעשות.

נמצינו למדין דאם נקטינן כשיטת הפרי חדש, הרי מכיון שסובר שגם בברכת המצות חוזר ומברך בשינוי מקום, אם כן לא כיון בברכתו הראשונה אלא רק עד השינוי מקום, אם כן באמת צריך לברך שנית ברכת המצות, ולא הוה ברכה לבטלה.

אך לכאורה לשיטת התבואות שור נמצא דהפסיק, וברכת שהכל פקע, ואוכל בלא ברכה, ואם כן יחזור ויברך שהכל ויכוין לפטור גם דבר אחר, אך זה אינו, דבזה יפסיד השהכל הראשון לדעת הפרי חדש, דהשהכל השני משוי לה הפסק, אלא שישמע שהכל מאדם אחר שאוכל דבר שברכתו שהכל.

ג. פרי חדש ותבואות שור ספיקא דדינא

תו, דאף אם נימא דהפרי חדש ותבואות שור הוה ספיקא דדינא, ומספק אינו מברך שנית, אך מכל מקום לגבי הפסק נימא דהוה רק ספק הפסק, דהרי לדעת הפרי חדש לא הוה הפסק, ואם כן ספק ברכות להקל.

ואע"ג דאם הוה ספיקא דדינא הרי אסור לברך שוב, אך מכל מקום יש לדון דהוה רק ספק הפסק.

וכעין זה יש להסתפק בכל הפסק דתליא בספיקא דדינא, כגון בגוונא דבירך על מאכל, ואחר כך נזכר ששכח לעשרו, דיכול לברך על הפרשת המעשרות, ולא הוה הפסק, [ואף היכא דמעשר רק משום חומרא, משמע דלא הוה הפסק], מהו היכא דפטור מלעשר מחמת ספק, דהוה ליה ספיקא דרבנן, ואיהו טעה ועישר.

כגון בגוויי שאם באמת היה תבואה מחוץ לארץ היה פטור מלעשר, ואם מעשר יהא הפסק, מהו בספק אם הוה מחוץ לארץ, שפטור מלעשר מפאת ספק דרבנן לקולא, האם אמרינן דגביל לתורא בטעות הוי הפסק,

מי אמרינן דהא יתכן דהוה טבל, ואם כן לא הוה הפסק, והוה ליה ספק הפסק, וספק ברכות להקל, או דילמא אמרינן דכיון דבפועל פטור, הוה ליה כחולין ודאי.

ד. שינוי מקום בברכת המצות

תו יש לדון דלא יברך שנית שהכל, דאיכא דסברי דשינוי מקום הוי הפסק בברכת המצות נמי, ולפי דעתם ברכתו דאשר קדשנו בקדושתו של אהרן לא הוה לבטלה, ולא הוה הפסק, ושוב ספק ברכות להקל, ואף דלא קיימא לן הכי לענין ברכת המצות בשינוי מקום ובהילוך, מכל מקום מכלל ספיקא לא נפקא.

ציץ מרצה

וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹן הַקִּדְּשִׁים וְגו' וְהָיָה עַל מִצָּחוֹ תַּמִּיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' (כ"ח ל"ח)

הנה איתא בקרא דהציץ מרצה. והנה ביום כיפור, דהכהן גדול עובד העבודה בד' בגדים, והציץ לא היה על מצחו, מצאנו כמה דרכים היאך היה ריצוי הציץ:

א. דעת ר' שמעון דציץ מרצה אע"פ דאינו על מצחו

הנה פליגי תנאי בגמרא יומא (ז' ב') אימתי מרצה הציץ, דדעת רבי שמעון ד'תמיד' קאי על הרצוי, ואם כן מרצה אע"פ שאינו על מצחו, ואייתי רבי שמעון ראיא מהנ"ל, דהרי ביום כיפור ליכא ציץ, דעובד עבודות הפנימיות רק בבגדי לבן, ואפילו הכי הציץ מרצה.

ב. דעת ר' יהודה דטומאה הותרה בציבור

אמנם דעת ר' יהודה דריצוי הציץ היינו דוקא כאשר עושהו על מצחו, ומפרש לקרא דדוקא על מצחו מרצה, והא דכתיב 'תמיד' אין הכוונה דהציץ מרצה תמיד אף כשאינו על מצחו, [וכן נמי אין הכוונה דהציץ יהא תמיד על מצחו, דהרי בעי למיעל לבית הכסא ולמינים], אלא

הכוונה שלא יסיח דעת הימנו.

וקאמר רבי יהודה דליכא ראיא מיום כיפור, דהרי טומאה הותרה בציבור, ואין צריך ריצוי ציץ. אמנם רבי שמעון שהוכיח מיום כיפור, סבירא ליה דטומאה דחויא בציבור.

[והנה שמעתי להסתפק, לר' שמעון דאף כשאינו על מצחו מרצה, מהו כשמת הכהן בגדול, מי נימא דהציץ מרצה בעצמו, או דבעינן שיהא כהן גדול, אף שאינו על מצחו.

ולר' יהודה דאינו מרצה אלא בעושהו על מצחו, ומת הכהן הגדול, והוה עדיין על מצחו, בפשוטו אינו מרצה].

ג. בדעת הרמב"ם

אמנם בדעת הרמב"ם יש להקשות, דהנה לחד גיסא, כתב כר' יהודה דאין הציץ מרצה אלא בעושהו על מצחו (פ"ד מהל' ביאת המקדש ה"ח), אמנם לאידך גיסא נקט דטומאה דחויא בציבור, (שם הלכה י"ד ט"ו ט"ז), והרי אם כן עדיין תיקשי קושיית הגמרא דכהן גדול ביום כיפור יוכיח, דאע"פ דאינו על מצחו מרצה, והרי לרמב"ם אי אפשר לתרץ כתיורף ר' יהודה דטומאה הותרה בציבור.

וכתב בארצות החיים (סי' י"ח בארץ יהודה סק"א) ובעמודי אור (סי' ב') ליישב, דהנה דעת הרמב"ם (פ"י מהל' טומאת אוכלים ה"יז) דמשקה בית מטבחים שבעזרה, והוא דם קדשים והמים שמשתמשים בהם שם, טהורים לעולם ואינם מתטמאין ולא מכשירין, ולא משכחת שיוכשר הבשר לקבל טומאה אלא במשקין שיפלו על הבשר חוץ המטבחים.

אך דוקא ר' שמעון לשיטתו הקשה מיום כיפור, דסבירא ליה בפסחים (י"ז ב') דדם קדשים מכשיר, ואם כן משכחת לן טומאה ביום כיפור, אך לדידן (רמב"ם פ"א מהל' פסולי המוקדשים הל"ו) דדם קדשים והמים אינם מכשירים, אם כן לא משכחת לן.

לא משכחת לן טומאה

הנה חזינן מדברי הארצות החיים, דלא משכחת לן טומאה בבית המקדש ביום כיפור. ויש לדון בדבריו מכמה אנפי:

א. העבירה בנהר

הנה ביאר בארצות החיים, דמכיון דדם קדשים והמים אינם מכשירים, אם כן לא מצינן טומאת בשר, אלא רק על ידי משקה חוץ מבית המטבחים, כגון פרה של זבחי שלמים שהעבירה בנהר, ובשעת מגע טומאה עדיין משקה טופח עליה, ואם כן הרי ביום כיפור יכולים לזוהר שלא יעבירה בנהר.

[ויש לדון דמן התורה בעינן רביעית משקין לקבל טומאה, וזה ליכא בהעבירה בנהר, דיש רק משקה טופח. ואולי מצטרף לרביעית].

ב. עורות לבעלים

כתב עוד בארצות החיים, דדוקא בפרה של זבחי שלמים, משום דהעור לבעלים, אם כן ניחא ליה בהמים שמדיחין את העור, אבל בשאר קרבנות שאין העור שלו, הרי משקה שאינו לרצון אינו מכשיר, וממילא ביום כיפור דיש רק קרבנות ציבור, אף בכהאי גוונא ליכא ניחוטא, דאין כאן בעלים, ואם כן לא משכחת לן טומאה. [והרי על טומאת הגוף אין הציץ מרצה].

אך באמת יש לעיין, בעולות דיום כיפור שעובד הכהן גדול, למי הולך העור.

תו צריך עיון, דאנן קיימא לן דקדשים קלים ממון גבוה, ואפילו הכי סגי להכשיר, ואם כן יש לומר דהכי נמי שאר קרבנות. ויש לחלק, דע"פ יש לבעלים זכות בבשר, משא"כ בקרבן ציבור דיום כיפור. וע'.

ג. ריצוי על טומאת גברי

צריך עיון, דהרי לדעת הרמב"ם (פ"ד הל' ביאת המקדש ה"ז) ציץ מרצה על הגברא בטומאת התהום, ובקרבן ציבור אף על טומאה ידועה, ואם כן משכחת לן נמי ביום כיפור.

ד. טומאת בשר ואימורים

ובחזון איש (או"ח מועד סי' קכ"ו סק"ל) הקשה כהנ"ל, היאך משכחת לן טומאה ביום כיפור, הא דם לא מקבל טומאה, וכתב דמשכחת לן לענין הבשר והאימורים דמקבלים טומאה, ואע"פ דבשעת האימורים משמש בח' בגדים, מכל מקום אם בשעת זריקה אין ציץ, אינו מרצה.

תמיד בראש חודש ניסן

זֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּיָמֵי שְׁנֵה שָׁנִים לְיוֹם תְּמִיד (כ"ט ל"ח)
אֵתָא בְּקֵרָא חֵיּוּב קֶרְבֵּן תְּמִיד. וְהָנָה יִלְפִינָן בַּגְמָרָא עֲרִכִין (י"ג ב')
דְּקֶרְבֵּן תְּמִיד טַעוֹן בִּיקוּר אַרְבַּעַה יָמִים קוּדֶם שְׁחִיטָה. [וְהָנָה לֹא
אִשְׁכַּחנָּה שְׁצִירָא שֶׁהַבִּיקוּר דִּהְתֵּמִיד וּפְסָח יִהְיוּ סְמוּךְ לַהֲקִרְבָּה, וְהָרִי אִמְרִינָן
דְּאִיכָא לִשְׁכַת מְבוֹקְרִין].

ויש לדון היאך קיימו החובת ביקור בקרבן תמיד בראש חודש ניסן, וכדלהלן:

א. הנה בטורי אבן (מגילה כ"ט ב') דן אם ביקור בקרבן תמיד צריך להיות לאחר שהוקדש, או דילמא מהני נמי בהיותו חולין. [ובתשובות הרי בשמים (עיי' ח"א סי' צ', ח"ד סי' קל"ד אות ב') אסיק דמהני ביקור גם בהיותו חולין, והביא לזה כמה ראיות].

והנה אם נימא כהצד הראשון, דלא מהני ביקור בבהמת חולין, יש לשאול היאך יביאו הקרבן תמיד בראש חודש ניסן, הרי אם יביא מהשקלים של שנה הקודמת, אע"פ שיצא מכל מקום הא חיסר מצוה, כדאמרין בגמרא ראש השנה (ו' א') דקרבת צבור הבאין באחד בניסן, מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה.

ב. אך הנה מבואר בגמרא (שם) דיחיד שהתנדב משלו, שפיר דמי, ובלבד שימסרנו לציבור. ואם כן נימא דבראש חודש ניסן יביאו הקרבן תמיד מנדבת יחיד וימסרנו לציבור.

ג. אך יש לעיין מהו ביחיד שמסר קרבן לציבור קודם ניסן, האם נימא דרק בשקלים אמרינן דיקח מתרומה חדשה, או דילמא אמרינן דגם הקרבן צריך להיות חדש.

והנה אם נימא כהצד השני, דאף ביחיד שהתנדב, אם כן הדרא קושיא לדוכתא, מאי נעביד לענין חובת ביקור בקרבנות בראש חודש ניסן, אם נימא דלא מהני ביקור בהיותו חולין.

[ועוד עיי' בהאי קושיא בטורי אבן במגילה (שם), ובשקל הקודש (הל' שקלים פ"ד ח"א בביאור הלכה)].

אחד לכתחילה או ב' בדיעבד

הנה יש לדון אם האי דינא דביקור מעכב הקרבת הקרבן, והנה בתוספות בסוכה (מ"ב א' ד"ה שאינו) מבואר דמעכב, ואף אם נמצא דבאמת היה תם, ובאור זרוע הגדול (ריש הל' פסחים) כתב דמסתברא דאין הביקור מעכב, אך אסיק דמעכב. ובהרי בשמים (שם) האריך דדעת שאר פוסקים דאינו מעכב, אלא הוה רק למצוה.

והנה יש לשאול, כאשר יש לפנינו אחד מב' אפשרויות, או להביא שני תמידים של שחר ושל בין ערביים הנמצאים במקום קרוב, ואינם מבוקרים ד' ימים, או יכול להביא תמיד אחד ממקום רחוק, והוא מבוקר. ואינו יכול לילך לב' המקומות. האם עדיף שנים בדיעבד, או אחד לכתחילה. [ואמר הגאון הרב אברהם ולפסון שליט"א, שהגאון דרך אמונה שליט"א אמר שיביא השנים].

וכעין זה יש לדון לענין מגילת אסתר, כשיש לפנינו ב' אפשרויות, או לקרוא המגילה בעיר קרובה, פעמיים בלילה וביום, במגילה שכתובה רק רובה וכשירה רק בדיעבד, או דילמא לקרוא המגילה רק פעם אחת בעיר רחוקה, ושם תהא מגילה שכתובה כולה וכשירה לכתחילה.

ויש לדון בהאי נידון מכמה אנפי:

א. מצוה אחת תדירה

הנה אם יש לפנינו ב' אפשרויות, או לקיים שתי מצוות שאינם תדירות, או לקיים מצוה אחת תדירה, יש לומר דמצוה אחת תדירה קודם. [עיי' פתחי תשובה ריש הל' מזוזה, יו"ד סי' רפ"ה סק"ב].

אך אינו דומה לנידון דידן, דהתם איירי בשתי סוגי מצוות, ואם יקיים השנים, יפסיד לגמרי המצוה החשובה, משא"כ הכא איירי במצוה אחת, ואם יקיים השנים, יפסיד רק הלכתחילה. [כגון לענין תמיד, דבין כך יביא הקרבן תמיד, רק לא יהא מבוקר].

עוד יש לחלק, דנימא דהא דאחד תדיר, עדיף גם משנים אינם תדירים, היינו בגלל החשיבות העצמית דמצוה התדירה, משא"כ

מעלת מבוקר אינו חשיבות עצמית בקרבן, אלא מקיים בה מצוות ביקור, ובאינו מבוקר מפסיד המצוה. [אבל אם כן במגילה נמי הוה חשיבות עצמית].

ב. הוכחה מתוספות הרא"ש

הנה יש ראיה מתוספות הרא"ש בסוגיא דחנוכה (שבת כ"א ב'), דהרי הקשה קושיית הבית יוסף, אמאי קבעו חנוכה שמונה ימים, הלא הנס לא היה כי אם שבעה ימים, כי היה בו שמן כשיעור ללילה אחד. ותיירץ שחילקו את הפך לשמונה, והדליקו בכל לילה שמינית.

והקשה הרא"ש, דהא אמרינן בגמרא פסחים (נ"ט א') יתן לה כמדתה', דבעינן שתהא דולקת מערב עד בקר, ואם כן היאך הדליקו פחות מכשיעור. ותיירץ דבדיעבד כשר אף אם אין בה שמן כשיעור. חזינן דהדליקו ח' ימים בדיעבד, ולא יום אחד לכתחילה.

והנה בתוספות הרא"ש (שם) כתב עוד תירוץ, דנתנוהו בלילה ראשונה כולו בתוך המנורה, ולא דלק ממנו בכל לילה כי אם שמינית, וכן תירץ דלאחר שהריקו השמן מן הפך בלילה הראשונה, נשאר הכלי מלא, וניכר הנס אף בלילה הראשונה.

ותיקשי להני ב' תירוץ, אמאי באמת לא חילקו השמן לח' חלקים, אלא נימא דסובר הרא"ש בהני תירוץ דעדיף חדא לכתחילה. אך יש לבאר דהוה מטעם אחר, דלא פסיקא ליה 'דתן לה כמדתה' אינו מעכב.

ג. הוכחה מספר חסידים

הנה הראוני דדנו בזה רבנן בתראי, והביאו ראיה מספר חסידים (סי' תתס"א, מובא במגן אברהם ריש סי' רצ"א, ובמשנה ברורה שם סי' ק"י) דאדם שאין לו מזונות בשבת, כי אם מזון שתי סעודות, ואם יחלוק אותם לשלשה סעודות, לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה, מוטב שיאכל רק שתי סעודות של לילה ושל יום, משיאכל ג' סעודות שאינם לשבעה, [עיי' שם].

חזינן דב' סעודות לכתחילה, והיינו לשובע, עדיפי מג' סעודות בדיעבד, והיינו שלא לשובע. אמנם נראה דאינו ראיה, דסעודות שבת לעונג ניתנו, ואם כן לא מחייבין ליה שיאכל באופן שלא יהא לשובע.

ד. ליקוטי הלכות

הנה בליקוטי הלכות (מנחות, י"ז ב' מדפי הספר, בזבח תודה) דן בראש חודש שמביאים שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים, ואין לו מספיק קרבנות לכולם, האם עדיף שיביאו ממין אחד בשלימות, אף שלא יביא ממין האחר כלל, או אדרבא שיביא קצת ממין זה וקצת ממין זה.

והנה לכאורה ספק זה אינו ענין לנידון דידן, דהכא מספר המצוות יהא שוה, והנידון רק לענין מעלות שאינם מעכבות, כמו מעלת שלימות המספר, או מעלת רבוי הסוגים, מאי עדיפא. משא"כ בנידון דידן יש הפרש במספר.

[הנה יש לדון בשאלת הליקוטי הלכות כהנ"ל, דאיירי כהנ"ל, באופן דבין כך מקריב אותו מספר קרבנות, כגון שיש שתי ערים, באחד פר ושש כבשים, ובשניה שבע כבשים. אך בליקוטי הלכות איירי באופן שאין לו דמים, דהיינו דדמיו מספיקים רק לפחות, ואם כן דו"ק וראה שיש הבדל במספר, דאם לא כן שיביא פרים בשלימות, וישאר לכבש. אך אכתי יש לומר דאיירי שיש רק פר אחד לקנות, והנידון אם יקנה פר זה ושש כבשים, או שבע כבשים].

ה. יכול לקיים רק אחת

הנה באמת יש לעיין בכעין נידון הנ"ל, מהו בשתי מצוות, ויכול לקיים רק אחת מהן, ואחת בדיעבד ואחת לכתחילה, האם אמרינן דיעשה דוקא הלכתחילה.

אך בפשוטו אינו כן, אלא מכיון דהוה ב' מצוות, אם כן איזה שירצה יעשה. [וכמו כן יש לעיין, בב' מצוות ויכול לקיים רק אחת, ואחת מהודרת ואחת אינה מהודרת].

וכן יש לעיין, כשיש רק בהמה אחת שאינה מבוקרת, ויכול להקריבו או לתמיד או למוסף, מי אמרינן דיקריבו לתמיד דתדיר, אע"פ דתמיד בעי ביקור, או דילמא יקריבו למוסף, דלא בעי ביקור. ובפשוטו אכתי נימא דתדיר קודם. וכל זה צריך תלמוד.

ו. הידור או ביקור

עוד יש לחקור, אם יש בהמה אחת לא מבוקרת אבל מהודרת, ובהמה אחרת מבוקרת אבל לא מהודרת, איזה עדיף.

והנה חזינן בגמרא מנחות (ס"ד א') דדחינן שבת עבור הידור, ויש לדון האם אמרינן הכי נמי לענין ביקור. ולכאורה רק בהידור. ואם כן מהודר עדיף על אינו מבוקר. ובסברא היה נראה דלא כן. וצ"ע.

פורים קטן

איכא, אך יש לעיין אם יש גם חיוב הבדלה מפאת יום טוב דהיום, דנפסק באמצעו.
ובפשוטו ודאי יש חיוב הבדלה גם מפאת היום טוב שני, אע"פ שנפסק באמצעו.

א. נפקא מינה

ונפקא מינה, לדעת הסוברים דחיוב הבדלה ביום טוב אינו ג' ימים כמו בשבת, אלא רק בלילה ויום שלאחר היום טוב, האם יכול להבדיל גם למחרת היום טוב שני של גלויות.
[וקצת יש לדון, דאף אם נימא דחייב בהבדלה מפאת היום השני נמי, מכל מקום אינו יכול להבדיל למחרת, כיון דהיום טוב נגמר מבעוד יום, ואם כן דמי ליומא אריכתא, אך יש לומר דעדיין חשיבא מוצאי יום טוב].

ב. אגלאי דלא היה יום טוב

אך שמעתי ב' טעמים למימר דלא יהא חיוב הבדלה, חדא, משמיה דגאון אחד שליט"א, דקאמר דהנה לפני תקנת שני ימים טובים של גלויות, והיינו בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, והיה בן חוץ לארץ בא לארץ ישראל ביום השני, ונתברר לו שהחודש היה חסר, ויום השני אינו יום טוב, יש לומר דלא היה חייב בהבדלה מפאת היום השני, כיון דנפשט הספק ואגלאי למפרע דאינו יום טוב, ואם כן הכי נמי כשהחליט להשאר בארץ ישראל.
אמנם יש לחלק, דלבתר דתקינן דין יום יום טוב שני של גלויות בתורת ודאי, [אע"פ שהוא מספק, וכדקיימא לן נולדה בזה מותרת בזה], וחזינן דפטור מתפילין ב' הימים, אם כן שוב יש חיוב הבדלה אף שעכשיו נעשה בן ארץ ישראל, והרי כשמחליט לגור בארץ ישראל, אם כבר התפלל שחרית של יום טוב, לא אמרינן ליה דיתפלל של חול, אף אם עדיין נמצא בזמן תפילה.

ג. אינו מוצאי יום טוב

תו שמעתי למידן דאין חיוב הבדלה בכהאי גוונא, וכמו שיש לדון לענין שבת, והיה אדם בקו התאריך, ובאמצע השבת בא למקום דהוה יום ששי, דיח לומר דהבדלה רק ביום שלאחר השבת, ובנידון דידן לא מקרי היום שלאחר היום טוב.
אך באמת אינו מוכרח גם בהאי גוונא דשבת, וביותר, דבנידון דיום טוב בגוונא שהחליט להשתקע בארץ ישראל, הנה גם עדיפא טפי, דסוף סוף הוא לאחר היום טוב.

עניי שבת

והרי כתב במשנה ברורה (סי' ש"מ ס"ק ג') דשרינן לומר לנכרי לגזוז צפרניים לצורך מצוה, מפאת שבות דשבות, ואם כן יש לומר דגם במכבה היכא דלא שייך פחם.

דלת ארון לפמוטים

הנה יש לדון מהו בתיבת זכויות לפמוטים, ויש לה דלת, האם מותר לסוגרה ולפתחה בשבת.

א. הנה התיבה הוה כלי שמלאכתו לאיסור, ואם הוה חסרון כיס אם כן הוא מוקצה גמור, ולא יוכל לסגור הדלת.

ב. וזה אינו ענין לארון שיש בו יותר איסור מהיתר, ונעשה בסיס, האם מותר לפתוח הדלת, דשאני התם דרך משום בסיס אתינן עלה, ויש לומר דתליא בדין מפה שעליה מוקצה, ויש לדון דעדיפא דלת מבסיס, משא"כ בנידון דידן, דהוה כלי שמלאכתו לאיסור, והוה חסרון כיס. [ויש לעיין בדברי הפוסקים בדלת של מכונית].

ג. הנה לדברינו בארון המיוחד לכיריים, יש לעיין מהו לענין הדלת, ויש לדון דשאני התם דמכניסין ומוציאין סיר עם תבשיל, ושוב לא הוה מיוחד לאיסור, ולא דמי לארנקי, ואם כן יש לאסור רק משום בסיס, ובזה יש לומר דהדלת שריא.

האם פקע באמצע

הנה קיימא לן בגמרא מגילה (ו' ב') דבי"ד וט"ו שבאדר הראשון, אסורין בהספד ותענית.

וכתב הרא"ש (מגילה פ"א סי' ז') דהיינו דוקא כשכבר קראו את המגילה בי"ד, ואחר כך החליטו בו ביום לעבר השנה, דבזה אמרינן לדינא דאסורים בהספד ותענית, אבל אם לא קראו המגילה, מותרין בהספד ותענית.

ובטור (סי' תצ"ז) אייתי דהרי"ף והרמב"ם וסמ"ג פליגי, שאסורין בהספד ותענית בכל השנים, אע"פ שלא קראו המגילה. ובשלחן ערוך (שם) מביא ב' הדעות. והרמ"א כתב דהמנהג כהרי"ף וסייעתו.

והנה שמעינן מהרא"ש, דכיון דנהגו מנהג פורים לא מפקיעין, אך לא לכל דיניו, דהרי אף אם קראו המגילה והחליטו לעבר השנה, אסורים רק בהספד ותענית, אבל לא מחייבין במשלוח מנות ומתנות לאביונים.

והנה ביום טוב שני של גלויות ונמצא בארץ ישראל ונמלך בו ביום, כתב בתשובות להורות נתן (ח"יב סי' כ"ז) בשם החזון איש, דפקע מיניה היום טוב בעצם ההחלטה.

ויש לדון בהאי פיסקא, דכמו דחזינן דפקע היום טוב לגמרי, הכי נמי נימא לענין פורים דפקע הפורים לגמרי, ואינו נוהג גם לענין הספד ותענית.

אך נראה דאין האי פיסקא ענין לדברי הרא"ש, דשאני הכא בהתחיל הפורים, דלא אמרינן דפקע לגמרי, אלא עדיין יש דין פורים קטן, דהוה תקנתא מיוחדת דפורים קטן, דאיתמר להרא"ש רק בכהאי גוונא.

ולאידך גיסא, יש להביא ראיה מהא דפקע הפורים, ואינו נוהג דין פורים לכל דיניו, דמוכח מהכא כפיסקא הני"ל דפקע היום טוב. אך אינו ראיה, דשאני בפורים, דאחרי שעברו השנה איגלאי למפרע דלא היה פורים כלל.

מהו לענין הבדלה

הנה יש לעיין לפום האי פיסקא דלהורות נתן, מהו לענין הבדלה. והנה חיוב הבדלה מחמת יום טוב הראשון דאתמול ודאי

שבות דשבות במלאכת כיבוי

יש לעיין מהו ביש עין חשמלית בחדר המדרגות, המדלקת כאשר נכנס, והנכרים השכנים אינם מסכימים שיכבו מערב שבת, אך יסכימו לכבות לזמן קצר, האם מותר לומר לנכרי שיכבה לפני שנכנס לחדר המדרגות.

א. הנה האי כיבוי הוה דרבנן, דלענין מלאכת מכבה, הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, והרי שרינן שבת דשבות לצורך מצוה.

וגם לענין מלאכת סותר, הוה אינה צריכה לגופה, דלכאורה לא חשיב סותר על מנת לבנות, וכמו דמצינו שכתב בחזון איש (או"ח סי' ס"א ד"ה ובאותיות) בפותח ספר שיש עליו אותיות, דלא הוה מוחק על מנת לכתוב. [וטעמו, דמוחק על מנת לכתוב אינו אלא כשיש לו צורך לכתב השני, והראשון אינו במעלות השני, אבל הכא אין השני עדיף כלום מהראשון].

ג. אך חזינן בכבוי דאסרינן אף במקום הפסד לומר לנכרי לכבות, ורק אמרינן ליה כל המכבה אינו מפסיד, (כמבואר בגמרא שבת קכ"א א', ובשו"ע סי' של"ד סעי' כ"ו), וטעמא דהוה שבות חמירה. [ובנידון דידן לא אדע אם איכא האי שריותא, אלא רק בהפסד ממון].

ד. אך יש לדון דדוקא בכבוי אש שבאמת עושה פחם, ובזה אם רצונו בפחם יהא מלאכה דאורייתא, משום הכי הוה שבות חמירה, משא"כ בכל מלאכה שאינה צריכה לגופה.

התודה והברכה בשם אלפי ישראל המעיינים והוגים בגליון זה מדי שבת בשבתו, הגנו להודות ולהוקיר למע"כ הגאון רבי שלמה יוסף גנחובסקי שליט"א, בנו חביבו של רבינו זצ"ל, אשר נוהג בנו בעין יפה ונפש חפיה, ופותח לפנינו את אוצרו הגדול, כתבי אביו זצ"ל, ע"מ ללקט מהם פנינים זוהרים, להגדיל תורה ולהאדירה.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תצווה

"והיה על מצחו תמיד - איסור הסח הדעת בציץ ובתפילין"

"והיה על מצחו אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'". (פרק כ"ח פסוק ל"ח).

בציץ שם ה' מגולה ובתפילין מכוסה

והנה בגדר הדין שתפילין דומה לציץ, ולומדים את תפילין בק"ו מציץ, תוס' ביומא (דף ח' א', ד"ה ומה ציץ) תמה על זה שיש הבדל גדול בין ציץ לתפילין, שבציץ הזכרת ה' כתובה בו בנגלה, ואילו בתפילין כל ההזכרות שבו מכוסות וטמונות בתוך הבתים של התפילין. וא"כ י"ל שההלכה שאסור להסית את הדעת מהציץ, נאמרה דווקא בציץ שכיין ששם ה' הוא גלוי הרי זה בזיון לציץ אם יסח את דעתו ממנו ויתנהג בקלות ראש. אבל בתפילין ששם ה' הוא מכוסה, יתכן לומר שלא יתחייב למשמש בו בכל שעה כדי שלא יסח את דעתו. וכתב, "תימה לי ליפרך מה לציץ שכן השם הוא בגלוי, תאמר בתפילין שהן מחופין עור וכו'".

ותירץ התוס', "ונראה לי דאינו ק"ו גמור דאורייתא אלא מדרבנן, והכי קאמר נהי נמי דאיכא חומרא טפי בציץ כדמפרש, מ"מ כיון דאיכא בתפילין צד חשיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סבא הוא שמן הדין יש לחכמים לתקן למשמש בהן כל שעה".

מבואר בתוס' שמעיקר הדין באמת תפילין אינו דומה לציץ, ואי אפשר ללמוד את תפילין בק"ו מציץ, ודין איסור הסח הדעת בתפילין הוא מדרבנן. והק"ו שכתוב בגמ' הוא כעין סבא דרבנן, שסברו שאם יש בתפילין הרבה הזכרות יותר מציץ, מסתבר לקבוע שגם בתפילין תהא הלכה שאסור להסית את הדעת ממנו.

בריטב"א ביומא ובעוד ראשונים מוכח שנחלקו על התוס' וסוברים שהק"ו הוא ק"ו גמור מדאורייתא, שאין הבדל בין אם שם ה' מגולה או מכוסה לענין דין איסור הסח הדעת, ואם בציץ אנו רואים שהזכרת ה' גורמת איסור הסח הדעת ק"ו לתפילין שיש בהם כמה אזכרות שיהא אסור בהסח הדעת.

ופרש"י, "והיה על מצחו תמיד, אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסח דעתו ממנו".

ודברי רש"י הללו הם מהגמ' ביומא (דף ד' ב'), דמובא בגמ' דרבי שמעון סובר שהציץ מרצה בין שישנו על מצחו של הכהן ובין שאינו על מצחו, ודורש את מה שכתוב בפסוק "תמיד" לומר שהציץ מרצה תמיד אפילו בשעה שאינו על מצחו. ורבי יהודה חולק וסובר שרק כאשר הציץ על מצחו של הכהן מרצה, אבל אם אין עודנו על מצחו אינו מרצה. ואיתא בגמ' "ולרבי יהודה נמי הא כתיב תמיד, ההוא תמיד שלא יסח דעתו ממנו כדרכה בר רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ, ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד שלא יסח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה".

מבואר דלדעת רבי יהודה בפסוק "והיה על מצחו תמיד" נאמרה הלכה שכאשר הכהן לבוש בציץ אסור לו להסית את הדעת מהציץ, והגמ' לומדת מזה ק"ו לתפילין שיהא אסור להסית את הדעת מהם בשעה שאדם לבוש בהם, ולכן צריך למשמש בהם בכל שעה כדי שלא יסח את דעתו. ובהלכות תפילין נפסק דין זה להלכה, הרמב"ם (פרק ד הלכה י"ד) כתב, "חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם עשרים ואחד שם של יו"ד ה"א בשל ראש, וכמותן בשל יד". וכן פסק השו"ע בסימן כ"ח סעיף א'.

*

באיסור הגבהת היד למעלה מהציץ, והטעם שבתפילין מותר

ואילו בתפילין אין כזו הלכה, ולכתחילה יכול הכהן וכל אדם להגביה את הידיים למעלה מהתפילין.

ולכאורה אם הק"ו של ציץ מתפילין הוא ק"ו גמור ומדאורייתא, א"כ תמוה מאוד למה לא לומדים מהק"ו הזה שגם בתפילין יהא אסור להגביה את הידיים למעלה מהם כמו בציץ. ומה ציץ שאין בו אלא הזכרה אחת, אסור להגביה את הידיים למעלה משם ה', תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה.

ומוכח מזה כסברת התוס' שמדאורייתא הק"ו אינו ק"ו, שיש חילוק בין ציץ לתפילין שבציץ שם ה' הוא בגלוי ולכן כאשר מגביה את הידיים למעלה משם ה' זה נחשב כבזיון לשם ה', וע"כ אסור להגביה את הידיים למעלה ממנו. אבל בתפילין שכל ההזכרות בהם מכוסות, אין שום בזיון במה שמגביה את ידיו למעלה מהתפילין, ולכן לכתחילה יכולים הכהנים להגביה את הידיים למעלה. ודווקא לענין הסח הדעת תקנו חכמים שראוי לקבוע לאסור גם בתפילין להסית את הדעת מהם, שאם אדם

הנה בגמ' בסוטה (דף ל"ח א') מובא, שבברכת כהנים במקדש הכהנים היו נושאים את ידיהן על גבי ראשיהן. שהרי בשעת ברכת כהנים ההלכה היא שצריך נשיאות כפיים שהכהנים ישאו את כפיהם למעלה, ובמדינה היו מגביהים את הידיים כנגד הכתפיים, אבל במקדש שמברכים בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם, היו מגביהים את היד יותר גבוה על גבי ראשיהם.

ואיתא במשנה, שהכהן הגדול גם במקדש לא היה מגביה את ידיו למעלה מראשו, "שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ". ופרש"י, שאין מגביה למעלה מן הציץ את ידיו, מפני שהשם כתוב עליו.

מבואר בגמ' שמדיני הציץ הוא שאסור להגביה את הידיים למעלה מן הציץ, שכיון שמוזכר בציץ שם ה' אין זה כבוד לשם ה' שיגביהו את הידיים למעלה ממנו. ולכן כאשר הכהן גדול מברך ברכת כהנים הוא נוהג אחרת משאר הכהנים, שאינו מגביה את ידיו למעלה מהציץ.

והנה דין זה שאסור להגביה את הידיים למעלה מהציץ נאמר רק בציץ,

לבוש בתפילין ומסיח את הדעת ונוהג בקלות ראש, זה בזיון גדול מאוד לתפילין. ולכן אע"פ שההזכרות מכוסות, ראוי לקבוע לאסור להסיח את הדעת. אבל לענין הגבחה הידיים שאין בזה כל כך בזיון, אז רק בציץ שהשם שבו מגולה אסור להגביה, ואילו בתפילין שהשמות מכוסים, מותר לכתחילה להגביה את הידיים למעלה מהתפילין. ולכאורה צ"ע לדעת הריטב"א ושאר הראשונים שנחלקו על התוס' וסברו שהק"ו הוא דאורייתא, ואין חילוק בין אם השם מגולה או מכוסה, א"כ מדוע לא לומדים את תפילין בק"ו מציץ גם לענין זה שיהא אסור להגביה את הידיים למעלה מהתפילין כמו בציץ.

לכל השיטות יש הבדל בין שם ה' גלוי למכוסה

ונראה לומר דבדוודאי שיש חילוק בין ציץ לתפילין, שבציץ השם מגולה ובתפילין הוא מכוסה, וזה מציאות שאי אפשר לחלוק על זה. וברור שיכול להיות מכח זה הלכות בציץ שצריך לנהוג בו ביתר כבוד מאשר תפילין. אלא שנחלקו הראשונים בדין הסח הדעת בציץ שעיקרו הוא מכח הזכרת ה' הכתוב בציץ, אם יסודו נובע מכח זה שהשם מגולה בו, או שדין זה אין לו שייכות למציאות הזו שהשם מגולה. תוס' סובר כצד הראשון שזה שהשם מגולה בציץ זו הסיבה שנתחדשה בו ההלכה שאסור להסיח את הדעת ממנו, ולכן סובר התוס' שאי אפשר ללמוד את תפילין מציץ לדין זה, כיון שבתפילין השם מכוסה, וכל הק"ו שמוכח הגמ' הוא רק דין דרבנן.

דין איסור הדעת הוא מדיני המלבוש

אבל הריטב"א חולק וסובר שיסוד דין הסח הדעת בציץ אינו שייך לזה שהשם שבו מגולה, שדין הסח הדעת בציץ יסודו הוא שכאשר אדם לבוש במלבוש שיש בו הזכרת ה', המלבוש מחייב את האדם לנהוג בכבוד ראש, ולא להסיח את הדעת ממנו. מלבוש שיש בו שם ה', הוא מלבוש שמחייב את לובשו לנהוג במנהגי כבוד ויקר, כראוי וכיאות למי שלובש כזו עטרת תפארת.

וסובר הריטב"א שכל החילוק בין שם מגולה למכוסה שייך רק בדינים שמחייבים לנהוג בכבוד כלפי השם בעצמו, שבזה שייך לומר שבמקום שהשם מגולה צריך לנהוג בו ביתר כבוד ממקום שהשם מכוסה. אבל איסור הסח הדעת עיקרו אינו כבוד כלפי השם בעצמו, אלא עיקרו הוא דין מדיני המלבוש, שמלבוש שיש בו שם ה' המלבוש בעצמו הוא מלבוש של כבוד, וכאשר לובשים את המלבוש הזה צריך להתנהג בהנהגה של כבוד, ולא בהנהגה של זלזול. וממילא מובן מאוד שאם בציץ נאמרה הלכה שהמלבוש הזה נחשב מלבוש של כבוד ויקר מכח זה שחקק בו שם ה', וצריך לנהוג בהנהגת כבוד עד כדי כך שאסור להסיח

את הדעת ממנו, א"כ אפשר ללמוד ק"ו לתפילין שיש בו הרבה אזכרות של שם ה', שבוודאי יחשב כמלבוש של כבוד, ויהא אסור להסיח את הדעת בשעת לבישתו. ולימוד הק"ו הזה יחשב כדאורייתא משום שבחלק הזה שהמלבוש נעשה מלבוש של כבוד שמחייב בהנהגת כבוד, אין שום חילוק בין אם השם מגולה או מכוסה, שעצם המציאות שיש במלבוש שם ה' זה עצמו מחשיב את זה כלבוש של כבוד שמחייב הנהגה של כבוד, ובוודאי שמלבוש שיש בו עשרים ואחת אזכרות שצריך להחשיבו כמלבוש כבוד, וכ"ש שאסור להסיח את הדעת ממנו.

איסור הגבחה היד הוא מצד כבוד שם ה'

אבל כל זה שייך רק לגבי דין הסח הדעת שהוא דין מדיני המלבוש, אבל הדין שאסור לכהן להגביה את ידיו למעלה מהציץ זה לא שייך לעצם המלבוש, אלא הוא דין כבוד כלפי שם ה' בעצמו, שכאשר עומדים ליד שם ה', אסור לעשות לפניו מעשים שיש בהם חסרון כבוד. והגבחה הידיים למעלה מהציץ מוגדרת כעין בזיון כלפי שם ה', וע"כ נאסר לכהן להגביה את ידיו למעלה מהציץ.

ונראה פשוט שלא רק הכהן שלובש את הציץ אסור לו להגביה את ידיו למעלה מהציץ, אלא גם כל הכהנים העומדים סביבו אסור להם להגביה את ידיהם למעלה מהציץ של הכהן הגדול. שעצם המציאות שרואים ידיים למעלה משם ה' זה נחשב כבזיון לשם ה'. משום שדין זה אינו דין מדיני המלבוש ששייך לומר שרק לובשו מחייב מדין זה ולא אחרים, אלא הוא דין מצד עצם המציאות של שם ה', שכשעומדים לפני שם ה' אסור לעשות מעשים שמתפרשים כבזיון, וא"כ כמו שאצל הכהן הגדול כאשר מגביה את ידיו למעלה מהציץ זה מוגדר אצלו כבזיון לשם ה', כך כל מי שעומד סביבו, אם מגביה את ידיו למעלה מהציץ של הכהן זה מתפרש כבזיון לשם ה', ואסור לו לעשות כך.

ומעתה בדין זה בוודאי שיש מקום גדול לחלק בין אם השם מגולה או מכוסה, שי"ל שדווקא כאשר השם מגולה אסור להגביה את ידיו למעלה ממנו כי אז זה נחשב כבזיון לשם ה', אבל כאשר השם מכוסה אין המעשה של הגבחה הידיים יותר ממנו מתפרש כבזיון כלפי שם ה', כיון שהוא מכוסה ואינו נגלה. וממילא מובן מאוד, שאע"פ שלגבי דין איסור הסח הדעת לומדים בק"ו דאורייתא את תפילין מציץ, מ"מ לגבי איסור להגביה את הידיים למעלה מהציץ אין אנו לומדים את תפילין בק"ו מציץ, ודווקא בציץ שהוא מגולה אסור להגביה את הידיים למעלה ממנו, ואילו בתפילין כיון ששם השם שבו מכוסה, אין הלכה שאסור להגביה את הידיים למעלה מהתפילין. (ועיין ב"שלמים מציין" פרשת ואתחנן עוד אריכות דברים בפלוגתת התוס' והריטב"א).

איסור הסח הדעת בתפילין בזמן שאינו מקיים מצווה בהם - ואם אפשר לקיים מצווה בשעת השינה

אם מותר ללבוש תפילין בשבת בבית

ובמגן אברהם הקשה דהנה בגמ' בשבת (דף י"ב א') איתא, "תני דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם חשיכה, מאי טעמא כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מציץ וכו' הלכך מידכר דכיר להו". מבואר שבערב שבת עם חשיכה מותר לצאת עם תפילין לרשות הרבים, ואין חשש שמא ישכח וישאיר את התפילין גם בשבת, שכיון שחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה, ואסור לו להסיח את הדעת מהם, א"כ הוא לא ישכח מהתפילין וכאשר תגיע שבת הוא בוודאי יזכור להוריד את התפילין.

ובתוס' במנחות (דף ל"ו ב', ד"ה אי קסבר) כתב, דלפי זה גם בשבת מותר לצאת עם התפילין לחצר, שכל האיסור שכתוב במשנה שאסור לצאת בתפילין בשבת זהו דווקא לרשות הרבים, אבל לחצר מותר לצאת ואין חשש שמא ישכח שהוא לבוש בתפילין וייצא בזה לרשות הרבים, שכיון שצריך למשמש בתפילין בכל שעה ואסור להסיח את הדעת מזה,

במגן אברהם בהלכות שבת (סימן ש"ח סק"א) כתב חידוש בדין איסור הסח הדעת בתפילין, דהנה בבית יוסף וברמ"א (סימן ש"ח סעיף ד') מבואר שתפילין אינם מוקצה בשבת, שזה לא נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור, וממילא מותר לטלטל, אפילו שלא לצורך גופו ומקומו. והב"ח כותב שדבר זה משנה מפורשת בשבת (דף ס' א'), שלא יצא אדם בתפילין בשבת לרשות הרבים, ובגמ' (דף ס"א א') מובא שהטעם הוא שמא יוריד את התפילין ברשות הרבים ויוליכו ארבע אמות ברשות הרבים. ומבואר שמעיקר הדין אין איסור ללכת עם תפילין בשבת, ובבית ובחצר מותר לכתחילה ללכת עם התפילין, אלא שברשות הרבים זה אסור מחשש שמא יטלטל את התפילין בידו, אבל לולי זה אין שום איסור ללכת עם התפילין. ואם תפילין בשבת נחשבים ככלי שמלאכתו לאיסור, היה צריך להיות שגם בבית יהא אסור ללבוש את התפילין משום מוקצה. אלא מוכח מזה שתפילין אינם נחשבים ככלי שמלאכתו לאיסור, ואינם מוקצה בשבת.

א"כ כשירצה לצאת לרשות הרבים הוא יזכור את התפילין ויורידם.

אבל כתב התוס' שכל זה דווקא למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, אבל למ"ד שבת לאו זמן תפילין, אסור לצאת עם התפילין לחצר, משום שיש חשש שמא ייצא בזה לרשות הרבים. והקשה המגן אברהם, אם תפילין אינן מוקצה בשבת מה האיסור ללבוש את התפילין בחצר ובבית, ולמה למ"ד בשבת לאו זמן תפילין אסור ללבוש תפילין בבית.

אין איסור הדעת בתפילין בשבת

וכתב לתרץ, "ויש ליישב דהכי קאמר דכיון דלאו זמן תפילין הוא לא מחייב למשמש בהן, וחיישינן שמא יצא לרשות הרבים".

מבואר בדבריו שההלכה שאסור להסיח את הדעת מהתפילין ואדם חייב למשמש בהם כל שעה, היא הלכה מהלכות מצוות תפילין, שמתנאי המצווה שבשעת קיום המצווה לא להסיח את הדעת מהתפילין. שאין הלכה שעצם המציאות של התפילין מחייב שבשעה שלובשים את זה לא להסיח את הדעת ממנו, שהמלבוש של התפילין מצד עצמו לא מחייב את לובשו באיסור הסח הדעת. אלא כל דין הסח הדעת הוא דין מדיני מצוות תפילין, שמדיני המצווה הוא שבשעת קיום המצווה דהיינו בשעה שלובשים את התפילין, לא יסיחו את הדעת ממנו.

וממילא לפי זה אם אדם יהא לבוש בתפילין באופן שאינו מקיים בהם מצוות תפילין, לא יהיה בהם איסור הסח הדעת. שאם התפילין אינם מונחת במקומם או שלובש אותם בזמן שאינו זמן קיום המצווה, לא יתחייב באיסור הסח הדעת. ומעתה כותב המגן אברהם דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא, יוצא שאם אדם ילבש תפילין בשבת הוא לא יקיים בהם מצוות תפילין, וא"כ לא יתחייב באיסור הסח הדעת, ולא יצטרך למשמש בו בכל שעה. וא"כ יש חשש שמא ייצא בהם לרשות הרבים, שאפילו שהתפילין אינם מוקצה, מ"מ אם ילבשם בבית יש חשש שישכח שהוא לבוש בהם, ובסוף ייצא עמהם לרשות הרבים. ולכן סובר התוס' שאסור ללבוש את התפילין בשבת אפילו בבית.

ישן אדם בתפילין שינת עראי

אמנם לכאורה יש לתמוה על דברי המגן אברהם, דהנה בגמ' בסוכה (דף כ"ו א') איתא, "ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע". שכאשר אדם לבוש בתפילין מותר לו לישון בהם שינת עראי, אבל לא שינת קבע מחשש שמא יפיח בהם.

והקשה הריטב"א, איך מותר לישון עם התפילין שינת עראי, הרי בזמן שאדם ישן אפילו שינת עראי הוא מסיח את דעתו מהתפילין, ואסור להסיח את הדעת מהתפילין. וז"ל: "ותמיהא לי מילתא היכי לא חיישינן להסיח הדעת ונאסור אפילו שינת עראי". ותירץ, "ויש לומר דלהסיח הדעת לא קפדינן אלא כשהוא ער ולבו פונה לדברים בטלים דבעינן שתהא כל מחשבתו בהם, אבל כל שאינו מפנה דעתו לדברים של חול אע"פ שאין דעתו על התפילין מותר, ומן הטעם הזה הוא קורא בתורה ומתפלל ותפילין בראשו אע"פ שאין דעתו עליהם בוודאי".

מבואר בריטב"א בעיקר הדין דין איסור הסח הדעת מהתפילין נאמר גם בזמן השינה, אלא שמחדש שכל דין איסור הסח הדעת הוא דווקא כשמפנה את לבו לדברים בטלים, אבל אם אינו פונה לדברים בטלים אין איסור הסח הדעת, וממילא בשעת השינה כיון שהלב אינו פונה לדברים בטלים אין איסור הסח הדעת.

ולכאורה לפי דברי המגן אברהם שדין הסח הדעת הוא דין מדיני מצוות תפילין, ובשעה שאדם לבוש בתפילין אבל אינו מקיים מצוות תפילין אין דין איסור הדעת, א"כ תמוה מאוד מה מקשה הריטב"א איך מותר לישון שינת עראי עם תפילין הרי בזמן השינה האדם מסיח את דעתו מהתפילין, הלא לכאורה בזמן שהאדם ישן הוא לא מקיים מצוות, שכל קיום המצוות הוא דווקא כשאדם ער ועושה את המעשה מתוך דעת ותבונה, אבל בשעת השינה שאין לאדם דעה ותבונה לא שייך לקיים מצוות בעת הזו. וא"כ אם אדם נרדם עם התפילין, אינו מקיים מצוות תפילין בשעת השינה. ומעתה אם בשעת השינה אין קיום מצוות תפילין, הרי אין גם איסור הסח הדעת באותה שעה כמו שכתב המגן אברהם,

וא"כ מה מקשה הריטב"א שיהא אסור לישון עם תפילין מחמת איסור הסח הדעת, הרי בשעת השינה כיון שאינו מקיים מצוות תפילין ממילא אין איסור הסח הדעת באותה השעה.

והריטב"א גם כשהוא מיישב את הקושיא הוא נשאר בסברא שיש איסור הסח הדעת בשעת השינה, אלא שכותב שהסחת הדעת שבשעת השינה אינה מוגדרת כהסח הדעת האסור, ולדעת המגן אברהם קשה, שצריך להיות שקושיא מעיקרא ליתא שבשעת השינה כיון שאינו מקיים מצוות תפילין ממילא אין גם איסור הסח הדעת באותה השעה.

ולכאורה מוכח מדברי הריטב"א דלא כמגן אברהם, אלא איסור הסח הדעת בתפילין אינו דין מדיני מצוות תפילין, וגם בשעה שאינו מקיים מצוות תפילין כמו בשעת השינה שייך דין איסור הסח הדעת, וע"כ הקשה איך מותר לישון עם התפילין הרי באותה שעה יש הסח הדעת מהתפילין.

קיום מצווה בשעת השינה

אבל באמת נראה לומר שדברי הריטב"א אינם סותרים לדברי המגן אברהם, דבאמת גם בזמן השינה אדם שעושה מצווה בעת ההיא בשינה, מצווה כזו שלא צריך מעשה כדי לקיימה אלא היא מתקיימת ממילא, הרי האדם הזה נחשב כמקיים מצווה. שאדם הישן אינו מוגדר כמי שאין בו דעת שהוא מופקע מקיום המצוות, אלא בעיקר הדבר גם ישן שייך להחשיבו כמקיים מצווה. ולדוגמה אדם שישן בלילה עם ציצית, אם לילה זמן ציצית הוא, הרי הוא מקיים בשנתו מצוות ציצית. וכן בחג הסוכות כאשר אדם ישן בסוכה, הרי גם בשנתו הוא מקיים מצוות סוכה. וממילא כאשר אדם ישן עם התפילין, אינו נחשב כמי שאינו מקיים עתה את המצווה, אלא גם בזמן השינה הוא מקיים מצוות תפילין. וממילא לדעת המגן אברהם שאיסור הסח הדעת בתפילין נוהג דווקא בשעה שמקיים מצוות תפילין, א"כ אדם שישן עם התפילין כיון שהוא מוגדר גם בשעת השינה כמי שמקיים מצוות תפילין, צריך להיות שינהג בו דין איסור הסח הדעת. ולכן מקשה הריטב"א איך מותר לישון שינת עראי עם התפילין, הרי בשעת השינה אדם מסיח את דעתו מהתפילין, ואין דבריו סותרים לחידושו של המגן אברהם.

לילה לאו זמן ציצית

והנה היסוד הזה שגם בשעת השינה כאשר אדם מקיים מצווה שאינה צריכה מעשה, הרי הוא נחשב כמקיים מצווה, יש לזה כמה ראיות. ראיה אחת לזה היא מציצית, דהנה להלכה נפסק שלילה לאו זמן ציצית, ונחלקו הראשונים בגדר הדבר, דעת הרמב"ם כפשוטו שלילה לאו זמן ציצית, ולא משנה איזה בגד הוא לובש בלילה אם כסות יום או כסות לילה, בכל האופנים נאמרה בזה ההלכה שלילה לאו זמן ציצית.

והרא"ש חולק וסובר שכל הפטור שלילה לאו זמן ציצית נאמר דווקא על כסות לילה, שבגד שהוא מיוחד ללילה פטור מציצית, אבל כסות יום שהבגד מיוחד ללבישה ביום הרי הוא חייב בציצית אפילו בלילה, וגם אם לובשו בלילה הוא מקיים מצוות ציצית. והשו"ע בהלכות ציצית (סימן י"ח סעיף א') הביא את שתי השיטות להלכה, וכתב "לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעיט מוראיתם אותו, להרמב"ם כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום, ומה שלובש ביום חייב אפילו מיוחד ללילה. ולהרא"ש כסות המיוחד ללילה פטור אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום ולילה חייב אפילו לובשו בלילה".

והנה בסימן ח' (סעיף ט"ז) כותב השו"ע, "הלן בטליתו בלילה צריך לברך עליו בבוקר, אף אם לא פשטו". ומבואר בפוסקים שדין זה הוא לדעת הרמב"ם שלילה לאו זמן ציצית, וממילא כאשר לובש ציצית בלילה אינו מקיים מצווה, וע"כ בבוקר כשמגיע זמן ציצית מתחיל שוב לקיים את המצווה מחדש וצריך לברך עליה. אבל לדעת הרא"ש שכאשר לובש כסות יום בלילה, הרי הוא חייב בציצית אפילו בלילה. אם אדם ישן עם הציצית בלילה, בבוקר אינו יכול לברך על הציצית, שכבר בירך עליה אתמול בשעת הלבישה.

ולכאורה אם כשאדם ישן אינו מקיים מצווה, קשה מאוד למה לדעת הרא"ש כאשר אדם ישן עם הציצית בלילה אינו יכול לברך עליה כשיקום משנתו, הרי בשעה שישן לא קיים את המצווה, וממילא כאשר קם משנתו נחשב הדבר שמתחיל עתה את קיום המצווה מחדש וא"כ היה צריך להיות שיצטרך לברך עליה מחדש. וכמו שלדעת הרמב"ם אנו אומרים שאדם שישן עם ציצית בלילה צריך לברך עליה בבוקר, כיון שבשעת הלילה לא קיים מצווה, וא"כ עתה בבוקר הוא מתחיל את קיום המצווה מחדש, וע"כ צריך לברך עליה כמו כל המצוות. כך צריך להיות גם לדעת הרא"ש שכאשר אדם ישן עם הציצית, יצטרך לברך עליה

מחדש כשקם משנתו. אלא מוכח מזה שכאשר אדם ישן עם הציצית, אם כסות יום חייבת בציצית אפילו בלילה, הרי גם בשעת השינה הוא מקיים מצוות ציצית. וממילא כאשר קם משנתו אין כאן קיום מצווה מחדש, אלא המצווה הראשונה שהתחיל בה לפני השינה, אותו הוא ממשיך לקיים, ועל המצווה הזו כבר בירך כשלבש את הציצית בהתחלה, ולא שייך לברך פעמיים על אותה מצווה. ולכן לדעת הרא"ש כתבו הפוסקים שאדם שישן עם הציצית בלילה אינו יכול לחזור ולברך עליה בבוקר ברכה חדשה. (ועיין עוד בשלמי תורה, סוכות, סימן כ"ב שהאריך הרבה בענין זה).

מרח הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל – ראש ישיבת פוניבז' – נלב"ע ו' באדר תשנ"ט

והביא דוגמה לכך משני תלמידי חכמים שכאשר למדו בישיבה כל אחד למד בדרך שונה, וכל אחד גדל וצמח כפי דרכו בלימוד. האחד הוא הגאון רבי אורי קלרמן זצ"ל מראשי ישיבת כפר חסידים, שהיה מתפלפל בכל סוגיא ומבררה עד תומה, וכפי דרכו זו גדל והיה לראש ישיבה. והשני הוא הגאון רבי פנחס שרייבר זצ"ל, שהיה אוהב להספיק עוד ועוד, וכפי דרכו זו גדל ונעשה דיין, שכדי לפסוק פסק דין צריך לדעת הקף של סוגיות הש"ס שלא יפסוק כנגד שו"ע או גמרא מפורשת.

תפילה בישיבה

כל סדרי הישיבה היו אצל ר' דוד קודש קודשים, לא היה אצלו מושג להתפלל במקום אחר מחוץ לישיבה. פעם אחת ראה ר' דוד בתחילת התפילה בשבת בבוקר שנכדו שיח' לא הגיע עדיין לתפילה. ר' דוד התחיל לדאוג שמא קרה משהו, ומיד שלח את אחד מהבחורים שילך לראות מה קרה לו.

הבחור בא לבית הנכד, דפק בדלת, אך אין קול ואין עונה. דפק חזק יותר, עד שהנכד התעורר, ובזריזות הגיע מיד לתפילה בישיבה.

אחרי התפילה שאל הבחור את ר' דוד, מה הייתי צריך לעשות אילו לא היו פותחים לי את הדלת? השיב לו ר' דוד על אתר, "היית צריך לשבור את הדלת, זה פיקוח נפש!". ר' דוד שאצלו לא היה מושג לא להתפלל בישיבה, הבין מיד שאם הנכד אינו מגיע לתפילה בישיבה, זה אומר שכנראה הוא במצב של פיקוח נפש. לא יתכן בעולם כזו מציאות שבזמן התפילה בישיבה נרדמים, ולא באים לתפילה.

ההוא יומא

כשנה לפני הסתלקותו סיפר לתלמידו הגר"י וקסלר שליט"א על חלום מסתורי, מהאדמו"ר מגור הפני מנחם זצ"ל. לר' דוד היתה ידידות גדולה עם האדמו"ר הפני מנחם, ר' דוד היה אומר שהוא עשה אותו אדמו"ר, שפגש אותו זמן רב לפני שנחיה אדמו"ר, ואמר לו "הרבה יכול לשבת". וסבר ר' דוד כיון שקרא לו בתואר של אדמו"ר היה בזה מעין הכתרה שלו לאדמו"ר. יום אחד, פותח ר' דוד ומספר, שהפני מנחם בא אליו בחלום, ודיבר עימו על ההוא יומא – על יום הדין של בית דין של מעלה. אבל סיים ר' דוד, "ראיתי שזה עדיין רחוק, שיש לזה עוד זמן".

לעולם יתפלל אדם עד שלא יחלה

ולסיום, הוראה מעניינת מאוד הורה מרח הגר"ג אדלשטיין שליט"א בעשור השנים האחרונות של ר' דוד. המעשה היה בעשר שנים לפני פטירתו של ר' דוד, באחד מהימים ר' דוד לא חש בטוב והיה במצב של סכנת נפשות, כמובן תלמידיו ובני הישיבה הרעישו שערי שמים, והקב"ה ברחמיו ובחסדיו הצילו משערי מוות ור' דוד שב לישיבה לתורתו ולשיעוריו כימים ימימה.

באותם ימים שלא חש בטוב התקבצו כמה מתלמידיו הקרובים, לתפילת רבים בביתו של אחד מהתלמידים, לזעוק ולהתחנן על רבם שיתרפא. כאשר ר' דוד קם מחוליו, ניגש אליהם מרח הגר"ג וכה אמר "ר' דוד אכן קם מחוליו, וכבר אינו במצב של סכנת נפשות, אבל מאחר שר' דוד כבר זכה להגיע לסוף שנות הגבורות, הרי כל יום שהוא עדיין עימנו זה נס משמים, אי"כ צריך להמשיך ולהתפלל שנוכה להנות עוד רבות בשנים מהמאור הגדול הזה. לכן ראוי להמשיך תפילת רבים כל שבוע, לרפואתו השלמה ואריכות ימיו". ואכן כך הווה, כל שבוע בעשור שנים האחרונות לחייו של ר' דוד, התקבצו תלמידיו הקרובים לתפילת רבים של כמה מזמורי תהילים קבועים, לזכותו ולרפואתו. ומי יודע אם לא הזכות הזו עמדה לישיבה לזכות להנות מאורו עד סוף ימיו, וגם כשהיה בסוף שנות התשעים, עוד מסר שיעורים ושיחות לאלפי בני הישיבה שהתעלו מכוחו בתורה וביראה.

מרח ראש הישיבה הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל זכה בשיעורים ובשיחות שמסר בישיבה להעמיד תלמידים הרבה, אשר העמידם בקרן אורה כל ימי חייהם. הרבה ראשי ישיבות ורבנים קיבלו את עיקר תורתם מר' דוד, ובו דבקו כל הימים.

כל מעשיו ודיבוריו היו שקולים ומדודים, לא עשה שום מעשה ולא דיבר שום דיבור מבלי שחשב קודם האם ראוי לעשות את המעשה הזה או לדבר את הדיבור הזה.

כאשר נשאל שאלות בשיעור או לאחריו, מעולם לא מיהר להשיב, חשב בתחילה, ורק לאחר המחשבה השיב את מה שהשיב.

כתבם על לוח לבך – כתיבת השיעורים

רבנו הגר"צ פלמן זכה לקירבה יתירה אצל מורו ורבו ר' דוד, אשר קירבו כבן משפחה. מכיון שאמו של רבנו היתה מברנוביץ ואביה הגה"צ רבי הירש גוטמן זצ"ל היה משגיח שם בישיבה. ור' דוד שהכיר את משפחתו מהימים שהוא בעצמו גר בברנוביץ, הרגיש קירבה יתירה כלפי המשפחה, וגילה חיבה יתירה כלפי בני המשפחה שבאו ללמוד בישיבה.

בתקופה שבה שמע רבנו את השיעורים מר' דוד, השקיע מאוד הרבה בכתיבת השיעורים ובחזרתם, וכל סברא ליבן ובירר עד שהיו הדברים ברורים ובהירים לו עד מאוד. והיו לו מחברות מסודרות שבהן כל השיעורים ששמע בישיבה מר' דוד ומשאר ראשי הישיבה.

בימים ההם הספיקו בישיבה בכל זמן לגמור כמעט את כל המסכת שקבעו ללמוד בזמן הזה, והשיעורים של ראשי הישיבה היו כמעט עד הדפים האחרונים של המסכת. וכאשר הדפיסו לאחרונה את הספרים "שיעורי ר' דוד", ביקשו מרבנו את המחברות שלו, ועיקר השיעורים שהודפסו בדפים האחרונים של המסכת (אותה למד אצל ר' דוד) היו ממחברותיו, שהיו כתובים בבהירות יתירה.

ר' דוד היה ממריץ את הבחורים שיכתבו את השיעורים, שכאשר כל אחד כותב בעצמו ולעצמו את השיעור, הדברים נחקקים אצלו בבהירות יתירה, וכך יכול לחזור על הדברים בצורה יותר מועילה.

כאשר ר' דוד נכנס לישיבת פוניבז' ומסר את השיעור כללי הראשון, שהיה שיעור מאוד עמוק ויסודי, ביקשו ממנו כמה בחורים שיתן להם את השיעור בכתב, כדי שיוכלו לחזור עליו. ר' דוד רצה ללמדם איך צריך לשמוע שיעור, סירב להביא את השיעור בכתב, ואמר "כששומעים שיעור, כל אחד צריך לכתוב לעצמו את השיעור, בכדי שיוכל לחזור עליו כראוי".

בדרכי הלימוד

כל קושיא וכל חידוש היה ר' דוד מעלה על הכתב. וכאשר דיבר על דרכי הלימוד, איך מכינים שיעור או חבורה, היה אומר "לומדים את הגמרא, וכאשר מתעוררת שאלה, כותבים את השאלה וממשיכים ללמוד. אחר כך חוזרים שוב על הגמרא, ובחזרה הסוגיא מתבררת יותר, וזוכים לתרץ את הקושיא, כותבים את התירוץ וממשיכים ללמוד. כשחוזרים שוב על הסוגיא, מתעוררת שאלה על התירוץ, כותבים את השאלה וממשיכים ללמוד. כל פעם שחוזרים את הסוגיא, זוכים להבין את זה יותר עמוק, וזהו דרך הלימוד שבה אפשר לעלות ולהצליח".

רבנו הגר"צ סיפר, ששמע מר' דוד, שכל אדם יש לו דרך מיוחדת בלימוד שרק בדרך הזו הוא יתעלה ויצליח. יש אחד שנמשך יותר לפלפל וללבוש כל סוגיא וכל נושא עד הסוף, וזוהי הדרך בלימוד הראויה לו. ויש אחד שיותר נמשך ללמוד ולהספיק עוד ועוד, ואצלו הדרך בלימוד היא להספיק הרבה.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב): – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

238

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

בהם באופן הנצרך לתפקידו. 'התחדשות הנהגותיו' שמקבל כוחות לעשות יותר מעשים טובים, 'ועילוי מידותיו' שגם המידות בפנימיות הלב משתנות, 'על צד התכלית' – בשלמות.

וזה הביאור בשלושה אלו שנמחלין להם עוונותיהם, כגון גר שנתגייר, הוא מקבל קדושה וכוחות חדשים, וממילא כל החטאים שעשה קודם לא יעשה אותם שוב, מפני שיש לו כוחות חדשים, וכוח הבחירה התחזק אצלו, וגם טבעו נשתנה על ידי הגירות, שעכשיו יש בו אהבת האמת ואהבת המצוות, ונתעלה במידות טובות ובאהבת הבריות, וענין זה הוא כמו תשובה, שנעשה כמו אדם אחר, עם הנהגות אחרות ומידות טובות יותר, ולא יעשה שוב את החטאים שעשה קודם.

וכך גם עולה לגדולה, נותנים לו מן השמים כוחות חדשים ומידות טובות יותר, והנה בגמרא שם מדובר לענין סמיכה, שאדם שנעשה סמוך הוא עולה לגדולה, שמקבל כוח לדון בדיני קנסות, והיינו מדרגה רוחנית ותוספת קדושה, ומחמת זה הוא אדם אחר, שמקבל כוחות חדשים, וגם הטבע משתנה. אמנם לא רק בגדולה של סמיכה, אלא גם כל אדם שעולה לגדולה, ומקבל תפקיד שהוא אחראי לנהל עניינים, ויש אנשים הכפופים אליו, ובידו תלוי להכריע לזכות או לחובה, להיטיב או להרע, הוא גם כן קיבל את גדולתו מן השמים, כמאמרם (ב"ב צא, ב) אפילו ריש גרותא משמיא מוקמי ליה, היינו שאפילו מינוי קטן ביותר הוא מן השמים, ואם מן השמים נתנו לו גדולה כזאת, נתנו לו גם כוחות חדשים להתנהג כפי מה שמחויב להתנהג בתפקידו, ונתעלה גם במידות טובות ונעשה כמו אדם אחר, ולכן נמחלין לו כל עוונותיו.

וכן הוא הביאור גם בחתן שזוכה למחילת עוונות, שהוא כמו עולה לגדולה, שנעשה בעל בעמיו, ומוטל עליו לנהל את כל ענייני הבית, ומן השמים נותנים לו כוחות לזה, ומקבל מדרגה חדשה של שלמות רוחנית. אמנם בודאי שהוא נשאר בעל בחירה, ויש לו עדיין יצר הרע, ויכול לבחור בטוב או ברע, רק אם ישתמש בכוחות החדשים שקיבל ויבחר בדרך הטוב, אז באמת יזכה למחילת העוונות.

וענין זה נוגע גם לכל אחד ואחד, שכל דרגה שאדם מקבל ברוחניות הרי הוא בבחינה זו כאדם אחר, וכל חיזוק שמתחזק, כגון כשלומד מוסר חצי שעה, הרי הוא מתחזק ומתעורר קצת, ונעשה בעל בחירה יותר חזק, עם התחדשות הנהגותיו ועילוי מידותיו, ובאופן כזה אפשר להיות כל הזמן במצב של עלייה! כמו שאמרו (סוכה מה, ב) ראיתי "בני עלייה", היינו שהם כל הזמן בעלייה ובחיזוק, ומקבלים עוד ועוד מדרגות, שאין סוף למדרגות במעלות העליונות.

אם נתעורר עכשיו להתחזק בגלל מצב בריאותו של ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה בן צייטא לאה לרפואה שלמה, הרי אנו מוסיפים לו זכויות בזה, שהוא גרם את החיזוק, והם זכויות גם בשבילנו, וזוהי התשובה שמעבירה את רוע הגזירה ומביאה את הישועה.

תורה מתשת?

נודע לי כעת שיש כאלה שדואגים שהרי עכשיו אנו עומדים בשנה מעוברת, וזמן החורף ארוך יותר מכל שנה, ומהיכן יהיו הכוחות להמשיך ללמוד כל כך הרבה זמן? מחפשים עצות כיצד יוכלו להתמודד ולהתגבר על החולשה שיש מחמת המאמץ הנוסף...

והנה אמרו חז"ל (סנהדרין כו, ב) תורה מתשת כוחו של אדם, אמנם שמעתי לפרש בזה כי התורה מתשת רק את כוחו של "אדם", היינו חלק

חיזוק ותשובה

זה זמן ממושך שבישיבה חסר לנו השפעתו של ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה שליט"א. מה הסיבה לכך? הרי הכל בידי שמים. חז"ל אומרים (שבת לג, ב) צדיקים נתפסים בעוון הדור, יש גם פסוק בישעיה (נג, ד) "חוליינו הוא נשא ומכאובינו סָבָלָם", במקום שאנו נהיה חולים ונסבול מכאובים, הוא סובל בשבילנו. ומה היא העצה לזה? תשובה! תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, אך הדבר הראשון הוא תשובה, גם תפילה וצדקה הם דברים המועילים, אבל בלי תשובה הרי זה כטובל ושרץ בידו, ומוכרחים תחילה לעשות תשובה.

ממה היא חובת התשובה? יש תרי"ג מצוות, אבל עיקר הדברים שצריכים תשובה הם ביטול תורה ובין אדם לחברו. על ביטול תורה אמרו חז"ל שביטול תורה כנגד כולם, וגם בין אדם לחברו, במעשה בדיבור ובמחשבה, כגון אונאת דברים, ולשון הרע, ואפילו מחשבות בלב, כגון שנאת הבריות, וחוסר אהבת הבריות. אלו הם הדברים העיקריים, ביטול תורה ומידות רעות, שהם דברים חמורים מאד ובני אדם מזלזלים בהם, ובזה למעשה צריכים חיזוק.

והדרך להתחזק היא על ידי מחשבה ולימוד המוסר, עם תוספת מחשבה והתבוננות גם לאחר הלימוד, כמו שכתב באיגרת הגר"א שם לא ממשיכים לחשוב אחר הלימוד זה לא משפיע, ואמנם בשעת הלימוד יש איזה השפעה קצת, אבל לא השפעה אמיתית, וכבר כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ב, כו) "צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח ומלבו יוציא מילין, ויתבודד בחדרי רוחו וישבו יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו, ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר".

זוהי הדרך, על ידי ביקורת ותוכחה עצמית, בלימוד המוסר ותוספת מחשבה והתבוננות, ובעזרת השם נזכה לסייעתא דשמיא להתחזק בדברים האלה, והבא ליטהר מסייעים אותו!

כוחות חדשים

הבעל הטורים בפרשת משפטים מביא מה שאמרו חז"ל בנדרים דף מ"א חולה שנתרפא מוחלין לו על כל עוונותיו, ולמדו כן מהפסוק "הסולח לכל עוונותי הרופא לכל תחלואיכי" היינו שכשיש רפואה יש גם מחילת עוונות, וצריך ביאור מה השייכות בין הדברים, ומדוע נמחלין עוונותיו. והמאירי בנדרים דף מ' ביאר בזה שדרך החולה לשוב בתשובה ולהתפלל, ולכן מוחלין לו על כל עוונותיו.

והנה מצינו שאמרו חז"ל (סנהדרין יד, א) אמר רבי אלעזר כל העולה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו, ובמדרש איתא (מדרש שמואל פרק י"ז) שלושה מוחלין להם על כל עוונותיהם, העולה לגדולה, גר שנתגייר, והנושא אשה. וצריך ביאור מהו הענין בשלושה אלו שזוכים למחילת עוונות. והנה גר שנתגייר אפשר להבין, שקיבל קדושת ישראל, והוא כבר במדרגה אחרת ממה שהיה קודם. אבל עולה לגדולה, וכן חתן הנושא אשה, מדוע הם זוכים למחילת עוונות?

ובמאירי בסנהדרין שם כתב לבאר כי אדם העולה לגדולה, זהו סימן על "התחדשות הנהגותיו ועילוי מידותיו על צד התכלית", היינו שמן השמים נתנו לו כוחות חדשים ומידות טובות יותר כדי שיוכל להשתמש

דרך ההצלחה

דרך ההצלחה היא בצורה המתאימה לכל אחד כפי כוחו, גם 'מרבתי' צריך שיהיה רב המתאים לו, שיכול להבין את מה שהרב אומר.

בגמרא מובא (ע"ז יט, א) על לוי ורבי שמעון ברבי שלמדו תורה מפי רבינו הקדוש, וכשסיימו ספר אחד רצה לוי להתחיל ללמוד משלי, ורבי שמעון ברבי רצה ללמוד תהלים, והתחילו ללמוד תהלים נגד רצונו של לוי, וכשהגיעו לפסוק "כי אם בתורת השם חפצו" פירש רבי ואמר שאין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ, אמר לוי, אם כן אני צריך ללכת, שאיני חפץ ללמוד תהלים אלא משלי. והיינו אף על פי שיפסיד בזה את הלימוד מפי רבינו הקדוש! הרי הוא מוכרח ללכת וללמוד במקום אחר, מפני שאין שייך ללמוד בכפייה נגד רצונו.

דרך ההצלחה בתורה הוא רק כשלומדים מתוך התעניינות ומתיקות, ולא מתוך כפייה והכרח, וזה שייך אם לומדים בצורה המתאימה לכל אחד לפי טבעו, בדרך כלל דבר שמובן בפשטות הוא יותר מעניין ומושך. וכך גם לימוד המוסר צריך להיות בספר המושך את הלב, וככל שהוא מובן בפשטות, זה יותר מעניין ומשפיע על הלומד.

וענין זה נוגע גם לחינוך הילדים, שלא שייך לחנך ילד בכפייה נגד רצונו, ואם מכריחים ילדים לעשות דברים נגד רצונם, אין הצלחה בזה. כשלא מכריחים, בדרך הטבע הילד מעצמו נמשך לעשות את מה שהוא רואה אצל אביו ואמו, כי כן הוא הטבע של חיקוי, וכשרואה בבית הנהגה טובה זה משפיע עליו להתנהג גם הוא באופן כזה.

אם ילד מאמין ומבין שההורים רוצים את טובתו, ממילא הוא שומע בקולם, ועושה את מה שהם אומרים לו, וצריכים רק מפעם לפעם להזכיר לו שלא ישכח, אבל אם דורשים ממנו תעשה כך ותעשה כך, והוא לא מבין למה מכריחים אותו להתאמץ, וסבור שזה שלא בצדק, הוא עלול לשנוא את ההורים, ואינו מקבל חינוך מהם.

וכך הוא גם כשרוצים להשפיע על אדם מבוגר, צריכים לתת לו עצות המתאימות לפי הטבע שלו, כי אם יעשה דברים שאינם לפי טבעו לא יצליח בזה, וכל מי שרוצה להתקדם באיזה מדרגות, אם יעשה דברים נגד הטבע בלי הבנה לא יצליח, ובדברים שצריך להתגבר נגד הטבע, צריך לעשות זאת עם הבנה, בצורה הנכונה על פי חכמת הנפש, ולהתקדם מדרגה אחר מדרגה ולא בבת אחת.

וכבר סיפרתי העובדא ממרן החזון איש זצ"ל, באחד שהיה לו בן שיצא לתרבות רעה רח"ל, וביקש ממנו הבן שיקנה לו כלי רכב, ושאל האב את מרן החזון"א, ואמר לו שיתן לבן את מה שביקש בלי שום תנאים. **ילד שנתקלקל צריכים לנהוג עימו בידידות ולקרב אותו, ואז יש סיכויים שיחזור בתשובה, כי הוא בעצמו יודע שאינו נוהג כשורה, ואין זה יפה מצידו שהוא עושה נגד ההורים, אלא שהוא אנוס, והיצר הרע שולט עליו, ואם נוהגים עימו בידידות, זה נותן לו כוחות, ויש תקווה שיחזור למוטב, אבל אם מרחיקים אותו נעשה יותר גרוע,** כמו שאמרו (מו"ק יז, א) באב המכה את בנו הגדול, שעובר בלפני עור, מפני שמכשיל בזה את הבן שגורם לו להתחצץ אליו.

יהי רצון שיהיו הדברים לזכותו ולרפואתו של רבינו חיים שלמה בן צייטא לאה לרפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל!

הגשמיות שבאדם, שהוא עפר מן האדמה, הכוחות הגשמיים נחלשים, אבל הכוחות הרוחניים אינם נחלשים מחמת התורה.

ורק בתחילת הלימוד, כשאדם מקבל עליו עול תורה, ועדיין לא התחיל ללמוד, אז התורה מתשת את כוחותיו, כפי ששמעתי בשם הגר"א שביאר הכתוב במשלי (ח, יד) "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה" דהיינו שכל זמן שהלימוד הוא רק בגדר "עצה" אצל האדם, שקיבל את העצה ללמוד, והוא רוצה ללמוד, אבל עדיין לא התחיל ללמוד, אז זה "תושיה" ומחליש את הכוחות, כמו שכתוב ברות (א, יח) "ותרא כי מתאמצת היא ללכת ותחדל לדבר אליה", היינו כשראתה נעמי שרות צריכה להתאמץ כדי ללכת, ואין לה כוח, הבינה מזה שקיבלה באמת עול תורה, שעל ידי קבלת עול תורה נחלשים הכוחות, אבל כשאדם כבר בדרגה של "בינה" והתחיל ללמוד, אז "לי גבורה", הכוחות מתחזקים, וכבר לא קשה להמשיך ללמוד.

וכעין זה אמרו חז"ל (זוהר חדש בראשית ה, ב במד"ה"ג) "התורה נקראת תושיה בתחילה ואחר כך גבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה. תדע לך כי בתחילה נקראת תושיה שמתשת כוחו של אדם מפני שיש לו להילחם עם יצר הרע ולכתת כל גופו בבית המדרש עד שירגיל אותו בתורה, כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה אז יש לו שמחה וגבורה שנאמר אני בינה לי גבורה", עכ"ל.

לימוד במתיקות

וכל זה תלוי גם בדרך הלימוד כיצד לומדים ובאיזו צורה לומדים, האם לומדים בצורה שיש בה ערבות ומתיקות או לא, מי שאינו מרגיש טעם בלימודו, והלימוד משעמם עבורו, זה באמת קשה מאד ללמוד ארבע וחצי שעות רצופות בסדר א', ועוד שעות על גבי שעות בהמשך היום, ללמוד כל הזמן בלי טעם, צריכים לזה כוחות לא טבעיים, אבל אם לומדים בצורה הנכונה שדברי התורה ערבים, אז לא קשה ללמוד שעות רבות ברציפות, ונהנים מרוב המתיקות שבזה.

ואמנם אין זה כמתיקות של דברים גשמיים, שבמיני מתיקה גשמיים אם אוכלים מהם הרבה זה נמאס, ואילו בדברי תורה להיפך ככל שלומדים יותר ברציפות, המתיקות מתחזקת. וההפלאה בהקדמתו לכתובות ביאר מה שאומרים בתפילת שבת "ישבעו ויתענגו מטובך" שבענייני גשמיות העונג שייך רק לפני השביעה, ולאחר ששבעים זו כבר אכילה גסה ולא שייך להתענג יותר. לא כן "מטובך" היינו בלימוד התורה שנקרא טוב כמו שאמרו (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, בזה "ישבעו" ואחר כך "יתענגו" היינו שהתענוג נמשך גם לאחר השביעה, ואדרבה ככל שלומדים יותר גם המתיקות גדולה יותר.

וכן ידוע ממרן החזון איש זצ"ל שתיאר את מתיקות התורה, שכל שעה נוספת שלומדים ברציפות יש מתיקות גדולה יותר שאין לשער, ובאור החיים פרשת כי תבוא כתב שאם היו בני אדם מרגישים את מתיקות התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה.

כמובן זהו כשלומדים בצורה הנכונה שיש בה מתיקות, אבל לא במי שלומד בצורה שאינה לפי כוחותיו, או שרוצה לחדש סברות בלי רב ומורה דרך, לא בשימוש חכמים אלא בשימוש עצמי, הרי התורה נקנית בשימוש חכמים כדיבוק חברים ובפלפול התלמידים, ואמרו (תענית ז, א) מרבתי מחברי ומתלמידי, אבל ללמוד מעצמו לא שייך! רק באברהם אבינו מצינו שלמד תורה מעצמו, שנעשו כליותיו כשתי מעיינות והיו נובעות תורה (בראשית רבה צה, ג), ואין עוד מי שיכול ללמוד תורה מעצמו, אלא צריך מרבתי מחברי ומתלמידי.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מורינו נשיא ישיבת פוניבז'

הגאון רבי חיים אברהם כהנמן בן מרן גאון ישראל רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל

נלב"ע ל' שבט תשס"ט - תנצב"ה הונצח על ידי בני המשפחה שיחיו

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

239

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

אינו מן המידה, היינו שהיה נס שהארון לא תפס מקום כלל, ודברים אלו היו חסרים במקדש שני, וזה הכוונה שלא שרתה בו שכינה, שהיה חסר גילוי כבוד שמים ביחס למקדש הראשון.

וזהו מצות "ועשו לי מקדש", שיתרבה כבוד שמים על ידי המשכן ובית המקדש, ששם רואים את כל הניסים, ובעיקר מה שרואים את העבודה, עבודת הקרבנות, שעיקרה הוא העבודה שבלב, לשמה, זהו כבוד שמים, וכבוד שמים הזה נקרא השראת השכינה, שהקב"ה נמצא בבית המקדש ששם היו הארון והלוחות, ושם נמצאת התורה בארץ, ועל ידי שיתרבה כבוד שמים בעולם, בזה מתקיים "ושכנתי בתוכם". וזה מה שדרשו בילקוט על הפסוק "ויקחו לי" – קחו אותי עמכם, היינו שיראו יותר כבוד שמים על ידי המשכן ובית המקדש.

לעולם ולעולמי עולמים

ועוד אמרו בילקוט שם כל מקום שנאמר "ל"י" הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים, וכגון בית המקדש שנאמר בו ועשו לי מקדש, שהוא קיים לעולם ולעולמי עולמים. ולכאורה הרי בית המקדש חרב, ואמנם יחזור ויבנה, אבל לעולם משמע שאין לו הפסק. ויש לפרש כי הכוונה לבית המקדש של מעלה, כידוע שמקדש של מטה מכוון כנגד מקדש של מעלה, ועל בית המקדש של מעלה אמרו שהוא קיים לעולם בלי הפסק [וכן כתב רבינו בחיי על הפסוק עצי שטים עומדים].

ומצינו שאמרו חז"ל (חגיגה יב, ב) על הפסוק בתפילת שלמה "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים" שזבול הוא אחד משבעה רקיעים, ויש שם ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות, ובגמרא סוף מנחות למדו מהפסוק "לעולם זאת על ישראל" שמיכאל מקריב קרבנות לעולם בלי הפסק, היינו גם בזמן החורבן, והתוספות שם הביאו מדרש כי הקרבנות הם נשמותיהם של צדיקים, היינו שלא כמו בבית המקדש של מטה שמקריבים גופים בקר וצאן ועופות, בבית המקדש של מעלה מקריבים נשמותיהם של צדיקים, וצריך ביאור מהו ענין נשמותיהם של צדיקים.

ונראה כי "נשמותיהם" הכוונה לעבודת השם של הצדיקים שבאה מכוח הנשמה, שהנשמה שולטת על הגוף, והיא הפועלת ומכוונת את כל המעשים הטובים, וכמו שכתב בשערי תשובה (א, יג) על מדרגת היגיון שבאה מטוהר הנשמה העליונה, וזהו ענין נשמותיהם של צדיקים, היינו המעשים הטובים של הצדיקים בארץ שעל ידי זה מתרבה כבוד שמים בעולם העליון, כמו שכתוב בספרים שכל מעשה טוב משפיע ופועל תיקונים בכל העולמות העליונים, ואלו הם הקרבנות שמקריב מיכאל בבית המקדש של מעלה, הכבוד שמים שרואים על ידי מעשיהם הטובים של הצדיקים, וזה קיים לעולם גם בזמן החורבן.

תכלית הבריאה

והנה אמרו חז"ל (ברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, וכבר העיר בזה הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות סדר זרעים וכי קודם מתן תורה לא היה העולם טוב, הרי כבר אז היו צדיקים גדולים, כגון שם ועבר, והאבות הקדושים, ואז לא היו ארבע אמות של הלכה, אף על פי שעסקו בתורה על פי השגתם ברוח הקודש, אבל "הלכה" היא ההלכה למעשה כיצד להתנהג, וזה לא היה קודם מתן תורה שלא היה חיוב של תרי"ג מצוות, וכי אז לא היה העולם לרצונו של הקב"ה?

ועשו לי מקדש

בפרשת תרומה (כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", תכלית המצוה של עשיית משכן היא שהשכינה תהיה שרויה בתוך כלל ישראל, ואמרו במדרש (שמות רבה לג, א) משל למלך שהייתה לו בת יחידה, והשיאה לאחד מן המלכים, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו אביה, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם.

כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לכם אל תיטלוהו איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

התורה חביבה אצל הקב"ה כמו בת יחידה, שהתורה קדמה לעולם וכל העולם נברא על פי התורה כמאמרם אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכבר לפני בריאת העולם הקב"ה השתעשע עם התורה כמו שנאמר (משלי ח, ל) "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת", היינו שהקב"ה כביכול נהנה ומתענג בתורה, ושמחת הקב"ה היא בתורה, ועל זה אמר לפרוש ממנה איני יכול.

נתתי לכם את התורה

ובאמת יש להבין מהו שאמר נתתי לכם את התורה וכביכול צריך לפרוש ממנה, וכי לאחר מתן תורה אין תורה גם בשמים, הרי יש מתיבתא דרקיעא שיושבים ולומדים תורה ביחד עם הקב"ה, ואמנם אמרו בא משה והורידה לארץ, אבל בפשוטו הביאור בזה שיש תורה גם בשמים וגם בארץ, ומדוע צריך "לפרוש ממנה"?

ויש לבאר משום שבמתן תורה ניתן לחכמי ישראל הכוח לקבוע את הלכות התורה ודיניה, כמו שכתוב (דברים ל, יב) "לא בשמים היא", והם קובעים ומכריעים גם לגבי דיני שמים, כפי שמסופר בהקדמה לספר תכלת מרדכי מהמהרש"ם שפעם הייתה שאלה בשמים על אדם שעבר עבירה האם הוא חייב מיתה בידי שמים, ושלחו מן השמים לשאול את המהרש"ם שהיה פוסק הדור באותו הזמן, ועל פי הכרעתו פסקו בשמים את דינו של אותו אדם.

וזה הפירוש נתתי לכם את התורה לפרוש ממנה איני יכול, שכביכול חסר להקב"ה השעשועים ושמחת התורה, כיון שעכשיו התורה משועבדת לחכמי ישראל, והם קובעים את ההלכות, והתורה משתנה ממה שהיה קודם. לכן אמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהשכינה תהיה שרויה בתוך כלל ישראל יחד עם התורה.

שכינה - כבוד שמים

וענין השראת השכינה הוא גילוי כבוד שמים, ככל שרואים יותר כבוד שמים זה נקרא יותר שכינה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל (יומא כא, ב) שבית המקדש השני לא שרתה בו שכינה, ולכאורה הרי הרמב"ם כתב (הלכות בית הבחירה ו, טז) ששכינה אינה זהה מבית המקדש אפילו בחורבנו, אלא הביאור שבמקדש שני היה חסר גילוי כבוד שמים, כדאיתא ביומא שם שבמקדש שני חסרו חמישה דברים מבית המקדש הראשון, והם ארון כפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים, חמישה דברים למעלה מן הטבע שרואים בהם כבוד שמים, ובארון גם כן ראו כבוד שמים כדאיתא בגמרא (ב"ב צט, א) מקום ארון

וביאר הרמב"ם שכוונת המאמר היא מה התכלית והמטרה בכל העולם, כל דבר בבריאה יש לו תכלית ומטרה, כשאדם עושה איזה כלי זהו מפני שצריך להשתמש בכלי, וכן כל תכלית הבריאה היא לצורך שימוש האדם, כגון מה שיש אוויר הוא מפני שאדם צריך אוויר לנשימה, וכן מה שיש מים ומזון, דומם, צומח, חי, הכל נועד לשימוש האדם, ואמנם אין אנו יודעים את כל סודות הבריאה, ויש דברים שאין ידוע לנו מה התועלת בהם, אך מפעם לפעם מתגלים דברים נוספים שלא היו ידועים ועכשיו נודע מה התועלת בהם לאדם.

ומי הוא האדם שבשבילו נברא העולם, וכי בשביל הגויים? הן כבר אמרו חז"ל (מובא ברש"י בתחילת בראשית) שבביל ישראל שנקראו ראשית, וגם הגויים שבעולם נבראו בשביל ישראל, וכשיש פורענות אצל הגויים זהו גם כן בשביל ישראל שיתעוררו ויקחו מוסר (יבמות סג, א), וכל תכלית הבריאה היא בשביל ישראל, ומהו התכלית של ישראל? קבלת התורה וזה התכלית והשלמות של ישראל.

וזוהו שאמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, היינו **שתכלית כל הבריאה היא לצורך האדם השלם שעוסק בתורה ומקיים את דיני התורה, וכל העולם נברא לשימוש. ועוד דרשו (ברכות ו, ב) על הפסוק בסוף קהלת "כי זה כל האדם" – כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, היינו שכל העולם נברא להיות צוות לאדם העוסק בתורה ובמצוות, וביאר הרמב"ם שם דהיינו "להסיר עצבותו ושמומון יחידתו", שירגיש טוב ולא ירגיש בדידות וריקנות, ויוכל לעסוק בתורה ובמצוות ביישוב מתוך הרחבת הדעת ובלי קשיים.**

ובסוף פרקי אבות אמרו כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, היינו שכל העולמות, אצילות, בריאה, יצירה, ועשייה, תכלית הכל הוא להרבות כבוד שמים, ואם אמרו שתכלית הבריאה הוא ארבע אמות של הלכה, היינו שארבע אמות של הלכה עושים כבוד שמים.

מצוינים בהלכה

ועוד אמרו בברכות שם מאי דכתיב אוהב השם שערי ציון מכל משכנות יעקב? אוהב השם שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, היינו שיש כמה דרגות בהשראת השכינה, וכפי שהיו בית המקדש, והמשכן, ומשכן שילה, ונוב וגבעון, בכל מקום היו דרגות אחרות בהשראת השכינה, ובית המקדש של שלמה היה המקום הקדוש ביותר ששם היה גילוי שכינה יותר מכל המקומות.

ואמרו חז"ל (מגילה כט, א) שבתי כנסיות ובתי מדרשות נקראים מקדש מעט, היינו שיש בהם השראת השכינה מעין בית המקדש, ורואים בהם כבוד שמים על ידי עסק התורה והתפילה. עד כדי כך שיש דינים להלכה שבית הכנסת הוא כמו בית המקדש, וכפי שפסק הרמ"א באו"ח סימן קנ"ב שאסור לנתוך אבן מבית הכנסת, שבבית המקדש נאמר "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", וגם בתי כנסיות ובתי מדרשות יש בהם קדושה וכבוד שמים על ידי התורה והעבודה.

ועל זה אמרו כי מעלת שערים המצוינים בהלכה היא יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, ומה הם שערים המצוינים? פירש רש"י דהיינו ציון ואסיפת הציבור, והיינו מפני שבתי כנסיות לפעמים יש בהם רק מניין מתפללים, וכן בתי מדרשות לפעמים יש בהם רק כמה יחידים שעוסקים בתורה, ואילו שערים המצוינים בהלכה מעלתם היא כפי רוב הציבור, **ככל שהציבור גדול יותר כך יש יותר קדושה.**

תפילה במקום תורה

ומובא בגמרא בברכות שם כי אביי בתחילה היה מתפלל תפילותיו בבית הכנסת, אבל אחר כך כשנודע לו מעלת ארבע אמות של הלכה

הקפיד להתפלל במקום שהוא לומד, וכן אמרו שם על רבי אמי ורבי אסי, שאף על פי שהיו להם הרבה בתי כנסיות בעיר טבריה, לא היו מתפללים כי אם במקום שעסקו בתורה.

והענין בזה מפני שמקום עסק התורה הוא מקודש יותר, וכמו שמצינו בבית המקדש שאף שבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה כמו שמבואר באורך בתפילה שלמה במלכים א' ח', מכל מקום הכהנים היו מתפללים דווקא בלשכת הגזית כדאיתא בתמיד (לא, ב) וכתב הרא"ש שם (לב, ב) כי הטעם שהתפללו שם ולא בעזרה שהיו בה קודם, כיון **שתפילתו של אדם נשמעת בארבע אמות של תורה.**

ודבר זה נוגע לנו, **לידע את חשיבות התפילה בישיבה, שהוא מקום עסק התורה, ויש בו מעלת שערים המצוינים בהלכה, שקדושתם גדולה יותר, ודרגת התפילה היא אחרת, שיש בה יותר כבוד שמים, ושמעתו שיש כאלה שמרגישים זאת, סיפרו לי צעירים שהם מרגישים את השינוי בתפילה בישיבה שהיא יותר בכוונה, והעבודה שלב יותר בשלמות, זוהי המעלה של תפילה במקום עסק התורה.**

חיזוק סדרי הלימוד

וכך גם לימוד התורה בציבור, ככל שהציבור גדול יותר, כך זה יותר "מצוינים בהלכה", שהקדושה גדולה יותר מעין בית המקדש, ועל זה נאמר אוהב השם שערי ציון, ואם יש זמנים שחסר בשלמות המצוינים בהלכה, זהו מעין זמן של חורבן, שחסר בו הקדושה.

וחשוב מאד לידע ענין זה ולתקנו שיהיה בשלמות, **בפרט בתחילת הסדר השני שיש כאלה שמאחרים לבוא לסדר. הנני זוכר מלפנים שכולם היו באים בזמן לסדרי הישיבה, והיו מתביישים להיכנס באיחור לסדר. כך צריך להיות. ומי שזקוק למנוחה הרי יש שעות בין הסדרים שנועדו לכך, ואם יש רפיון בסדרים הקבועים זהו זמן של חורבן, שחסר בו גילוי כבוד שמים והשראת השכינה, וצריכים לתקן את החורבן, כל אחד יכול לתקן את חלק החורבן ששייך לו.**

מצינו בדברי חז"ל שאפשר לבנות חורבה אחת מחורבות ירושלים שאמרו (ברכות ו, ב) כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבותיה של ירושלים, והנה יש הרבה דרשות בביאור מאמר זה, אבל לכאורה הביאור הפשוט הוא כי חורבן ירושלים הרי היה מחמת שנאת חינוס ומידות רעות, לכן התיקון לזה הוא על ידי מידות טובות, ונקטו משמח חתן וכלה שהוא דוגמא להנהגת מידות טובות, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות אבל יד, א) שמקיימים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך, ומי שעוסק בזה מתוך מידות טובות בשלמות, הרי הוא בונה חורבה אחת מחורבות ירושלים, ומתקן בזה את חלקו בחורבן.

ואמרו "חורבה אחת" מפני שיש עוד הרבה חורבות שלא נבנו, ויש כאלה שעדיין צריכים לבנות את החורבה שלהם, כמאמרם (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, היינו שהדור אשם בהמשך החורבן, שממשיכים עם אותם החטאים שהיו בזמן החורבן, וכל אחד שמתנהג במידות רעות יש לו חלק בחורבן, ולהיפך מי שמתנהג במידות טובות מתקן את חלקו בחורבן, ומצידו כבר בית המקדש יכול להיבנות, ואינו אשם בהמשך החורבן.

כך גם מי שמגיע בזמן לסדרי הלימוד, הרי הוא מתקן בזה את חלקו שלא יהיה זמן של חורבן וחסרון כבוד שמים, ומשפיע גם על אחרים, כידוע שאם אחד מתחיל הרי הוא גורר אחריו עוד אחד ועוד אחד, השאלה היא מי יזכה להיות הראשון המשפיע, ונקווה שיהיה הרבה "ראשונים" כאלו. ובעזרת השם מכאן והלאה יהיה בית המקדש בנוי עם כבוד שמים ושערים המצוינים בהלכה בשלמות!

נדבת החפץ בעילום שמו להצלחתו
ובני ביתו ברוחניות ובגשמיות
ולרפואת **צבי יהודה בן מיכל פערל**
לרפ"ש בתושח"י

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **לאה קרליץ** ע"ה
אשת חבר מרן פוסק הדור שליט"א
נלב"ע ג' אדר תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ג **מנחם מנדל יגלניק** זצ"ל
ב"ר מרדכי נתן דוד זצ"ל
נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הגאון רבי **ירוחם זלצברג** זצוק"ל
בהר"ר נתן זצ"ל
נלב"ע ד' אדר תשע"ה - תנצב"ה